

Erdélyi Toll

• IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT •

• Megjelenik negyedévente Székelyudvarhelyen •

• XIII. évfolyam • 2021 • 4. (50.) szám •

TARTALOM

ÍRÓK A SZÜLŐFÖLDRŐL

Kiss Székely Zoltán versei 3

IRODALOMTÖRTÉNET

Csontos Márta: Arcképcsarnok — versdedikációk szerepe
Reményik Sándor életművének értelmezéséhez (I.) 4

HELYTÖRTÉNET

Balázs Árpád: Orbán Balázs szülőföldjén (IV.) 19

ANYANYELVÜNK ÉPSÉGÉÉRT

Málnási Ferenc: Erdélyi anyanyelvoktatás —
irodalmunk tükrében XLVII. 31

MÚZSA ÉS LANT

P. Buzogány Árpád versei 39

Albert-Lőrincz Márton versei 40

Balajthy Ferenc versei 42

P. Buzogány Árpád: Kőlépcső, néhány vonallal megrajzolva 46

Beke Sándor versei 49

Csontos Márta versei 50

Ráduly János: Haikuk 51

Bognár Stefánia versei 52

Baricz Lajos versei 54

Márton Tímea versei 56

Csatáné Bartha Irénke verse 57

Brauch Magda: Változatok egy hangra 58

Márton Károly versei 60

Varga Csenge versei 61

Kacsó András: Küküllő-sors (IV.) 63

HIT ÉS ÜZENET

Baricz Lajos versei	69
Balajthy Ferenc verse	72
Beke Sándor versei	73

FILOZÓFIA

Balázs Sándor: Köznapi filozófia XIII.	74
---	----

MARADANDÓ MŰVÉSZET

Kozma László: Az igazi művészet elkötelezett, kapcsolódik nemzetéhez, környezetéhez (V.)	79
Kedei Zoltán: Szerep	82

ÉLŐ NÉPHAGYOMÁNYOK

Asztalos Enikő: Erdélyi néprajz marosszéki gyűjtésekben XI. Magyar népi kézimunkák Maros megyében (IV.)	83
--	----

Erdélyi Toll

• **Alapította: Beke Sándor** • **Alapítási év: 2009** •

- Kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó
- Főszerkesztő: **BEKE SÁNDOR**
- Szerkesztők: **BRAUCH MAGDA, CSIRE GABRIELLA**
- Olvasószerkesztő: **P. BUZOGÁNY ÁRPÁD**
- Grafikai kivitelezés: **Beke Sándor-Olivér** • Gazdasági vezető: **Beke Klára**
- Szerkesztőség: Székelyudvarhely, Tamási Áron utca 87. Tel./fax: 0266-212703
- Postacím: 535600 Odorheiu Secuiesc, Str. Tamási Áron nr. 87. jud. Harghita, RO
- Honlap: www.erdelyigondolat.ro • E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu
- Fényszedés: Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó • Nyomda: Erdélyi Gondolat
  - A megjelent írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség véleményét!
  - Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza
  - A folyóirat megrendelhető a szerkesztőség telefonszámán vagy e-mailen
  - Előfizetési díj: belföldieknek egy évre 60 lej, külföldieknek egy évre: 18 EUR
  - Folyóiratunk megvásárolható az erdélyi könyvesboltokban
- A címlap illusztrációját Péter Katalin készítette • Borítóterv: Beke Sándor-Olivér
  - Revistă editată de Editura Erdélyi Gondolat din Odorheiu Secuiesc

• **ISSN 2066 — 8929** •

Kiss Székely Zoltán

Hétszilvafás nemességem

63. évemre

Fagyával megjött újra a tél,
s pajta melegét bitorló
orgonabokor ágaira
parancsolta cinegéimet
sohsemvolt szilvafáimról.

A reggeli dér fagyott-zöld fűszálai
versmorzsáimat szétszórták a fénynek.
Rímbe ájult leveleket engedtek a szélnek
a szilvafáim.

Kelő napom fagyott hajnalba fullad.
Ma sincs időm önmagamba nézni.
Vakulok, ahogy a napsugár
arcomba morzsolja a reggelt
a szilvafák alatt.

Asszonyom most indul
mindennapi józan robotjára.
Szobánkba pirított kenyér fanyar illata
szorul, elúzi a szilvalekvár fahéjas áhítatát.

Ébrednek én is. A válaszút — oh,
hányadik már földi robotunk során —
dombperemi, árnyékos északi oldalán
érett gyümölcsök halkán puffannak
közömbösség porába megszedetlen
sohsemvolt szilvafáimról.

Feltételes decemberi

Csillagaim kandi fénye
láthatóságom mezsgyéjén
átcsorog.

Fagyott verseim törvénye
fojtó havazás reggelén
— én vagyok.

Arcomra gyúrték — de végre
hegendnek — sebeim. Szélén
angyalok

dala zúzmarát az égre
hint. Lucfenyő-sorsom élném.
Itt vagyok.

Csontos Márta

Arcképcsarnok — versdedikációk szerepe Reményik Sándor életművének értelmezéséhez (I.)

A dedikáció vagy ajánlás mecénásnak, pályatársnak vagy személyesen ismert olvasónak különös jelentőséggel rendelkezik egy életmű minden fontos részletének megértésében, hozzájárul a pontosabb korkép feltérképezéséhez, az irodalmi élet rituáléjának tekinthető. A meghatározott személynek dedikált vers az életrajz láncszeme, mint életrajzi forrás van jelen. Nemcsak személyes kapcsolatokat tár fel, hanem történelmi vagy irodalmi eseményekről is informál, azok időpontját is megerősíti.

Az ajánlással ellátott írások fontos szerepet játszanak az énfomalódás alakulásában, az önreceptióban. A dedikáció lehet köszönetnyilvánítás, baráti támogatás megerősítése vagy akár személyes üzenet is küldhető az ajánlásban megnevezett személynek. Ady Endre *Hunn, új legenda* című versét a következő ajánlással látja el: „Hatvány Lajosnak küldöm szeretettel és hálával, azért, mert szeret, bánt és félt.” Kosztolányi Dezső *Mágia* című verseskönyvében így fogalmaz: „Juhász Gyulának, magyar testvéremnek, a költőnek: K. D. / Bpest., 1912. november”.¹

Illyés Gyula is számos verset dedikált, melyek mind filológiai adalékot jelentenek az életmű értelmezéséhez.²

Reményik Sándor teljes költői életművében több mint száz verset dedikált családtagoknak, kortárs íróknak, politikusoknak, teológusoknak, de számos emlékverset is találunk az összesben, éppúgy, mint a hátrahagyott verseket tartalmazó kötetben. A dedikált versek különösen fontosak az életmű értelmezéséhez, mert ezekhez a személyekhez való kötődése világnézeti, eszmetörténeti jelentőségű, segíti értelmezni a szubjektum mélyrétegeit. Ezen kívül nemcsak egy-egy irodalmi műről vagy személyről adnak képet, hanem egy egész irodalomtörténeti folyamatban kijelölik az alkotó helyét, hozzájárulnak a kor értelmezéséhez, kiemelik a múltbeli értékek megőrzésének fontosságát, fontos ismeretanyagot szolgáltatnak az egyén, mint felelős alkotó személyiség közösséghez való viszonyáról. Reményik életműve „mögött ott áll a hagyomány, mely akkor is meghatározó tényező, ha az írónak az a legfőbb ambíciója, hogy szakítson vele, és az

¹ VÖ., LENGYEL András, *A dedikációkutatás lehetőségei*, www.c3.hu/~iris/01 — 1 lengyel, htm.

² A kortárs alkotói kapcsolatok feltárására néhány példa Illyés dedikált verseiből: *Szomorú béres* — Füst Milánnak, *Szegénylegények* — Bölöni Györgynek, *Szülőföldem* — Vágó Józsefnek, *Szállás a békének* — Szabó Lőrincnek, *Doleo, ergo sum*, József Attila emlékének, *Jel* — Osvát Ernőnek, *Szerelem* — Déry Tibornak, *Elégia* — Rubin Lászlónak.

irodalomtörténet-írás (az irodalomkritika) mögött is ott áll a befogadás, az értelmezés és a megítélés közösségi tradíciója”.³

A személyeknek dedikált versek végigkísérik Reményik életének legfontosabb mozzanatait, személyes problémáit, vívódásait, örömeit és sikereit. Vagy családtagoknak, barátoknak és azok gyermekeinek ajánlja sorait, vagy orvosoknak és nővéreknek, akikre hálával gondol, de megszólít kortárs költőket, köztük a román Lucian Blagát is. Ajánlja sorait politikusoknak, filozófusoknak és teológusoknak, akik hozzájárultak világnézete formálásához, vagy egyszerűen segítettek az egyéni és a nemzetre vetített szorongástörténetben keletkező traumák feldolgozásában. Szüksége volt a megszólított emberekre ahhoz, hogy a benne sokasodó disszonanciát harmóniává alakíthass. A dedikált versek legtöbbször vagy szubjektív, élményszerű tapasztalatok és hangulatok megszólaltatói, vagy tragikus történelmi események segítségével megszólaltatott vívódásai, melyek mondanivalójukban sokszor Ady *S ha Erdélyt elveszik?* című írását idézik; az erdélyi lélek veszélybe kerülésének tragikumát.

Feltehető, hogy Reményik szorongásra való hajlamát egyfajta önszuggesztió is előidézte. Félénksége, törekenysége ellenére mindig vágyott a közösségre, belső magánya ellen igyekezett társaságban menekülni, embereket megszólítani, vagy versek, vagy levelezés formájában. Paul Tournier, az 1898-ban Genfben született orvos, aki Martin Buber filozófust követve nagy jelentőséget tulajdonított a személyes beszélgetésnek, így fogalmaz erről a helyzetről a *Személy és szerep* című könyvében: „Bármily különösen hangzik, az ember megszokja a szenvedést, még ha tiltakozik is ellene. Egyesek sajátos depressziós hangulatba esnek... [...] mintha nem tudnák nélkülözni a szenvedést, vagy mintha eltűnne belőlük a cselekvő erő, melyet a szenvedés hívott elő belőlük”⁴.

2.1. Dedikált versek családtagoknak, gyermekeiknek, barátoknak

A személyeknek dedikált versek között sajátos helyet foglalnak el a családtagoknak, a családtagok és barátok gyermekeinek dedikált versek. Reményik nem alapított családot, de testvérének és barátainak gyermekei fokozott figyelmet és szeretetet kaptak tőle. Testvére, Sára gyermekei: Imre Gyuri és Mária (Maróka), Olosz Lajos fiai: Iván (Buncsi), Egon (Öcsi), Járosi Andor lánya: Margit (Buba), Jékely Zoltán (Zsolci) és Márta, valamint Lám Béla fia: Leo (Jofka) és Szőcsné Szilágyi Piroska fia, Ádám (Webb) szerepelnek a dedikált versek között.⁵

A gyermekeknek ajánlott versek közül ki kell emelni Szőcs Ádámnak, Webbnak⁶ írt verseit. Ennek az eredeti gondolkodású kisfiúnak — aki a festőművész Szilágyiné Szőcs Piroska gyermeke — Reményik egy egész ciklust szánt

³ POMOGÁTS Béla, *A magyar irodalom köztársasága, Irodalomtörténeti tanulmányok*, Nap Kiadó, 2014, 5.

⁴ TOURNIER, Paul, *Személy és szerep*, Bp., Harmat Kiadó, 1998, 44.

⁵ Vö., HANTZ Lám Irén, *A lámpagyújtogató Reményik Sándor élete képekben és versekben*, összeáll., HANTZ Lám Irén, Kolozsvár, Stúdium Könyvkiadó, 2014, 21.

⁶ A *Per az Akadémiával* című versben említi Reményik a Webb név eredetét, Ádám nevezi így önmagát, lelkének adva ezt a nevet.

Versek egy furcsa kisfiúról, aki nagyon jó barátom lett címmel. Nem volt véletlen a gyermekhez való bizalmas közeledése, hiszen Piroska egy személyben volt testvér, múza és művész barát. Ezt a nem hétköznapi kapcsolatot számtalan levél is őrzi, s ennek a barátságnak az életét megszépítő valósága Ádámhoz írt verseiben is tükröződik.⁷

A versek Imre Mária és Szócs Ádám jóvoltából kerülhettek a köztudatba.⁸

Reményik a nyolc éves kisfiú élményei révén világra nyíló elmével szemléli a környezetet, s a kis „álom-ember” beszélgetései „Poétasándorral” feltárják az igazságot. „Egy kisfiú megjegyzéseiből rendre teljes világkép és harmónia teremődik”.⁹ Ezt a harmóniát idézi az *Ádám és a kis ezüstcsillag* néhány sora is.

Költőtársam, kis álom-ember,
Lásd, ellopom az álmodat,
Tied a látás ősalapja,
Bennem csak formát váltogat. [...] ¹⁰

Az intim családi együttlét harmóniája szólal meg a *Diogenesz lampionjában*, ahol „Az anyán annyi titokzatos báj van / És oly különös, *testvéri lélek*: / Most csak idősebb néneje gyermekének”¹¹ A *Látó* hasábjain olvashatunk még Vita Zsigmond jóvoltából két másik verset, melyeknek címe, *Az a hatalmas harmadik* és a *Rendelet*, de ugyanilyen könnyed, játékos a *Húsvétkor* is, mely a nyesett bottal „feltámadásra” induló gyermek határtalan jókedvét, gondolatainak tisztaságát, humorát példázza.

A kiadatlan versek és levélszemelvények között jó néhány található, mely a gyermek élményvilágának felfedezésével egyidejűleg a költői személyiségjegyeket is feltárja. Az *A per az Akadémiával*, az egyik olyan játékos, könnyed vers, amelyben a gyermeki hangulatvilágba jól beilleszkedő költő szinte az apai szerepvállalás hangján szólal meg.

És áll a per, a furcsa per:
A *forradalmár* Akadémia
S Szócs Ádám Webb, a kis *konzervatív*
A Szócs Jenő fia.

⁷ Az Ádámhoz írt versek nagyobb részét az *Álmodsz-e róla* című kiadatlan verseket és levélszemelvényeket tartalmazó kötetben találhatjuk, valamint a Dávid Gyula szerkesztésében megjelentetett *Hátrahagyott versekben*.

⁸ Reményik Imre József szemészprofesszor lánya, Ilonka révén ismerkedett meg Szócs Piroskával, 1920–21-ben, amikor még Kolozsváron éltek. Később, Szócsék Pestre költözését követően is tartották a kapcsolatot, s a gyermekkel gyakran együtt lévő Reményik az ún. Webb-versekben örökölte meg a kisfiú mondásait.

⁹ VITA Zsigmond, *Reményik Sándor Webb-versei*, Látó, 1990, I. évf. 8. szám.

¹⁰ REMÉNYIK Sándor, *Ádám és a kis ezüstcsillag = Erdélyi március, Álmodsz-e róla, kiadatlan versek és levélszemelvények*, Bp., Orpheusz Könyvek, 1990, 448.

¹¹ Uo., 439.

Figyeljétek csak, furcsa, furcsa per,
Még elveszíti az Akadémia. [...] ¹²

Lám Bélához fűződő barátsága is ihletett dedikált verset. A *Jofka* címűt a kislány kilencedik születésnapjára írta, közvetlenül az apának dedikálva, Oroszországban szerzett élményeit magyarázva, hisz ott született „A vörös csillag hullása közepén. / Oroszba oltott halk magyar remény.” ¹³

A másik nagy alkotótárs és igaz barát, Áprily Lajos Kolozsvárra költözését követően kerül kapcsolatba Reményik a Jékely családdal. A 10 éves Mártnak két verset dedikál, a *Katonaköponyeg*et 1930-ban, melyben a háború borzalmaira utaló képek idillivé szelídülnek, s kedves életkép rajzolódik ki a köponyeg alatt rejtőzködő kislány alakjával. Így válik a köponyeg mégis az élet jelképévé.

Termetükre hiába illett
A zordon kényszer-köponyeg:
Meg volt írva, alatta egykor
Az Idill édesen piheg.

A köponyeg, melyért ők hiába
Hullattak sárba drága vért:
A bújdosó, bús hadiposztó
Egyetlen ős-céljához ért. [...] ¹⁴

A másikat, *A Betlehemest* a Szebeni-havasokban írta 1939 szeptemberében. Ez az a hely, ahol megtestesülhet a maga méltóságában. „Oly óriásnak érzem magamat, / Oly vidám óriásnak, / Úgy megemelte engem a Hegyek.” ¹⁵

Az Imre családdal való kapcsolat is meghatározó volt Reményik életében, nemcsak osztályfőnöke, Imre Sándor kapcsán, akihez a későbbiekben emlékverset is írt. Imre Sándor édesapja szemészprofesszor volt, hat gyermeke közül József maga is szemész lett, s a pécsi klinikán kezelte Reményiket szembántalmával. Egyik testvére, Imre Kálmán, Reményik húgának, Sárának volt a férje, a másik Imre Ilona volt (később Judik Józsefné, akivel szoros, testvéri kapcsolatot tartott fenn, Szilágyiné Szócs Piroskához hasonlóan, ő a későbbi Ilonka-versek ihletője). Ebbe a körbe tartoztak a Melitskó-lányok is, akik közül később az egyik Bárd Oszkár felesége lett.

A szemész Imre Józsefnek Reményik két verset dedikált, *A lélek él* címűt, majd 1934-ben emlékversben idézi fel dr. Imre Józsefet, akinek „Tekintetében gyógyító erő, / Áldás és béke van” ¹⁶. A hála minősíti a hátrahagyott versek kö-

¹² *Álmodsz-e róla?* i. m., 446. A gyermek egy megcímezett csomagon az 'ucca' szót olvasta, s komolyan vett magyarságából kilépő felháborodottsággal tiltakozik, hivatkozva az akadémiai helyesírás szabályaira.

¹³ REMÉNYIK Sándor, *Összes versei* I., Bp., Auktor Könyvkiadó, 2000, 246. Reményik halálakor Jofka már komoly, 20 éves fiatalember, bölcsészhallgató, Eötvös kollégista.

¹⁴ Uo., 247.

¹⁵ Uo., II. 288.

¹⁶ REMÉNYIK Sándor, *Összes versei*. i. m. II., *Az orvos*, 124.

zött olvasható *A legördített kő* címűt is, amelyben dacos lendülettel próbál megújulni abban a hitben, hogy képes változásra, ő is az isteni kegyelem részese.

Unokahúgának, Imre Máriának ajánlja az *Egészen* sorait. A lírai alany a 13 éves lánykához fordul az irgalmas szamaritánus történetét felidézve, melyben a 'felebarát' bibliai szó zavarát csak anyja reakciója oldja fel, örökérvényű meghatározást adva a fogalomnak. „Aki neked barátod lesz, / Barátod bármiféleképpen: / Az legyen nagyon, igazán, egészen!”¹⁷

A *örömszerzés programja*, melyet Imre Kálmánnak ajánlott, folyamatosan visszatérő problémát tematizál. Saját verseinek szerepét elemzi, ismételten az önérték megkérdőjelezéséről elmélkedik, azonban érezhető, hogy szerepjátszásról van szó.

Nem, nem versem, te nem vagy szuverén,
Te másokért, mások számára vagy,
Örömszerző vagyok általad én,
Én, aki más örömet úgyse szerzek,
Ki az életnek rossz cselédje voltam,
S kinek egyebe sincs, mint a versek [...]»¹⁸

Imre Lajosnak, a Kolozsváron 1921–1948 között teológiát oktató professzornak ajánlotta a *Magunkba le* című verset. Ez a vers a metafizika költőjeként mutatja Reményiket, aki a minden látható, érzékelhető valóságon túl, a felszíni hívságok csábításától menekülni kívánó költő a mögöttes, a fizikai világon túli valóság megismerésére törekszik. A transzcendentális dialektika kanti értelmezésében a természet, a külvilág szellemmé fejlődik, a szellemi világ azonban csak a romlott valóságon keresztül közelíthető meg. A külvilág és szellem azonosulását követően létrejön a differenciálódás, melynek során önmagába le szállva töri át a rétegeket.

Vedd a lámpát, magunkba szállunk —
Nincs ezen kívül más szállásunk.

Magunkba szállunk: ez most minden,
A külvilágban semmi sincsen.

Schelling¹⁹ filozófiájának hatása tükröződik ebben a metafizikában, ahol a Szellem, a Természet és az Abszolútum hármassága fonódik össze. Azonosságfilozófiai álláspont ez, melyben a külvilág láthatatlan szellemként jelenik meg, ott rejtőzik azonban a szellem is, mint láthatatlan külvilág.

A feltárás során egyre közelebb jut a végső igazsághoz, nemzettudatának, magyarságtudatának minden áron való megőrzéséhez.

¹⁷ i. m., 403. Az idézett verset Reményik Kolozsváron írta néhány hónappal a halála előtt.

¹⁸ *Összes versei*, II., i. m., 190-190.

¹⁹ Friedrich Wilhelm Joseph Schelling, a természetet nem a szellemproduktumaként kezeli, hanem önálló, reális létezőként, mely még nem ébredt öntudatra. A természet és a szellem transzcendentális egysége az Abszolútum.

Magunkba még mélyebbe szállunk:
Nagy bűnünk: a magyarságunk.

Nyáj-néppé nem akarunk lenni.
Iszonyú mélyre kell hát menni.

Sztoikus erények nyomán bátorság és igazságosság szükséges ennek a megismerésnek a folyamatához, így tud a szellem az anyagban objektiválódva Istenhez, a végső igazsághoz eljutni. „Ahol már csak a lélek lelkesít — / Megyünk, meg nem állunk az Istenig”.²⁰

Reményik több verset dedikált barátoknak, tanároknak, akik a felolvasó eseten is részt vettek, vagy gyógykezelése során kapcsolatba kerültek vele. Hajós Ivánnának, akivel 1926 nyarán az Adriára utazott, három verset dedikált Reményik²¹.

A szépség próbája az első, mely érzelmileg túlfűtött, euforikusan áradó, a költészet szépségének az önkifejezés eszközeként megfogalmazott demonstrálása. „A dal kérdezett: *igaz* dal vagyok?! / A könnycsepp *igazolt* és ragyogott.”²² Ugyanezt az életérzést még fokozottabban szólaltatja meg az *Omnia mea mecum porto*ban, megjelenítve a lélek szabadságát, mely az egész univerzumot betölti, ehhez azonban szükséges felvonultatnia a természet egész kelléktárát. Így jut el végső szerepigenléséhez Isten küldötteként, hogy ég és föld között bolyongva rátaláljon lelki egyensúlyára.

Bennem van mindennek a mennyországa,
Aminek temetője lett az élet,
Bennem jár az angyal harsonával,
És hirdeti az örök üdvösséget.
Mindenemet magammal hordozom,
És ami enyém volt, enyém marad
Innen és túl a csillagokon. [...] ²³

A 20-as években, nagyváradi gyógykezelése során került kapcsolatba Némethy Gyula²⁴ családjával, akinek otthonában sűrűn megfordult. Némethy Gyu-

²⁰ *Összes versei*, II., i. m., 376-377.

²¹ Hajós Ivánné Lám Béla baráti köréhez tartozott, a *Két fény között* című kötet *Özvegy* című ciklusának ihletője. Hajós Ivánnal kötött házassága rövid életű volt, mivel a férj rövidesen meghalt spanyolnáthában, s mikor Lám Béla visszatért a hadifogságból, próbált Margitkához közelíteni. Erre a közeledésre, s Margitka részéről való visszautasításra reflektál Reményik *Madonna del mare* című versében, melyet Hantz Lám Irén közöl könyvében, ugyanitt olvasható Reményik Lám Bélának írt tréfás levélrészlete. „...jaj Mumás, Mumás, súlyos kótyagságaid vannak rováson. Gyakori védőbeszédet kellett tartanom melletted, míg némiképp engesztelékeny hangulatot teremtettem. Sőt, még egy verset is írtam — rólatok kettőtökről, szintén hasonló céllal. Megfenyegettem Madonnát, hogy kettőtöknek fogom ajánlani nyomtatva...” (idézi HANTZ Lám Irén, *Lámpagyújtogató*, i. m., 59-60.)

²² *Összes versei* I., *A szépség próbája*, i. m., 230.

²³ i. m., 321. A *Hátrahagyott versekben* még egy neki ajánlott költemény olvasható, mely 1923-ban keletkezett, a *Vihar*. A messze néző lélek megszólalása ez a vers, elmúlt már belőle „vágy, akarat, élet”, így képes a szépség szférájában félelem nélkül lebegni.

la jelentős alakja volt a korabeli Nagyvárad kulturális életének, az ő lányának, Titinek dedikálta a *Szívárvány* című verset 1922 nyarán. A versben a természet múlt szépségeinek felsorolását követően rácsodálkozik a szívárványra, mely tetetlenül lebeg, mint egy álom, de ez a szívárvány ott van a lélekben is, s rajta keresztül vezet az út Istenhez. „Minden lélekben van egy kis szívárvány, / Kis csapóhíd, amelyet lebocsát, Hogy egy másik lélek átjöhessen rajta. [...] Ezt a hídacsát csak az Isten tartja. / Az Isten, aki a szívekbe lát.”²⁵

Több verset dedikált Reményik Árkossy Lajosnének²⁶, Irén néniének, aki édesanyja legjobb barátja volt. Ő ismertette össze Reményikkel a szociális nővéreket, gyakran hívta a költőt a Központi Szálló²⁷ rendezvényeire. Árkossyné tenni akaró, feladatvállalásban elkötelezett asszony volt korábban, erről tanúskodik egy közlönyben megjelent írása. „Álljunk be mi is a küzdők táborába — írta —, és ne nézzük gyöngeségünket, [...] hanem támaszkodjunk az önbizalom erejére és teremtsünk egy jobb közérzést, a becsületnek tiszteletét és az erénynek szeretetét, s így segítsük a magyar társadalmat egy boldogabb új esztendőre”.²⁸

A *Vérszerződés* című verset ajánlotta Reményik először Árkossynének, ahol visszalép a hősi múltba, hogy megidézzék az Etelközből itt maradottakat, az igaz magyarokat, hogy vérszerződést kössenek. A dedikáció Makkai Sándornak is szól, így a későbbiekben még visszatérünk rá. Az 1921-ben keletkezett *Emmaus felét* szintén neki ajánlja. Reményik a Lukács evangéliumban szereplő városra utal, ahol a feltámadás estéjén Kleofás és társa egy idegent a házukba hívott, akiben Jézust ismerték fel, miután megáldotta a kenyeret. Az emmausi út a hit és a felismerés szimbóluma, ahol a Jézus neve helyett használt, nagy betűvel írt egyes szám harmadik személyt jelölő névmás fokozza a megváltó mindent egy személyben megtestesítő tökéletességét, azonosulását a környező univerzummal.

²⁴ Dr. Némethy Gyula, római katolikus egyházi író, a Római Katolikus Papnevelő Intézet tanára, majd rektora. 1921-ben a Szigligeti Társaság elnökévé választották, tevékenységével hozzájárult Nagyvárad kulturális életének gazdagításához.

²⁵ *Összes versei, Szívárvány*, i. m., 353.

²⁶ Árkossy Lajosné Wagner Irén (1871–1938), tagja volt a Katolikus Szociális Nővérek Társaságának, mely bérbe vette Kolozsváron a Fő tér és a Magyar utca sarkán a Központi Szállót. Reményik baráti köréhez tartozott, gyakran segítségére volt előfizetők gyűjtésében. 1921-ben a Minerva deficit miatt át akarta alakítani a *Pásztortűzet*, Reményik ekkor lemondott főszerkesztői pozíciójáról, Árkossy Lajosné sikeres gyűjtőakciója következtében a lap azonban a csődtől megmenekült, s Reményik folytatni tudta a lapot kéthetenkénti megjelenéssel. vö., *Rokon álmok álmodója*, jegyzetek Reményik Áprilynak írt leveléhez 1921. nov 21-én, i. m. 441.)

²⁷ Az épület a romániai műemlékek jegyzékében is szerepel, jellegzetesen klasszicista stílusú épület. Felújítása során egybeépítették a Bánffy palota földszintjén található kávéházzal és étteremmel. Árkossy Lajosné vezetésével az épület rendezvényeknek és híres embereknek biztosított helyet. Korábban Jókai is itt szállt meg fiatal feleségével, kolozsvári koncertje során Johannes Brahms is itt lakott. A felújítást követően Reményik többször megfordult itt. (vö. ASZTALOS István, *Kolozsvár épített kincsei*, Kolozsvár, Stúdium, 2008.)

²⁸ ÁRKOSSY Lajosné, *Nők virága*, Unitárius Közlöny, 1910, XXIII. kötet, Kolozsvár, 5. sz., 106.

Indultam a városból kifele.
S hogy egyre tisztább, kékebb lett az ég:
Gondoltam, hogy ez már az Ő ege. [...]

Kis virágokat láttam állani.
Kis ibolyákat vándor-utam szélén:
Gondoltam: ím, az Ő virágai! [...]
Tudtam: e percben Ő beszélt a fákkal. [...]

De én úgy álltam ott künn boldogan,
Mint aki látta Őt — és célhoz ért.²⁹

Az *Akác-sor ősz utóján* szintén istenes vers, szóismétlésekkel, a pusztulás nyomait idéző, kísérteties természeti képekkel ragadja meg a hangulatot. A feszületséget azonban feloldja Jézus közeledése, aki fehéren és csendesen érkezik. Az utolsó sorban Reményik Jézus társául szegődik, megfogalmazva a Megváltóval való sorsazonosságát, hiszen neki is viselnie kell a fejére láthatatlan kezek által helyezett koronát, mely önnön szenvedésének jelképe.

A ritkuló sor túlsó végiről
Valaki lassan szembejő velem,
De ő fehéren jó és csendesen... [...]

Az ő fején is ott a korona,
Tövisből, tövisből a korona.
Ketten megyünk egy akác-soron át,
Csak — másképp hordozzuk a koronát.³⁰

A *Hátrahagyott versek* kötetében is találunk még egy Árkossynénak dedikált, húsvéti köszöntőt, melynek címe *In hoc signo*. A jel győzelme egyértelműen a helytállás szükségességét fogalmazza meg a transzcendentális igazság erejét hirdető, szárnyaló ihletettséggel.

In hoc signo: e jelben győzni fogsz,
In hoc signo: a kereszt ez a jel,
In hoc signo: a kereszt, mely lesújt
És a kereszt, mely *mindig* fölemel.³¹

²⁹ *Emmaus felé, Összes versei I.*, i. m., 343-344.

³⁰ *Összes versei II.*, *Akác-sor ősz utóján*, i. m. 21-22.

³¹ *Hátrahagyott versek, In hoc signo*, i. m., 61. Az in hoc signo vinces (e jelben győzni fogsz) felirat a legendák szerint megjelent az égen, mikor Nagy Konstantin Maxentius ellen vonult, s győzelme után megadta az Egyház szabadságát. Ő volt az első római császár, aki felvette a kereszténységet.

Adorjáné Weress Margit³² sokszor megfordult Reményik baráti körében, eredetileg magyar-német szakos tanárnő volt, Áprily tanítványa, később kolléganője lett. Reményik neki dedikálta az *Azt mondják...* című verset, mely a *Műhelyben* kötetben olvasható. A versben felidézi az azokkal való találkozást, akik elismeréssel szólnak róla, akik fontosnak tartják jelenlétét a világban, s ezáltal verseivel hozzájárul az emberek jóérzésének kialakulásához, az utolsó sorokban azonban az isteni elrendelés szerepére hivatkozik, mert számára ez a helytállás, a másokért nyújtott áldozatvállalás lehetősége. Így válik az önbecsülés, önmegőrzés szerepében minden megnyilatkozása a „helytállás ideálképzetévé”.³³

Azt mondják, dalom ír és enyhülés.
És több mint szépség: jócselekedet. [...]

Nem enyém ez a fény, csak bennem jár.
Istennek köszönjétek, — ne nekem!³⁴

3.1. Emlékversek

Több versét dedikálta Reményik kora mértékadó politikusainak éppúgy, mint a történelmi múltat idéző jeles alakoknak, teológusoknak, költőknek. Különös figyelmet szentelt a Végvári korszakban háborús költőknek és politikusoknak. Önmaga számára keres példa értékű hősöket, akikből erőt meríthet, akik a közélet hiteles alakjai, elkötelezett államférfiak, Erdély sorsának megoldását, a feldarabolás megakadályozását várja tőlük.

Alkalmi versnek tekinthető a H. M.-nek dedikált *Segítsetek*. A kezdőbetűk alapján is egyértelmű, hogy a vers Horthy Miklósnak szól. Túlfűtött hangvételű, kellő pátozzsal formált sorokban kiált segítségért a nemzeti katasztrófa megelőzésére. A folyamatos repatriálás keserűségében a terület magyarságát féltve is panaszkodik. „Nap-nap után új vándorcsoport kél, [...] És elfogyunk, mint az olvadó hó / Népünk elpárolog és szertehull”.³⁵ Így válik Horthy Csaba vezér legendás alakjához hasonlóan mitikus alakká, akihez ő, „Erdély földjén az utolsó bárd” szinte templomi áhítattal fohászkodik, olyan módon, hogy egyidejűleg a rá annyira jellemző öngyötrődés érzését is fokozza.³⁶

³² Adorjáné Weress Margit (1894–1975) Reményik baráti körében többször vett részt versmondóként rendezvényeken, a nagyenyedi kirándulásokon is szívesen részt vett. Nevével sokszor lehet találkozni Reményik és Áprily levelezésében. Két írása megjelent a *Pásztortűzben* Fehér Magda néven, majd 1955-ben Áprily biztatására megkezdte önéletrajzi visszaemlékezéseinek megírását, *Magyar Szó Erdélyben* címmel. (vö., *Rokon álmok álmodója, jegyzetek*, 421.)

³³ BERTHA Zoltán, *Sorsbeszéd*, i. m., 119.

³⁴ REMÉNYIK Sándor, *Összes versei* I., i. m., 207.

³⁵ *Összes versei* I. 103.

³⁶ Kosztolányi Dezső a Nyugat egyik 1920-as számában a *Segítsetek!* hazafias verseiből hiányolja azt a tüzes lendületet és indulatot, mellyel Raffay Sándor jellemzi az útjára bocsátott verseket, a verselés gyöngességét emeli ki. A rímmel és mértékkel való „küszködés” bemutatására idéz néhány sort a versből. Kosztolányi hangsúlyozza, hogy „Végvári érdeme tárgyában

Ugyanígy alkalmi vernek tekinthető a *Magányos cipruság*, melyben Tisza István emlékéét idézi. Nyilvánvaló, hogy példaértékű hősöket keres Reményik, s a merénylet áldozataként felmagasztalt politikus „Kálvin kemény magyarjaként” jelenik meg a sorokban. S miközben Ady éppen Tisza Istvánt tette felelősé az országot ért kudarcokért, Reményik a politikust a közélet hiteles alakjának tekintette. Benne is azt az elkötelezett államférfit látta, aki felelősséggel tud majd intézkedni Erdély sorsát illetően.³⁷

Hitted, hogy nem ábránd, mi kötelesség
Arany-Szent-György-lovag,
Köveden rövid lesz a felirat:

Egy igaz férfi, sok hitvány miatt! [...] ³⁸

A Végvári-versek között található a przemysli versek költőjének dedikált *Zenit és Nadir*, jelesül annak a Gyóni Gézának, aki a háború költőjeként indult lengyel mezőkre, s 1917-ben tengernyi szenvedést követően meghalt a fogolytáborban.³⁹

Reményik emlékkversben idézi fel a magyarságot harcba szólító Gyóni alakját, s a Zenit—Nadir oppozícióval lelkesítő és elsirató attitűdöt fejez ki egyidejűleg.

---

van s érzése igazságában és erejében, habár ritkán tudja ezt kifejezni”. KOSZTOLÁNYI Dezső, *Segítsetek!*, Budapesti Szemle, 1920, 181. kötet, 77.

³⁷ Tisza István a liberális-konzervatív konszenzus híve volt, a nemzetiségi kérdés is klerikális alapon kívánta megoldani, s a háborúba való belépést is sokáig ellenezte. Az ellene indított négy merénylet kapcsán sokféle feltételezést terjesztettek a merénylet személyét illetően. A kortárs Tormay Cecile a merénylet kulcsemberének Károlyi Mihályt tartotta a *Bújdosó könyv* című művében. *Reményik Sándor és Ady Endre* című tanulmányában Pomogáts Béla is kiemeli, hogy a vesztes háború után könnyedén kialakult az államférfi kultusza. „... igen sokan Tiszában látták azt a vezetőt, aki hatékonyan fel tudott volna lépni a kommunista hatalomátvétellel és az ország feldarabolásával szemben, Erdélyben is ilyen módon lett a miniszterelnök Reményik Sándor Végvári-verseinek talán legtöbbször megszólított történelmi hőse”. POMOGÁTS Béla, *Reményik Sándor és Ady*, Kortárs, 2011. 7. sz. 53.

³⁸ *Összes versei* I., 56.

³⁹ Gyóni Géza evangélikus lelkész fia volt, maga is papnak készült. Petőfi- és Vajda-hatásokat mutató verseit Kiss József közölte a Hétben, de kapott helyet az Új Időkben és a Pesti Naplóban is. Katonaként írta hatásos antimilitarista költeményét, a *Caesar, én nem megyek* címűt. A labilis idegzetű Gyóni 1914-ben a háborús uszítás hatása alá került, s a harcba hívók élére állt. Amikor Krasznajorszkban hadifogságba került, naplószerűen beszámolt életéről, kiemelve a forradalomvárás igenlését. 1915-ben az Országos Hadsegélyező Bizottság a Budapesti Hírlap nyomdájában kiadatta Gyóni (Áchim) Géza *Lengyel mezőkön, tábortűz mellett* című, az akkor már orosz hadifogságban lévő költő verseit, azzal a megfontolással, hogy a przemysli várórság magyar csapatainak hónapokon keresztül lelkesítő olvasmánya volt. Mindehhez hozzájárultak Rákosi Jenő lelkesítő sorai a kötet előszavában: „Az örökkévalóságban, ha oda vinné őt egy tragikus sors, íme versei megelőzték őt. Ha a szomorú fogságba, akkor azt a reményt verjék fel a költemények az olvasók százezreinek a szívében, hogy a fogság után jön a szabadulás, a hontalanság után a haza... [...] a dicsőség és az életen való új öröm”. *Lengyel mezőkön, tábortűz mellett*, GYÓNI (Áchim) Géza, przemysli verseinek második itthoni kiadása, Országos Hadsegélyező Bizottság, Bp., Budapesti Hírlap Nyomdája, 1915, 4.

Végül nincs már igenlés a küzdésre, nincs harc, a költőnek csak a lélek küzdelme marad.

Csak azt tudom,
Hogy Te még szorítád
Markodban a mezítelen kardvasat,
Nekem, küzdeni hulló népemért
Mezítlenül — csak a lelkem maradt. [...]

1920-ban írta *Tűzijáték* című versét, mely a háború egy hősi halottjára emlékezik. A Dávid Ferenc Egylet által kiadott Unitárius Közlöny *A mi katonáink* című írásából ismerhetjük meg a fiatalon hősi halált halt Májay Ervin történetét.⁴⁰ Ugyanígy állít emléket Stein Gusztáv népfelkelő gyalogosnak a *Báthori László barlangja előtt* című versben. A vers a Hárshegyen, a budai hegyeken készült 1924-ben, az Emmaus felé ciklus darabja, melyben Reményik felidézi a pálosrendi bibliafordító barát alakját, aki „Csillaghulláson tűnődött néha, / De nem bántotta kétség, vak remény. / Mellette volt és vele volt az Isten — / És boldogabb volt biztosan, mint én”.⁴¹

A *Csak így* kötet *Mi mindig búcsúzunk* ciklusának első versét, *A kagylót* Jékey Aladárnak dedikálta. Pontosán nem tudható, hogy Jékey halálát követően írta-e, mert dátum a vers alatt nem található, feltehető, hogy mégis emlékversnek tekinthető, mivel Jékey 1919 októberében meghalt. Reményik a háttérbe szorult, mellőzött költő sorsával azonosulva választja értékeinek megőrzéséhez a kagyló metaforát. A dedikált versekben — akárcsak itt is — azonban Reményik mindig önnön sorsából indul ki és oda is tér vissza.

Én itt vagyok, akarva-nem-akarva,
A végtelen vetett a véges partra. [...]

Nekem nem hazám e kietlen part,
De aki titkon a füléhez tart,

Magányban, éjben emberektől távol:

Annak mesélek egy más, szebb világról.⁴²

Reményik három tanárának dedikált verse olyan személyekhez szól, akik jelentős szerepet játszottak személyisége alakításában és példaértékű emberséget

⁴⁰ Májay Ervin Májay Béla császári és királyi tábornok egyetlen fia volt. 1914-ben kötelességének tartotta székely hazája védelmét, önkéntesként kezdte a katonai szolgálatot. 150 főből álló százada kiképzéséért volt felelős. A galíciai harcok alatt zászlóalj-segédtsízt. 8 évi szolgálat után hadnagy, majd a 23. század parancsnoka. Minden rohamnál elsőként érkezett az ellenség sáncaiba. Egy ilyen alkalommal egy gránát megölte. Májay Ervin Reményik gyermekkori játszótársa, iskolatársa lehetett. (Unitárius Közlöny. Kolozsvár, Dávid Ferenc Egylet, szerk.: Dr. Boros György, 1916. januarius, 1. sz, 11-13.

⁴¹ *Összes versei*, I., *Báthori László barlangja előtt*, 350.

⁴² *Összes versei I.*, *A kagyló*, 147.

tanúsítottak tanítványaikkal és környezetükkel szemben. A *Tragédia* című verset Reményik két nappal Somló Bódog halála után írta. A neves jogfilozófus, néprajzkutató, szociológus és egyetemi tanár filozófia előadásait Reményik és Olosz Lajos is rendszeresen látogatta. Olosz Lajos a *Gladiátorarc* egy egész ciklusát szentelte Somló Bódog⁴³ emlékének. Olosz úgy vélte, hogy van egy különálló szellemi világegész, a minőség világa, melynek segítségével az emberiség képes lesz magasabb színvonalú élet megvalósítására.

Reményik Oloszhoz hasonló hangnemben emlékezik tanárára, aki „épít, kristályt kristályra rak”, ahol a felépítményben megtalálható a „gondolat királyi terme”, s ebben a közegben „nincs tévedés és találgatás”, mert minden „csupa egyensúly és arány”. Erről a szintről, erről a nyugvópontról azonban letaszítja a végzet, mikor eszébe jut: „Van még egy sírhant, messze valahol”.⁴⁴

Imre Sándornak⁴⁵ dedikált verse kiemelt figyelmet érdemel. Ő javasolta Reményiknek a Végvári álnév választást az addig főként kéziratban terjedő versek kiadásához. Három kis kötet jelent meg így; a *Segítsetek! Hangok a végekről*, Bp., 1919, *Végvári versek*, Bp., 1921, *Mindhalálig*, Bp., 1921. A kiadás Raffay Sándor evangélikus püspök segítségével történt.

Imre Sándor pedagógia-szemléletmódja is hatással lehetett Reményikre. Ő volt az első, aki indítványozta a lélektannak, mint diszciplinának egyetemen való oktatását. Reformpolitikai elvek alapján oktatott, kiemelt fontosságot tulajdonított a nemzetnevelésnek, egész tanári habitusa mély nyomot hagyott Reményik lelkében. A *legrögösebb út* című versében, erre a tanításra emlékezve fogalmazza meg a legfontosabb eszmét a maga számára is.

*Használni a nemzetnek — bármi áron,
Munkát keresni és kötelességet,
S a lényeket, — túl minden változáson.
Ez az út,
A legrögösebb út,
De én romok és lavinák alól
Idáig hallom akkori szavad.*⁴⁶

A harmadik, tanárnak dedikált verse *A nagyváradi püspök-kertben*, mely nagyrabecsült tanárát, Márki Sándort, a történetírót egyetemi tanárt és akadémikust idézi fel.⁴⁷ Már a Reményik pályakezdésével foglalkozó fejezetben is

⁴³ Az Ellenzék 1920. október 1-i száma közli a tragédiát, az édesanyja sírjánál öngyilkosságot elkövető egyetemi tanár halálhírét. A lap magyarázata alapján Somló Bódog nem tudta feloldozni a trianoni tragédiát, ez a gondolat azonban csak hipotézis marad, a cselekedetnek más, nem tisztázott mozgatórugói is lehettek.

⁴⁴ *Összes versei I., Tragédia*, 288.

⁴⁵ Imre Sándor (1877–1945) magyar pedagógus és művelődéspolitikus volt, 1919-ben (összesen kilenc napig) vallás- és közoktatásügyi miniszter. 1925-től Szegeden tanárkodott. Művelődéspolitikájának sarkalatos pontja volt a nemzetnevelés, de polgári humanizmusa szembeállította a fasizmussal.

⁴⁶ *Összes verse I., A legrögösebb út*, 287.

⁴⁷ MÁRKI Sándort az egyetemes történelem rendes tanárává nevezték ki 1892-ben, 1896–97-ben dékán volt, 1914–15 között rektor, s a *mensa academianak* kezdetétől fogva alelnöke.

utaltunk rá, hogy Reményik fokozott érdeklődést mutatott a történelem iránt, ebben a versben azonban nem Márki Sándor személye fontos igazán. A kolozsvári püspökkert őszi képe, a környezet „levélhullató magánya” inkább az elmúlás képét erősíti fel, az épületek is lassan beleolvadnak a tájba, s az egész vers csak egy impresszió lesz, emlékeztetve Reviczky Gyula a „világ csak hangulat” gyötrő valóságára. Maga a vers lezárása is a lemondás hangja. „Az élet füst, és minden mindhiába”.⁴⁸

Fokozott figyelemmel kell értékelni a *Köt a rög* című verset, melyet Ady Endrének dedikált. Adyval kapcsolatos ambivalens érzelmei ebben a versben jutottak nyugvópontra. A közösségi tablón Ady szellemisége olyan nyomokat hagyott, melyek összefonódtak az erdélyi irodalommal. Ady öröksége azonban polarizált nézeteket eredményezett. Reményik nem vitatta költészetének újszerűségét, de csak erre az időre válik Ady költészetének és személyiségének elfogadjává, legyőzve korábbi ellenérzéseit.⁴⁹

A korábbi idegenség-érzést nyilvánvalóan meghatározta Reményik műveltsége, családi háttere, s a 19. századi hagyományokra épülő értékrend. Reményik mindvégig a lelkek közösségének megvalósulását hiányolta Ady költészetében, s még egy 1919-ben írt cikkben is, ahol a *Halottak élén* költőjének egyéniségkultuszát próbálja feltárni, Adyt a „művész góg prototípusaként” említi. Rejtőzködésre hajlamos egyénisége számára bántó Ady volt „meztelensége”. Mint a cikkből kiderül, Makkai Sándor Ady-értelmezése változtatta meg benne a róla kialakított képet.⁵⁰ Átértékelte és elfogadta Adyt, sőt honfitársaként, ugyanazon föld szülötteként nyújt baráti jobbot, legyőzve „naiv idealizmusát”. Ezzel az azonosulással tud hozzájárulni a nemzeti identitás megőrzéséhez.

Akinek magyarul
Muzsikál a vére,
E bús szerelemtől
Nincsen menekvése,
Sehol menekvése.

Majd ha sírodon
Friss tavaszi hajtás
Nő — Te is belátod:
Így van ez jól, pajtás,
Így van ez jól, pajtás.⁵¹

1885-ben a kolozsvári egyetem megbízta a várostörténet megírásával, s 1896-ban lett a város tiszteletbeli tanácsosa.

⁴⁸ *Összes versei I., A nagyváradi püspök-kertben*, 372.

⁴⁹ Korábban, az őszirózsás forradalom idején Reményik elítélte a radikális változást sürgető Adyt, rájátszva a költő *Rengj csak föld* című versére, s szokatlanul túlfűtött indulattal szólal meg a *Forradalom* című versben. „Csak forrj, csak rengj bús márciusi föld, / Akit zsarnoknak vélsz, csak fojtsd, öld...” *Összes versei I.*, 43.)

⁵⁰ Vö. REMÉNYIK Sándor, *Kézzsorítás = Ez az új forrás*, Polis Könyvkiadó — Luther Kiadó, Kolozsvár, Bp., 2007, 47.

⁵¹ *Összes versei I., Köt a rög*, i. m. 288.

„Ennek a költői vallomásnak a hitelességét éppen az igazolja, hogy Reményik Sándor nem egy „megtérés”, inkább egy „elfogadás” lelki történetét és indítékait világítja meg. Az Ady Endre költészetének megítélésében beállott fordulatot nyilvánvalóan az Erdély sorsában bekövetkezett történelmi fordulat [...] idézte elő: a kolozsvári költő személyes tragédiaként élte át azt a fordulatot”.⁵²

Nem csak hősi történelmi múltat idéző regények születtek ebben a korszakban. Reményik is több versét dedikálta jeles történelmi alakoknak. „Valójában Trianon után vált sokak általános meggyőződésévé, hogy a nemzet több mint földrajzi és állami közösség, és az ország fogalmának van egy szellemi-lelki dimenziója, amelyben nem a területnek, hanem a történelemnek, a hagyománynak, a kultúrának és a lelki közösségnek van elsődleges szerepe”.⁵³ Ennek a szellemi-lelki közösségnek a megerősítésére idéztek a dicső történelmi múltból jeles alakokat.

Az álorcás magyar már az első versszaktól kezdve idéz országformáló, történelem menetét meghatározó személyeket. A vers Bethlen Gábor halálának háromszázadik évfordulójára készült 1929-ben Nagyváradon, Makkai Sándornak dedikálva. A hősi múlt stratégiája azonban már Bethlen korszakában is változást igényelt.

Az új multság új magyart kívánt,
Nem ledübörgő felvonó-hidat,
Nem egy ellenség ellen egyenest
Feltétlenül kirontó Zrínyiket...
Messze maradtak Mátyás csúcsai
De Erdély épült az álarc alatt
S a magyar mérleg egyensúlya lón
Világ-súlyok vak zuhanása közt.⁵⁴

Reményik Bethlen Istvánnak dedikálta *Eötvös idézője* című versét, melyben szintén a múlt idézésére épít: „Petőfi, Arany, Deák, Széchenyi, / Vörösmarty, Wesselényi, Kossuth — / Annyi ösvény — annyi külön irány, / S mégis egyazon roppant magyar út!” Ódai hangvételű alkalmi vers ez is, melyet már halála évében írt, s nem mentes a számvetés keserűségétől sem. „Magyar szabadság! Erdélyi tetőkön / Ülsz és figyelsz kisebbségben talán, / Kisebbségben most is, ki tudja meddig”.⁵⁵

A Bethlen dinasztiaiból még az erdélyi magyar politika jelentős alakja, gróf Bethlen György neve is megjelenik. A gróf feleségének dedikálja a *Háromnapos csodák* című verset, itt azonban nem a politikai munkáját, szerepét elismerő hang szólal meg, az egész vers hangulatát látszólag önnön tetteikészségének

⁵² POMOGÁTS Béla, *Reményik Sándor és Ady Endre. i. m.* 36..

⁵³ POMOGÁTS Béla, *A magyar irodalom köztársasága, i. m.* 16.

⁵⁴ *Összes versei II., Az álorcás magyar*, 84. Reményik számos kortársa idézte fel Bethlen Gábor alakját: Áprily Lajos *A fejedelemhez*, Kádár Géza *Bethlen Gábor*, Maksay Albert *Bethlen Gábor*, Makkai Sándor *Ördögsekér*, *A fejedelem rózsái*, Bánffy Miklós *Ellenségek*, Gulácsy Irén *Bethlen Gábor, az ember*, Gyallay Pap Domokos *Kölönte sírja* című alkotásában.

⁵⁵ *Összes versei II., Eötvös idézője*, 394.

hiánya uralja, mégis, a bibliai három nap folyamatos ismétlésével fokozza a csodavárás hangulatát, a lehetőséget, hogy mindenütt ott hagyja nyomát a világban, melyek maradandó értékek formájában „csodák maradnának,/ Nem halnának meg harmadnapra!”⁵⁶

A történelmi múltból még egy jelentős személynek állít emléket Reményik *A fordító* című versben. Károli Gáspárt idézi meg, születésének négyszázadik évfordulójára. A fordítás olyan feladatvállalás, mely a kultúraterjesztés igazi lehetősége, a szellem szabadságának alkotó megjelenése.

A fordítás, a fordítás — alázat.
Fordítani annyit tesz, mint meghajolni,
Fordítani annyit tesz, mint kötve lenni,
Valaki mást, nagyobbát átkarolva,
Félig őt vinni, félig vele menni. [...] ⁵⁷

**2021-ben
30 éves az
Erdélyi Gondolat Könyvkiadó**

---

⁵⁶ Uo. I., *Háromnapos csodák*, 394. A konzervatív erdélyi politika jelentős alakja volt gróf Bethlen György a két világháború között. A Magyar Nemzeti Párt egyik szervezője 1918-ban. Konzervatív politikusként többször emelt szót jogsérelem, jogfosztottság ügyében.

⁵⁷ *Összes versei II.*, *A fordító*, 75.

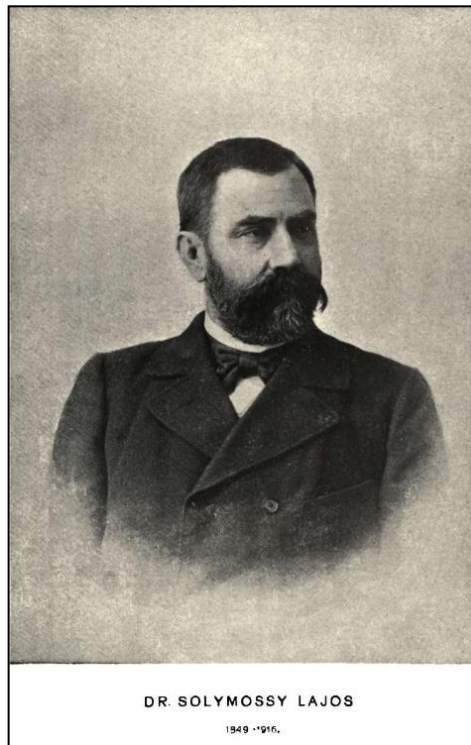

Balázs Árpád
Orbán Balázs szülőföldjén
(IV.)

Főreál

Muroknak becéztük sokáig, mert mezőgazdasági iskola volt egykor, a mai Eötvös József Szakközépiskola. Sokan nem tudják, hogy ez volt valamikor a híres főreál. Mi tagadás, kevés szó esik mostanában az egykor szebb napokat is megélt székelyudvarhelyi m. kir. állami főreáliskoláról, pedig ennek a patinás épületnek tanári kara és diákjai valamikor messze híresek voltak a Kárpát-medencében.

Magát az új épületet 1893. május 1-jén avatták fel, a város és a vidék akkori előkelőségének jelenlétében. A kormányt Udvarhelymegye főispánja, dr. Török Albert képviselte. Az országgyűlési képviselők közül ott volt Ugron Gábor és László Mihály. Dr. Vajda Emil tanár ez alkalomra indulót szerzett, melyet az iskolai fiatalság zenekara adott elő, míg Koronczy Imre tanár alkalmi költeményt írt. A termet, hol a fölavatás ünnepe zajlott, Fankovich Gyula rajzta-

---

---

nár festményei díszítették: a királyné, Eötvös br. és Csáky gr. miniszterek, Dániel Gábor nyug. főispán és Török Albert dr. udvarhelymegyei főispán arcképét láthatta az ünneplő vendégsereg. A hivatalos ünnepséget követően a Budapest szálló dísztermében koccintottak az iskola sikerére. A lélekemelő ünnep sikerében mind a tanártestületnek, mind az iskola igazgatójának, dr. Solymossy Lajosnak nagy érdemei voltak. A tanári kar kiválóságai közé tartozott dr. Vajda Emil, aki elsőként írta meg Kossuth Lajos életének történetét, bemutatva életrajzát, családja eredetét, politikai pályafutását itthon, és a száműzetésben, aki maga személyesen is meglátogatta őt száműzetésében dr. Ráckövy Samu barátjának társaságában. Az ő nevéhez fűződik a szabadságharc másik ikonjának, Komárom védőjének, Klapka György tábornok életének a megörökítése is. Már akkor reagált levélben a nagy eseményre Klapka György tábornok Párisban élő fia dr. Vajda Emil székelyudvarhelyi állami főreáliskolai tanárnak, aki „Komárom hőse” című művének egyik példányát küldte el Klapka családjának.

Szabó Dezső

Klapka fiának levele így hangzik: „Uram! Éppen most kaptam meg az ön szép könyvét s nem vagyok képes kifejezni, mennyire hálás vagyok érte s hogy mennyire megindított az a hódoló érzés, melyet ön drága atyám iránt tanúsít. Magyarország mindig legfőbb tárgya volt szeretetének, s mily boldog lenne, ha látná, hogy most már minden magyar igazat ad neki. Biztosíthatom önt, uram, hogy gyermekei szívvel-lélekkel magyarok s életük egyik legnagyobb csalódása abban rejlik, hogy ezt eddig be nem bizonyíthatták. Még egyszer legyen meggyőződve, uram, őszinte hálaérzetemről s fogadja tisztelő üdvözetem kifejezését. Páris, 1893. december 17-én. 2p. Rue Guillaume Tell. Klapka György.”

Egy másik kedves történet, amiről szintén sokan nem tudnak, hogy a főreál iskola diákjait Jókai Mór és Blaha Lujza, amikor Budapesten jártak, külön-külön megvendégelték. A negyven tagú csapat, a főreáliskola tarka uniformisába bujtatott széles székelő fiúk, tanáruk, dr. Vajda Emil vezetésével tisztelegtek a regényírónál és Blahánénál, akiket addig még soha sem láttak. Jókai saját kezű aláírásával ellátott arcképeket osztogatott nekik emlékül. Vajon maradt-e meg bár egy példány belőle? Blaháné pedig elénekelt nekik néhány nótát s mindegyik fiúnak ajándékozott valamilyen emléktárgyat.

A nagyszerű rajztanár neve is ide kívánczok, akit Fankovich Gyulának hívtak. Ő készítette el Kossuth Lajos részére a város megbízásából a díszpolgári díszoklevelet. Ahogy a korabeli lapok írják: a színes, szép kivitelű díszpolgári oklevél elkészítésére Fankovich Gyula főreáliskolai tanárt kérték fel. Az oklevélről nem maradt fenn fénykép, de leírásból tudjuk, miként nézett ki: „A kalligrafikus írású szöveget dús renaissance-stilű keret foglalja be. Felül címerek, angyalok s egy láncából felszabadult jobbágy láthatók, alul a város panorámája tűnik fel kékes reggeli ködben. A képnek keretét a vidék egyik speciális növénye, a páfrány képezi.” Az ő rajzainak köszönhetően tudjuk, miként nézett ki a vargyasi és az olaszteleki kastély 1892-ben. A Szejkefürdőről készült rajza után készül el Morelli Gusztáv közismert fametszete a fürdőtelepről, a kép segítségével így megismerhettük, hogy milyen lehetett a 19. században Orbán Balázs birtoka.

Írásomból nem hagyhatom ki Szabó Dezső író nevét sem, aki négy évig szintén ennek az iskolának volt a tanára. Aki ellen akkor a kultuszminiszter fegyelmi eljárást indított, mert a tanárkongresszust megelőzően társaihoz intézett fölhívásában a többi közt ezt írta: „Éhes gyomorral nem lehet a Himnuszt énekelni.” A miniszter Szabó Dezsőt állásától felfüggesztette és illetményeit egyharmadra redukálta és elhelyezték Udvarhelyről.

Nyirő József portréjához

Sok mindent mondanak róla, de valamit azért elhallgatnak, hogy létezik olyan román ügyészségi hivatalos határozat, amely világosan kimondja: semmilyen terhelő adat az íróra vonatkozóan nincs. Átkutattak mindent, de nem találtak semmit. Hogy mi mindennel próbálták besározni, most hadd ne soroljam. Itt a határozat román nyelvű szövege, azoknak, akik Nyirő hallatán kígyót, békát kiabálnak: „Din adresa Institutului Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel” rezultă că institutul nu deține documente din care se rezultă că numitul Nyirő József a fost condamnat de vreo instanță judecătorească română sau străină pentru comiterea infracțiunii privind fascismul, rasismul sau infracțiuni contra păcii și omeniirii ori crime de război sau crimă contra umanității.” („Az Elie Wiesel Országos Holokausztkutató Intézet nem rendelkezik olyan dokumentumokkal, melyek nevezett Nyirő Józsefről azt bizonyítanák, hogy bármely román vagy nemzetközi bíróság elítélte volna fasizmus, rasszizmus vagy emberiség elleni bűntett vádjában.”) Tiszta és világos, erről beszélek. Nyirő Józsefet 1945-ben Magyarországon sem nyilvánították háborús és népellenes bűnösnek. A végtisztesség megilletné, mint Isten bármelyik gyermekét. Nagy író volt, és ma is él műveiben.

Nyirő nem rideg

Nem véletlen, hogy egy megtévesztő fényképet is terjesztenek róla — az író valós portréja helyett —, hiszen a másik egy eléggé rideg, szomorkás, megtört arcképet ábrázol. A hamis fénykép nem Nyirő József írot mutatja, hanem Rideg Sándor (1903–1966) Kossuth- és József Attila-díjas magyar írot. Ez az ismeretlen „Nyirő portré” a Székelyudvarhelyre tervezett temetési huzavona alkalmából került világhálós közforgalomba és azóta is járja világkörüli útját. Rideg Sándor sem ismeretlen számunkra, legismertebb műve az *Indul a bakterház*, az író első regénye, 1939-ben jelent meg, amely sikertörténet lett. A regény alapján filmet is készítettek 1979-ben azonos címmel, a magyar vígjátéknak 1980-ban volt a bemutatója.

Nem árt tudni, hogy a bakter szerepét eredetileg az erdélyi születésű Bencze Ferenc játszotta volna, ő azonban betegség miatt nem vállalta el, így az utolsó pillanatban kapta meg Koltai Róbert. Mindezt azért írom le, hogy legyünk körültekintőbbek az igazi Nyirő portré kiválasztásánál.

Család és ház

Valamikor a szombatfalvi részen a Hunyadi utcához tartozott a Toroczkai Wigand Ede stílusban épült ház, az emberek már akkoriban is csodájára jártak a székely kúriának. A földszinten volt kettős megosztásban az ebédlő, illetve az író dolgozószobája, könyvtára, de ha dolgozott, akkor az emeletre vonult vissza.

A szobák falain a legnevesebb erdélyi képzőművészek és festők, Kós Károly, Bánffy Miklós gróf és Haáz F. Rudolf munkáit csodálhatta a vendég. Földszinten a konyha Ilona asszony „birtoka” volt, a víz a padlástérben elhelyezett nagy

tartályból szaladt lefelé, a világítást villanyáram biztosította. Ha kiment a biztosíték, maga az író javította meg. Az emeleten gyermekeinek, Rékának, Csabának és Ildikónak volt a székely ihletésű szobájába. Majdnem elfelejtettem a Kusza névre hallgató házőrzőt a felsorolásból. A székely kapu hiányzik, fenyédi vagy kadicsfalvi faragómesterre várt az elkészítése, de a háború sok mindent elsodort.

Nyirő virtusból lett író, virtusból volt éveken keresztül molnár, mert a székely ember életében mindennél fontosabb a virtus. Ő viszont tetőtől talpig székely volt. Tagja volt a Székely Dalegyletnek, a színjátszó csoportnak, ő maga volt rendezője a *Júlia szép leány* balladajátéknak, a díszleteket lelki jó barátja, Haáz F. Rezső tervezte, festette. Előfordult, hogy egyszerre játszott Ildikó leányával az udvarhelyi színpadon, akit tündéerkének becézett.

Uz Bence

Eredeti modellje Varságon született, fent a havasokban, Pál Sári Dénes volt, aki a Bagzos nevű tanyán élt. Uz Bence, az utászból havasi pásztorrá lett furfangos észjárású székely első kiadása 1933-ban a szerző kiadásában jelent meg, Haáz F. Rezső címlaprajzával. Magánál az írónál volt kapható. Film is készült a

regényből, Jávor Pálnak jutott a főszerep, Nyirő ajánlására a kézdivásárhelyi születésű Tompa Sándort (Pufit) is szerződtetik. A film számtalan helyen mutatja be a székely ember furfangosságát, és az élethez, a nagyvilághoz való hozzáállását, a siker nem maradt el.

CORSO

Május 18—21. Csütörtöktől—vasárnapig.

Nyirő regénye magyar filmen

UZ BENCE

A furfangos székely legény: **Jávor Pál.**

Pajtása Kántor úr: **A medve.**

Előadások kezdete hétköznap d. u. $\frac{1}{4}$ 7 és $\frac{1}{4}$ 9,
vasár- és ünnepnap d. u. 3, 5, 7 és 9 órakor.

Telefon: 11-33.

A magyar filmgyártás remekbe szabott mesterműveként emlegetik, a világhírű góbéhumor, a küzdő és mosolygó székely nép filmje az Uz Bence, hirdetik a korabeli lapok. Hargitafürdőn menedékházat neveznek el a főhősről. Az Uz Bence menedékház 1345 m tengerszint feletti magasságban található.

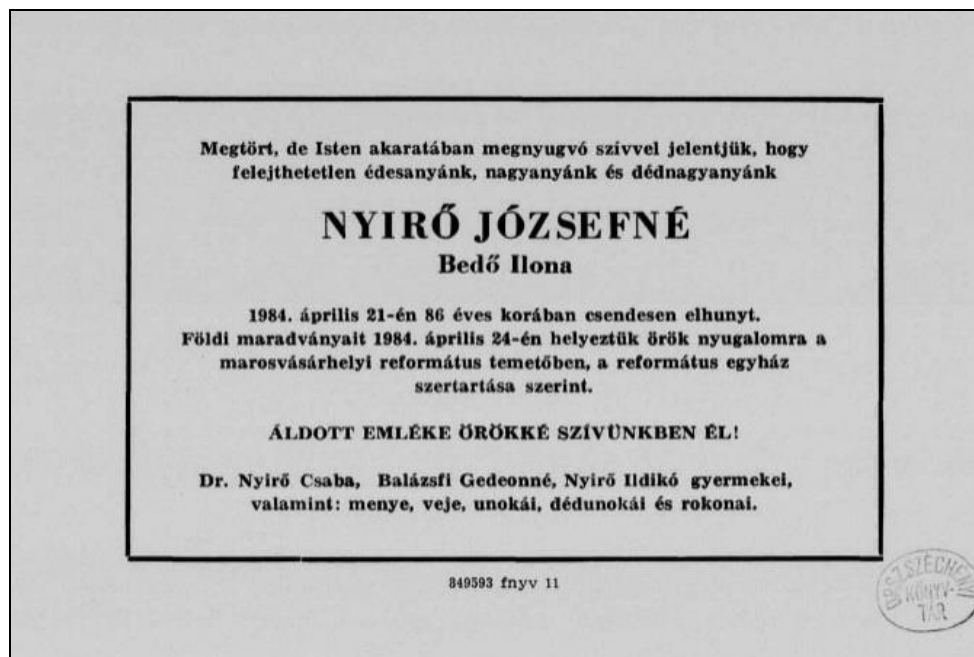
Nyirő József híres regényalakjáról elnevezett menedékház építését 1940-ben határozta el az Erdélyi Kárpát Egyesület Csík széki osztálya, terveit Schmidt József építészmérnök készítette. Az adományokkal és kétékezi munkával támogatott turisztaszállót 1942-ben avatták fel. Uz Bence a székely megmaradás jelképe.

Ilona asszony, donna Helena

Bedő Ilona tanítónő a marosvásárhelyi református temetőben alussza örök álmát, Nyirő József író halálos ágyán is aggódik feleségéért, ezért utolsó írásában arra kéri a túlélőket: „— Ha azonban mégis úgy fordulna, hogy elesem a harcban, kérlek téged népem, hogy ne feledkezzél el szegény, öreg, árva, elha-

gyott donna Helenáról, aki infinitívusban beszéli a spanyol nyelvet, és utánam is küldjeteK egy kurta, futó Miatyánkot!”

Nyiró, ha tréfálkozott feleségével, nem felejtette el megjegyezni, „Ilus lelkem három nyelven tud: magyarul, székelyül, s perfektül.”

Az író kérése meghallgatásra talált. Ilona asszony egy esztendeig élt Madridban egyedül, majd magyar emigránsok segítségével Hollandiában, Drebergenben, egy református szeretetotthonba került. A román hatóságok hazatérési engedélyt adnak, az út Marosvásárhelyre vezet, ez a kijelölt hely. Bár kérelmezte 1948-ban, és meg is ígérték, az udvarhelyi lakás visszaadása elmaradt. Szerény anyagi körülmények között élt, kevéske nyugdíjból és a román írószövetségi segélyből tengette napjait. Tasnádon halt meg, Csaba fiánál, úgy hozták haza korporsóban. A család kérésére Csiha Kálmán temette el 1984 áprilisában a húsvéti ünnepeken.

Nyiró József itthon van!

Hatvanhárom éve halott. A hamvaitól is retteg egy ország, pedig csak egy nagyszerű író volt, aki szerette a fajtáját. Úgy tervezték, hazahozzák végső megnyugvásra, szülőhazájába. Úgy terveztük, de nem sikerült. Akkor most hol van? Madridban ne keressetek, mert hazamentem, ezt is írhatná viccesen az öreg Almudena temetőkert sírkövén. Ott már nincs, az biztos, hazafelé jövet Budapesten megállt egy fertály órára, aztán eltűnt.

Nyirő József székely apostol. Escritor húngaro.

Gondolatai mindig itthon jártak: „Nem, nem, itt nem tudok meghalni. Akárhogy szeretem, akárhogy becsülöm, idegen ez a föld nekem, minden föld idegen. Ha már azonban nem lehet kitérni a nagy törvény elől, igyekszem átvarázsolni. Hallatlanul megkényszerített képzettem idehozom magamnak a szülőföldet, a Hargitát, Rika rengetegét, Küküllőt, Csicsert, Budvárt, a pisztrángos patakokat, a virágos réteket, ellopom a bükkösöket, fehérén villámló nyirjesekeket, az elveszett csodás magyar világot, és gyönyörű képek vonulnak el szemeim előtt. Így talán könnyebb lesz” — írta.

Utoljára sokan Szőcs Géza költő fekete bőrtáskájában sejtették vagy látták, a Papkertben mondott gyönyörű emlékbeszéde alatt, közel a Rózsa utcai családi házhoz, az egykori iskolához, és egy karnyújtásnyira az utolsó nyughelytől. Valóban az újratemetésén azt láttuk, hogy a színpadra lépő kulturális államtitkár egy nagy táskát vitt magával, melyet lerakott maga mellé.

Akkor Nyirő József most hol van?

Azt mesélik, nincs messze tőlünk, itt valahol a közelben várja az igazi feltámadást. Micsoda halál utáni élet, miközben a földi pálya sem volt teljesen zavartalan!

Hirtelen az jut eszembe, hogy szülőfalumban, Korondon, az urnája után vadászott a rendőrség, állításukkal ellentétben nem a csíksomlyói zarándokok biztonsága miatt állítottak fel útzáratokat, nem drogot vagy fegyvert kerestek, hanem a székely apostol hamvait. Hajtóvadászat emberi hamvakért. Meghurcolt újságíró... Az urna üres volt, az útzáratokat feloldották.

Az eső szitálni kezdett, az összesereglett emberek szétszéledtek, de aznap és másnap mindenki róla beszélt. A román rendőrség is beszállt a nagy író népszerűsítésébe. A találgatásoknak nincs vége. Sokan úgy vélik, valamelyik miniszterium titkos polcán pihen, vagy ki tudja, már régen itthon van...

Nem volt egy csendes típus, tehát a polc kizárva. Nyughatatlan ember volt egész életében, mesélte az újratemetés apropóján Pék Márton, öreg barátom, aki nem messze lakott az író szombatfalvi házából. Azóta lehet, újra találkoztak, mert Márton is az örök vadászmezőkre távozott. Szomszédok voltak, az édesapja gyakran rádiózott délutánonként az íróval, ő, a gyermek, csak hallgatózott és figyelte a messziről jött érdekes embert. Olyan szerzet volt, aki nem hagyta magát.

Márton így jellemezte: Nyirő a magyar írók egyik legkülönb. mestere, büszkesége, aki szónokoknak is kiválóság volt. A mulatást sem vetette meg, énekelni is nagyon tudott, tagja volt a városi vegyeskarnak, amely a Református Dalkör utódjaként vált híressé. Miközben a családi ház udvarán beszélgettünk, románul szólt rá az egyik huncutkodó kutyájára. Egy temesvári román szomszédamtól kaptam ajándékba, amikor ott éltem, onnan hoztam magammal, s vele néha románul beszélek, hogy ne felejtse el a nyelvét — magyarázta mosolyogva. A másik kettővel magyarul, vagyis székelyül, tette hozzá. Jól megférnek egymás mellett... Majd igazított egyet sokdiptriás szemüvegén, és így folytatta:

— Na, ide figyelj, ha igaz, hogy a temetéskor Nyirő benne volt a nagy táskában, akkor azt kereshetik, mert az úgy ismerte ezt a környéket, mint a tenyerét. Uz Bencéből doktorált, hát nem? — kacagott egy nagyot, és kacsintott.

Ezek után én is azt mondom, Madridban fölösleges keresni. Itthon van!

Nyirőék háza

A nagy székely író újratemetési kísérlete alkalmával a székelyudvarhelyi Nyirő-villa is reflektorfénybe került. Sokan azt tartják, hogy a város szombatfalvi részén álló házat — a közhiedelem szerint — Kós Károly tervezte, míg mások azt állítják, hogy a családi fészket az Uz Bence írója álmodta meg, de segítségére volt lelki jó barátja, Haáz Rezső is, aki akkoriban a Református Tanítóképző Intézetnek volt közismert tanára.

De van egy harmadik változat is, ezt próbáljuk most körbejárni. A két világháború között Széfeddin Sefket bej kolozsvári török főkonzul fia egyszer meglátogatta Nyirő Józsefet szombatfalvi otthonában, tőle tudjuk meg pontosan, mi-

---

---

ként nézett ki a nagy író portája: „Város csodájára épült, minden ízében egyéni és székely stílusú családi háza ott áll a székely anyavároska szombatfalvi szakaszán, s akik eljárnak előtte, mint helyi nevezetességet mutogatják: — Ez a Nyirő Jóska hajléka. (...) Az emeletes, manzárdszerűen kiképzett épület legszembetűnőbb és legkedvesebb része az emeleti virágos tornác, amely a Hargitával néz szembe, s minden ízében a székely fafaragó- és festőművészet remeke.” De nézzünk körül tovább a lakásban a korabeli leírás alapján.

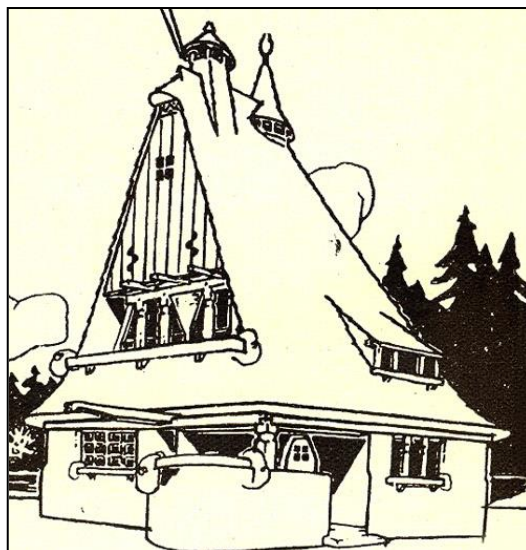

A földszinten volt az író dolgozószobája, kedvelt könyveit magában foglaló könyvtárával, valamint az ebédlő. Az emeleten volt az író gyermekeinek, Rékának, Csabának és Ildikónak székely népi modorban készült szobája. Ide tartozhatott néhány festett bútordarab — amelyre Vofkori György tanár, székelyudvarhelyi helytörténész hívta fel a figyelmem, még a kilencvenes évek elején, hogy a bútorok Kerestély Gyula bádogosmester, Nyirő jó barátja birtokában vannak. A városi Dalegylet akkori elnöke feltehetőleg a padlására menekítette dalos társa bútorainak menthető darabjait. Köztudott, az író maga is tagja volt a kórusnak. Innen a közeli ismeretség. A padláson őrzött festett bútordarabok ma is megvannak, egy tetőtérben várják a jobb időket, hogy ki festette, az egyelőre titok. Bár nem kizárt, hogy Haáz Rezső, a jó barát az „elkövető”.

Nyirő írói munkásságán kívül aktív résztvevője volt az 1940-es évek politikai közéletének (a magyar országgyűlésben Erdélyből behívott képviselőként), ekkor már méltán megbecsült Corvin-koszorús íróként.

Budapesten Nyirőéknek egy Szilágyi Erzsébet fasori villában volt az otthonuk, az ostrom alatt sok belövés, rengeteg rongálás érte. Nyirő Józsefet és feleségét a második világháború végén, 1944–45 telén az orosz csapatok elől menekülő magyar parlament tagjaival előbb Ausztriába, majd Németországba és végül Spanyolországba sodorta a háború szele. A szombatfalvi ház állami tulajdon lett és bérlők lakják. Egy 1948-ban Németországból keltezett levelében utalást találunk arra vonatkozólag, hogy az író megbízást adott Csaba fiának, hogy tegye meg a tőle telhetőt a ház visszaszerzésére, amely időközben a CASBI (Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice) kezelésébe került.

A családi fészekből ellenséges ingatlan lett, a román hatóságok döntése értelmében. Nyiró József egykori házában — amely a csoda folytán aránylag jó állapotban vészelte át a múlt század politikai viharait — még 1995-ben, mint önkormányzati képviselő határozati javaslatként fogalmaztam meg a Nyiró Emlékház létrehozásának óhaját, rekonstruálva az eredeti állapotot és benne a hagyatéék még fellelhető dokumentumaival, tárgyaival a gazdag életművet méltó formában bemutatni.

Kós Károly rajza

Ezt az elképzelést karolta fel nemrégiben a székelyudvarhelyi önkormányzat és helyezte át az ingatlant a Haáz Rezső Múzeum tulajdonába. Nyiró felesége, Bedő Ilona tanítónő is, miután férje halála után — egy kis hollandiai kitérő után — a román hatóságoktól megkapta a hazatérési engedélyt, ígéretet kapott az udvarhelyi ház visszaadására, de nem lett semmi belőle. Marosvásárhely kötelező lakhely volt számára (a román nyelvben: domiciliu obligatoriu, amelyet a hirhedt D. O.-pecsét jelölt a személyi igazolványban), ott halt meg (1984), ott nyugszik közös sírban Csaba fiával, a református temetőben.

Az udvarhelyi házat — ami ugyan még dokumentumokkal nem bizonyított — több szakember egyöntetű véleménye szerint is Toroczkai Wigand Ede (1869–1945) tervezte, aki a két világháború között neves építész volt. Ezt erősítette meg nemrégiben a marosvásárhelyi Kultúrpalota Tükörtermében megtartott művészettörténeti konferencián dr. Keserű Katalin budapesti professor emeritus előadása is, aki külön kiemelte a szombatfalvi Nyiró-házat. Toroczkai 1907 és 1914 között Marosvásárhelyen élt — a városban és környékén sok házat épített. Nyiró József házat eddig a szakma sem tartotta számon, nem került be a nemzeti értékeink lajstromába, ennek ellenére áll a lábán. Egyedül az alsó tornác van kisé módosítva, ablaküvegekkel beépítve.

Maga Nyiró József is a *Keleti Újság* 1936. június 29-i számában a 11. oldalon Dsida Jenőnek nyilatkozva azt mondja: „Nemrég készült el Toroczkay Wigand

Málnási Ferenc

**Erdélyi anyanyelvoktatás —
irodalmunk tükrében
XLVII.****„Lényeges, hogy nyelvünk megőrizze a saját arculatát...”**

Az informatikai világ, az internet megjelenése számos feladat elé állította a nyelvészeket, a kutatókat, anyanyelvünk oktatóit is. Ezekről a kérdésekről vallott Balázs Géza (*Szabadság*, 2010. június 19.): „A számítógépes nyelvészet arra próbál választ adni, hogy miként lehet alkalmazni a nyelvtudományt az informatika világában, miként hat a nyelvre, a társadalomra és az egyénre az informatika világa. Másként beszélünk-e (írunk-e) az interneten, teremtünk-e kapcsolatokat annak hatására, s a hagyományos szövegtípusaink, társadalmi és nyelvi szokásaink hogyan élnek tovább? ... A gyerekek oktatása sem működik úgy, mint korábban. Ellenőrzik az elmondottakat, adott esetben pedig akár még a tanárnál is többet tudnak bizonyos dolgokról... Számukra természetes, hogy valami nem csak leírva, de ikonikusan is létezik... A file, attachment, software stb. szavak hallatán el kell gondolkozni, hogy *miként tegyünk a nyelvi kapuőrzés érdekében*, amennyiben lehetséges, magyarítsuk vagy ne magyarosítsuk, ha pedig ez nem sikerül, akkor írjuk át a kifejezéseket. Fontos volt, hogy mindaddig ne írjunk át egy adott angol szót, amíg helyettesíteni tudjuk azt egy magyar szóval. Ez is nyelvújító mozgalom, ma *digitális nyelvújításnak* nevezzük. Amennyiben a nyelvtudomány terén minden anyag digitalizálva lesz (márpedig mostanság rohanvást digitalizálják a nyelvemlékeket, a nyelvjárásokat stb.), sokkal könnyebben tudunk kutatni. Hatalmas áttörés várható ezen a téren is...” Balázs Géza nagy tisztelettel meghajtja fejét Szabó T. Attila élete és munkássága előtt, aki évekig tartó könyvtári munkája nyomán elkészítette azt a hatalmas szótörténeti anyagot, amelyből az Erdélyi Szótörténeti Tár megszületett. Ma pedig nemcsak szótárba tudjuk rendezni az anyagot, hanem hasznos elemzéseket is végezhetünk vele.

Az anyanyelvoktatást is érintő kérdésekre válaszolva Balázs Géza kiemelte, hogy teljesen más egy internetes szöveg koherenciája, mint az írógéppel megírt szövegé: lazább, több benne a mellérendelés, kevésbé egyeztetett, egyre inkább az élő beszédre kezd hasonlítani. A beszéd, az írás és a másodlagos szóbeliség mellett léteznie kell még valaminek, az úgynevezett másodlagos, a *mobilelefonon és az interneten, elsősorban magáncélra használt, a helyesírással ellenkező írásbeliség*. A modern technika jelenléte negatívumokkal is jár, többek szerint is az internet gyermekbetegsége a *normátlanság*... Az internet azonban pozitívum is, olyan emberekkel is állandó kapcsolatban tudunk lenni, akik valamiért távol vannak tőlünk... Az oktatást is érinti az internetes világ, s ebben a vonatkozás-

---

---

ban az egyik legfontosabb kérdés az idegen szavakkal kapcsolatos. A magyar nyelv művelők és nyomukban az anyanyelv oktató is, mindig azt mondták: természetes, hogy a nyelv idegen szavakat is befogad, hiszen folyamatosan érintkezik más nyelvekkel. A nyelvtörténet is arról szól, hogy a nyelvet mindenféle hatások érik, egyes dolgok megmaradnak, mások eltűnnek belőle. *A lényeges, hogy a nyelv megőrizze az arculatát.* Ez a megállapítás, tanács érvényes erdélyi magyar anyanyelvi oktatásunk számára is — teszem hozzá.

„Ezerszáz esztendő”

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1996. május 4-én tartott közgyűlésén ünnepélyes keretek között emlékezett meg a millicentenáriumról. Jakó Zsigmond professzor *Ezerszáz esztendő* című, az ott elhangzott előadása alapján fogalmazom meg dolgozatom utószavát,

„A millicentenáriumról ma már sok országban, mindegyik földrészben megemlékeznek olyan magyarok, akiknek a feje felől a történelem elfújta államuk védpajzsát, illetve olyanok, akik nem találva helyüket és boldogulásukat az összezűkül hazában, szülőföldjükéről szétfutottak a nagyvilág idegenségébe. Ma a nemzet különböző részei, eltérő életkörülményeiknek megfelelően, többféle látószögéből értékelhetik az eltelt 1100 esztendőt. Bizonyos vagyok benne, hogy a gondolkodó magyarok a millicentenárium ünneplését nemzetünk ködös jövőjének fürkészésére fogják használni. Így kell tennünk nekünk, erdélyi magyaroknak is.

A közelmúlt évtizedei a magyarság helyzetében korábban elképzelhetetlen, gyökeres változásokat hoztak. Ebben az időszakban a magyarság államalkotó, többségi nemzetből tipikusan kisebbségi-szórványnéppé vált, amelynek harminc százalékos tudatosan romboló politikai szándékoknak és az idegen környezet természetes beolvasztó erejének... Egyes nemzetrészeknek, több száz ezres tömegeknek, megmaradásukhoz a kisebbségi életforma keserves iskoláját is ki kell járniuk. Ennek a mostani váltásnak is a megmaradás, vagy a pusztulás a tétje — akárcsak Géza fejedelem és fia idején...

A magyar királyság létrejöttével megszűnt a hatalmi bizonytalanság a bizánci és a német—római császárságnak ezen az ütköző területén, stabilizálódtak a gazdasági és politikai viszonyok, és végleg eldőlt, hogy a Kárpát-medence a nyugati keresztény művelődésnek lesz a része... Létrejött ez új fejlődési egység, Közép-Európa, amely keleti és északi irányban kiterjesztette a latin kereszténység korábbi határait... A magyar államszervezet jogrendet, magasabb életszínvonalat és a fokozatos korszerűsödés lehetőségeit nyújtotta mindenkinek, biztosította a feltételeket az európai fejlődés újabb vívmányainak befogadására, lépéscsőfokainak végigjárására, ... a mozgató és irányító erő a magyar államiség volt, ... olyan szabású viszonyokat teremtett a Kárpát-medence népei számára, amelyek nem maradtak el a régióbeli szomszédokétól...

A X. század folyamán alakult új államokban a királyság és az egyház szervezése egymást kölcsönösen támogatva párhuzamosan haladt. Ma is hasznélvezői vagyunk annak az egykori körülménynek, hogy a pogány magyarságot a római egyház vezette át a kereszténységbe, annak szervezeti és művelődési struktúrájába... Kiragadott példaként a szerzetesség művelődésközvetítő szerepére hivat-

kozom. A nyugati szerzetesrendek házai a vallásos tevékenységen kívül a tudományoknak, az írásos művelődésnek is otthonai voltak. Pannonhalmán létesült a Kárpát-medence legelső könyvtára, a bencés monostorok elterjedése az itáliai kapcsolatok úttörő szerepét jelzi, a ciszterciák és a premontreriek térhódítása a XII. századtól kezdődően a francia hatások erősödését hozta magával, a ferencesek és a dominikánusok a kolduló rendek társadalmi érzékenységét plántálták át a magyarországi vallásosságba és közgondolkodásba. Végül a teljes beilleszkedés bizonyosságaként alakult ki a pálosok rendje, s természetes, hogy a magyarországi katolikus művelődés újkori alakításából nem maradt ki a spanyol kapcsolatokat képviselő jezsuita és piarista rend sem.” (Jakó Zsigmond: *Ezer-száz esztendő*. Erdélyi Múzeum. LVIII. kötet. 1996. 1-2. füzet. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Kolozsvár. 1996. 2-6.)

Másik példaként az *oktatás* ügyét említi Jakó professzor.

„Teljes joggal büszkék lehetünk arra is, hogy *iskolázásunk ezeréves múltra tekinthet vissza*. Pannonhalma vagy Csanád példája bizonyítja, hogy az egyház-szervezés részeként már első királyunk idején elkezdődött az iskolák létesítése mind a rendházakban, mind pedig a káptalanok mellett — a római egyház gyakorlatának megfelelően. Ennek köszönhető az ország társadalmának elindítása a *szóbeliségből az írásbeliségbe*, az íráshasználat fokozatos kiterjesztése és az, hogy a magyarországi iskolák neveltjei a XII. század óta megállhatták helyüket a Nyugat tanintézményeiben. A középkorban az egyházi elit kiképzésére korán jött az oktatásügy nemzetközi központjainak látogatása. Ez a gyakorlat a reformáció után a német, holland és angol egyetemekkel kiépült protestáns kapcsolatokban érte el csúcspontját.

Az oktatásügy a reformáció után is egyházi feladat maradt, de azzal a különbséggel, hogy a XVI. századtól fogva mindegyik felekezet hívei külön-külön építették ki nagy áldozatokkal saját **iskolahálózatukat**. Ekkor vált az iskola a társadalom tudatos önépítésének az illető közösség számára legfontosabb intézményévé. Ennek a felekezeti iskolahálózatnak a megteremtése és működtetése a nacionál-kommunista kisajátításig a magyarországi társadalom mindmáig legjelentősebb öntevékeny közösségi teljesítménye, melyhez érthető módon ma is változatlanul ragaszkodik, hiszen több száz éves áldozatvállalásának eredménye.

A reformációtól kezdve megsokszorozódtak és még színesebbé lettek a Nyugathoz kötő művelődési szálak. Ettől fogva egyidejűleg több csatornán áramlottak Magyarországra az európai művelődés változatos műhelyeiből a tudományos, irodalmi és művészeti indíttatások. Ezekből a Kárpát-medence minden etnikuma gazdagodhatott iskolái útján. A fentebb említett korai felzárkózás a nyugati egyházi-kolostori-iskolai haladáshoz készítette elő a magyarországi művelődést a humanizmus, a reneszánsz és a reformáció befogadására. A régi összeköttetéseket a reformáció újakkal bővítette. Ennek eredménye — egyebek között — a polgári fejlődésben élen járó Hollandiával és Angliával való szellemi kapcsolatok előtérbe kerülése a XVII. században, az anyanyelvi írásbeliség és irodalom kibontakoztatása, a laikus értelmiség és a világi-polgári művelődés kialakítása... A magyar királyság betagolódása a Habsburgok közép-európai birodalmába a XVII. századtól fogva szintén fontos, párhuzamos alakítója lett a magyarországi fejlődésnek. Mert Bécsből nemcsak az ellenreformáció érkezett, ha-

nem a vallási tolerancia és a felvilágosult abszolútizmus is. Művelődésünk sokszínűségét a korábbi eleven kapcsolatok fenntartásával sikerült megőrizni.

A gazdasági civilizáció vagy a művészetek fejlődésének vonalán vizsgálódva szintén hasonló eredményre jutunk... A városiasodás, az ipar, a kereskedelem vagy a kommunikáció alakulására gondolunk... A román kor XI. századtól kezdődően fennmaradt építészeti emlékei nyitják meg a sort, ezeket követik a gótika korának különféle művészeti alkotásai. A reneszánsz stílus pedig nálunk olyan erős gyökeret eresztett elsőként Közép-Európában, hogy a népies változataiban, főként a XVIII. századi Erdélyben még akkor is tovább élt, amikor már a Bécsből importált barokk vagy a klasszicista művészet számított korszerűnek.”

Jakó Zsigmond összegezve hangsúlyozza, hogy „a Kárpát-medence népei számára a kontinensünk fejlettebb részeivel való együtt haladást a honfoglalástól kezdve 1918-ig a magyar államiság biztosította. Ez a hatalom jelentette mindenkinek az egyetlen reális lehetőséget a fejlődésre és a megmaradásra, mert fennállásának egész ideje alatt tényleges hatalmi tényező volt a térségben... Például a makacs és hatékony magyar katonai ellenállás nélkül a román fejedelemségek, a szerbekhez hasonlóan, már a XIV. század végén török fennhatóság alá kerültek volna... S miként alakult volna a román művelődés útja, ha nyugatias elemekkel állandóan gazdagodó erdélyi tartalékai nem fejlődhetnek viszonylagos biztonságban”.

Anyanyelvoktatásunk számára is elgondolkodtató, megszívlelendő tanácsa Jakó Zsigmondnak: „Ezeresztendősi állami lét után kell népünknek olyan nemzettudatot kialakítania, mely egyben tarthatja a különböző államokba szakadt, külön-külön életképtelen nemzetrészeket. Semmivel sem kisebb feladat ez, mint amit a pogányságból a kereszténységbe való átváltás jelentett egykoron. S mindez megtévezve szemléleti-gazdasági-szervezeti beilleszkedéssel egy olyan Európába, melynek hagyományos közös értékeit, korábban sem erős szolidaritását az amerikanizálódás máris alaposan kikezdte. Ráadásul mindkét feladat a kommunizmus félszázados tudat- és értékrombolásának terhei alatt nyögő nemzedékeknek kell megoldaniuk veszedelmesen bizonytalan világpolitikai kilátások között.”

Akár tetszik nekünk, akár nem, ez napjaink történelmi feladata a mai magyarság számára, ez elől kitérni nincsen módunk, ha nemzetként akarunk megmaradni. Ehhez azonban a mainál több hit, önbizalom, élni akarás, nemzeti önismeret és politikai felelősségtudat szükséges.. Mert másoktól, attól a világtól, melyhez első királyunk sorsunkat hozzákötötte, ma sem számíthatunk több és önzetlenebb segítségre, mint amit a török veszedelem idején megtapasztalhattunk... Máshonnan még ennyi szolidaritást sem várhatunk. A jövő építésekor a nyomunkba lépőknek is ismerniük kell a fentebb érintett összefüggéseket, számolniuk kell velük... Az 1100 esztendő az egész mai magyarságot kötelezi, akár a hazában, akár idegenben éljen, hogy vállalja sorsát, és történelmi szerepének tudatában bátran nézzen szembe mindazzal, ami új helyzetéből következik, alakítson ki magának ehhez igazodó megtartó új nemzettudatot, és akkor bízhat abban, hogy a második évezred bravúrja szintén sikerülni fog.” (Jakó Zsigmond: *Ezerszáz esztendő*. Erdélyi Múzeum. LVIII. kötet. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Kolozsvár, 1996. 1-2. füzet. 2-8.)

E gondolatok jegyében, tanácsok elfogadásával próbáltam megrajzolni erdélyi anyanyelvoktatásunk történetét, és zárósorokként Csiha Kálmán, az Erdélyi Református Egyházkerület jeles püspökének szavait idézem, melyeket a református nevelésről, de általában a nevelésről fogalmazott meg:

„Erdélyi közösségünk egy Evangéliumtól többé-kevésbé áthatott kultúrkör. Valami olyan lelki közösség, amit megtépáztak, de megölni, kitörölni nem tudtak az idők. Kimondottan, vagy kimondatlanul a bibliaolvasó nagy erdélyi jeledelmek szellemiségét hordozza. Benne van Bocskai hitvallása: »Őseink hite, s nemzetünk szabadsága minden aranynál és ezüsthöz többet ér«. Benne van Bethlen Gábor lelki hagyatéka, az Ige a Római levélből, amit, mikor már beszélni sem tudott, egy papírdarabra írt, hogy reménység és útmutatás legyen: »Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?« ... A református nevelés ezt a szellemiséget szeretné továbbadni, tanítani, tudást adni... Azt akarjuk, hogy gyermekeink pallérozott, borotvaéles, jól vágó eszűek legyenek, hogy a tudás fegyverével tudják legyőzni a gáncsot vető irigységet, vagy beszűkült rosszindulatot, hogy a világ könnyörtelen harcában versenyképesek legyenek. De úgy, hogy közben ne veszítsék el a szívüket. Hogy emberek maradjanak. Igaz emberek...

Az iskola nemcsak tudást átadó tanhely, hanem lélekformáló műhely is. Ha nem az, akkor is az. Ha nem ad semmit a gyermek lelkének, és üresen hagyja: akkor a semmire formálja azt. Óriási az iskolák felelőssége, mert óriási a lehetőségük is. A templomba eljön az, aki akar. Az iskolában ott kell hogy legyen négy, nyolc, vagy tizenkét évig. Akkor, amikor alakul a gyermek lelke. Amikor kamaszul, vagy nem kamaszul ideálokat keres. Amikor utat és irányt keres önmagának. Amikor egy életre csalódhat, vagy lelkesülhet.

A gyülekezet, az egyházközség olyan, mint egy tó. Egy befolyó patak táplálja: a születő kisgyermek. Egy másik patak apasztja: az örökre elköltözők sora... Az iskola azonban olyan, mint a forrás: mindig új vizek jönnek és rohannak tovább. A forrást, ha megmérgezem, mérgezett lesz az egész folyó. Ha tisztán tartom, kristálytisztá ivóvíz szakad belőle. Az iskola nem tó: az iskola a nemzet folyójává duzzad. Amilyen az iskola, olyan lesz a nemzet...” (Csiha Kálmán: *Református nevelés*. Magiszter. A Romániai Pedagógusok Szövetségének szakmai-módszertani folyóirata. V. évfolyam, 3-4. szám. 2007. 185-6.)

„A tudomány vallás nélkül vak, s a vallás tudomány nélkül béna” — fogalmazta meg Albert Einstein. Ezzel a mottóval vezette be **Mihályi Molnár László** a *Honlevél* 2009. januári számában, az *Erdélyi Napló* 2009. január 15-i számában írt cikkét, és a következő címmel látta el: „**A keresztény iskolák fölöttébb szükséges voltáról**”, utalva Apáczai Csere János több évszázada elhangzott beszédére. Fontosabb gondolatait szükségesnek tartom dolgozatomban befejező részében elismételni, hangsúlyozni: Amikor azt kérdezzük az emberektől, hogy szeretnék-e gyermekeiket, unokáikat boldognak és megelégedettnek látni, akkor mindenki igennel válaszol. Ám a szülői értekezleteken leginkább csak arra kíváncsiak, hogy milyen jegyeik vannak és melyik jegyet hogyan lehetne kijavítani, de azt kevesebben kérdik, hogy milyen ember válik a gyerekből? Amikor azt kérdezzük, hogy szeretnék-e békés, szeretetteljes, nyugodt öregkort, megérett emberi környezetet, akkor igenlő válaszuk mellett nem sokan tudatosítják, hogy ennek egyik feltétele a jelenleg felnövekvő nemzedék iskolájának emberi lelkületű arculata.

A diktatorikus társadalmak (és iskoláik) hatalomvágyban szenvedő eltorzult alattvalókat és szabad akaratuktól megfosztott cselédeket nevelnek. A szabad-
elvének csúfolt liberális iskolák pedig hagyományaikát és gyökereiket megtaga-
dó, gátlástalan világpolgárokat szabadítanak a társadalomra, akik a szabad
önmegvalósítás ürügyén csak a saját anyagi és társadalmi pozíciójuk megterem-
tésén fáradoznak. Mindkét szemlélet csak akkor tudja érvényesíteni magát, ha
a tömegeket, a fiatalokat is, megfosztja azoktól az évezredek óta magtartó em-
beri értékektől, amelyek *életszemlélet*ként fogalmazódtak meg: *hit, szeretet, tiszt-
telet, jóindulat, megértés, megbecsülés, alázat, türelem, család és közösség*.

A történelem igazolta, s igazolta az ezeréves anyanyelvi oktató-nevelő mun-
kánk is, hogy a *Tízparancsolat*ba foglalt tilalmak, intelmek és útmutatások el-
fogadása az ehhez hűségese népek megmaradásához járult hozzá.

A keresztény nevelés helyreállítása legalább olyan fontos, mint az anyanyelvi
oktatás, mivel nem csupán a tantervi követelmény, hanem az oktatás szellemi-
sége is meghatározó. Mert nagyon fontos az, hogy mit tanulnak a diákjaink, de
legalább annyira az is, hogy miként... Lehet a mohácsi csatáról úgy is beszám-
olni, mint egy dicső török győzelemről, de úgy is, hogy Magyarország európai
nagy hatalomból feldarabolt, megszállt ország lett, ami után a közös nyelv, kul-
túra és történelem, valamint a keresztény hit segítette megőrizni annak tudat-
tát, hogy egy nép, egy nemzet vagyunk, és ennek helyreállításán kell fáradoz-
nunk... Mint ahogyan Balassi, Batsányi, Vörösmarty, Petőfi, Arany, Madách,
Ady s legutóbb pedig Márai Sándor tette, aki már fél évszázadnál korábban, a
világháborúhoz vezető materialista diktatúrák összecsapása előtt figyelmeztet-
ett arra, a számára természetes felismerésre, hogy Európát csak a megújult ke-
reszténység mentheti meg... Erdélyi anyanyelvi oktatásunk megmentésének is
egyik útja lesz ez, mert a hit és az anyanyelv megőrzése egyazon belső értékből
fakad — zárja eszme-futtatását Mihályi Molnár László.

Tanulmányom bevezető részében már szóltam anyanyelvünk értékeiről, ok-
tatásának fontosságáról. Itt az 58 nyelvet beszélő *Giuseppe Mezzofanti* bíboros
(1774–1849) vallomását idézem, aki a magyar nyelvről a következőket mondta:
„Tudjátok-e, melyik az a nyelv, amelyet konstruktív képessége és ritmusának
harmóniája miatt az összes többi elé, a göröggel és a latinnal egy sorba helye-
zek? A magyar! ... a magyarok maguk sem tudják, hogy nyelvük milyen kincset
rejt magában...” (*Watts Transaction of the Phylological Society*, 1855.)

Társítom *Sir John Bowring* (1792–1872) (*Life and Works*, 1838) nyilatkozatát:
„A magyar nyelv messze magában áll. Egész sajátos módon fejlődött, és
szerkezete olyan időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb most élő európai nyelv
még nem is létezett. Önmagában, következetesen és szilárdan fejlődött nyelv,
melyben logika van, sőt matézis is és erő... *A magyar nyelv egyetlen darabból ál-
ló természkő, melyen az idő viharai karcolást sem ejtettek*”.

1819-ben Széphalmon, anyanyelvünk megújítására készülve veti papírra *Ka-
zinczy Ferenc* (1960. 264.): „A mi nyelvünk anya, leány s ismert rokon nélkül
úgy áll a több nyelvek között, mint a fénix az ég madarainak számában; s emi-
att s azért is, hogy minden nyelvek közt maga zengheti el egész tisztaságában a
görög és a római lant mennyei zengzeteit, valamint azért, hogy ez a görög nyelv
bájait, a rómainak méltóságát, az olaszoknak hevét, a franciának könnyűségét, az
angolnak és németnek erejét igen nagymértékben már most is utolérheti, mél-

---

tó... virágzásra... Vizsgáljuk, mely szerek által gyarapodhatik; elmélkedjünk, tanuljunk, s tekintsük, mit csinálnak mások s mi használ nekünk. A maradék tanúja lesz tetteinknek; rettegjük ítéletét.”

Balázs Nándor fizikus professzortól egyszer megkérdezték, hogy vajon miért olyan kiválóak a magyar természettudósok, például a fizikusok, és akkor ő meglepő választ adott. Azt mondta, hogy ennek az eredete szerinte a magyar nyelvben keresendő, mert a magyarban kiegyensúlyozott az arány a konkrét és az elvont szavak, kifejezések között. Balázs Géza szerint a magyar származású Nobel-díjas tudósok közül többen mondták már ezt, Teller Ede is többször megfogalmazta, hogy őt a maghasadásra meg a fúzióra, az ezzel kapcsolatos nézeteire Ady költészete, szófúziója vezette rá. (Albert Gizella 1998. 19.)

Anyanyelvoktatásunkban ezt az utat kell/kellene követnünk, hiszen tanúi vagyunk nyelvújítóink tetteinek, ma is követnünk kell a széphalmi Mester tanácsát: „Jót s jól...” S a XXI. században is úgy kell oktatnunk anyanyelvünket, hogy még több Nobel-díjas tudósunk legyen, s talán Kertész Imre mellé is sorakozhatna egy újabb nyelvújítónk... Hiszen kötelességünk is, mert Erdélyben „a szűk, erdős völgyek visszaverik az emléket, mint a visszhangot” — jegyzi meg Cs. Szabó László (1993. 8-10.) „A székely, mint a csiga a házát, még a faragott kapuját is magával hozta Keletről. Mint az alföldi pásztor a rideg marhát, még az ősi írást is elhozta a Pontus mellől. Ez a rovásírás valamikor a magyarok közös ábécéje volt. Később elkallódott a latin papok kezén, csak a kis székely templomokban akadt menedékre. (Nem hiába hangoztatjuk ma is: „Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az iskolát!” Reményik Sándor figyelmeztetését — teszem hozzá az idézethez). Shakespeare korában a székely gyakran még „Hunnia-beli módra” ír. Szamosközi István, padovai humanista, erdélyi történetíró, s egyik első régészünk még félig-meddig élő írásnak ismeri s Buda visszavétele után Marsigli olasz tudós úgy jegyeztet a székelyek közt, mint Bartók a balladákat... a székelyeknél fennmaradt az írás, a faragás s az ősi énekstílus: a szellem”.

Hosszan idézhetnénk még... (lásd Grétsy László szerk. *A mi nyelvünk. Íróink és költőink a magyar nyelvről*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2000.), most csupán Gál Sándor *Vallomás az anyanyelvről* (1991) c. írásából idézek: „Van három szavunk, amely meghatározza létezésünk teljességét. Az első az *anyaöl*, a második az *anyaföld*, a harmadik pedig az *anyanyelv*. Az első az életet adó, az életre nevelő, a második létezésünk, sorsunk, munkánk, sikereink és kudarcaink színtere, s majdani nyugvóhelyük is. És ami e kettőt egybefogja — a harmadik —, az az anyanyelv. Hogy nyelvünk létezésünk hármasságát az *anya* szavunkkal kapcsolta egybe, az nemcsak azt jelenti, hogy e három fogalom milyen mértékben meghatározója életünknek, de egyúttal a nyelv, a magyar nyelv sűrítő erejét és képességét is fölragyogtatja.”

Anyanyelvoktatásunkról szólva Farkas Árpád hajdani, székelyudvarhelyi iskoláját „az ember műhelye”-ként emlegeti, mely „szárnyat ad, röpít, s mindhalálig őriz ALMA MATER”... Móra Ferenc pedig prózában és versben meséli el, egy kisdíák nevében *Az én titkaim* c. írásában: „Ősz óta járok iskolába, ahol minden nap új titkokra találok. A sok titok a könyvemben van. Ránézek a sorokra. Olyan, mint a fehér mezőn a fekete szántás. Katonás rendben betűk állnak. Egyik gömbölyű, mint a zsemle, a másik hosszú, mint a liba nyaka. Van közöt-

tük görbe és egyenes. Még az ősszel csak bámultam. Azt hittem, hogy ákombákom. Ma már minden betű titkát kitalálom. A szememmel látom, a fejemmel megértem, miként lesznek a betűkből szavak, a szavakból pedig mondatok. Meséket és verseket olvasok, levelet írok apámnak meg a barátaimnak, Aki elolvassa, éppúgy megérti, mintha a beszédemet hallaná. Ez a legnagyobb tudomány. A betűk titka. És én ezt a titkot már ismerem...

Betűt vetni megtanultam... „Betűt vetni megtanultam, / Itt, ott kemény harcot vívtam, / Sorai közt botladoztam, / De az úton nem lankadtam. / Ismerkedtem í-vel, óval, / Barátkoztam a hangzókkal, / A meséket elmondókkal, / Ki tudja hány furcsa szóval. / Év végére többet tudok, / Máris büszke, boldog vagyok, / Szorgalmasan olvasgatok, / Ha kell, játékot ott hagyok. / A tudásból öröm fakad, / Biztasd, pajtás, te is magad! / Bár az idő siet, szalad, / Mit megtanulsz, tied marad.”

S ilyen öröm tölt el bennünket, anyanyelvünk oktatóit is, amikor nemzedékek sorakoznak ki kezünk alól ilyen titkokkal, tudással, hogy helyünkre álljanak... S meghatottan hallgatjuk azt a diákköszöntőt, amely 1904-ben hangzott el, s melyet a *Közoktatás* V. évfolyama. 5. 1994. májusi számából másoltam ide dolgozatom végére: *Tanítóhoz, nevelőhöz.*

„Hű tanítóm! Az év végeztén / Meghatottan állok előtted én. / S hálás szívvel azt mind elgondolom, / Amivel én tenéked tartozom. // Te oktatsz, te világosíts engem, / Te vezeted jóra szívem s lelkem. / Tőled tanulom a szépet, nemest, / Tanulok is tőled én örömet! // Ó, én öröm, vezérem, nevelőm! / Maradj tovább is hű gondviselőm, / Áldjon meg a nagy Isten tégedet, / Legyen boldog, szerencsés életed.”

Kiadványaink

2020-ban megjelent

2020-ban megjelent

P. Buzogány Árpád

Fájdalom nélkül kellene

Aki már látott semmibe hulló
angyalkönnyet, nem akarja, hogy fájjon
a hangyaszív se. Többé már sose
találjon senkit a rút, rossz szó szájon,

simogassanak inkább a szavak,
bátorítson a tekintet, erővel
tele, akkor tán minden apróság
békében élhet és békében nő fel.

Ó, hatalmas a felelősségünk,
és minden szónak nagy lehet a súlya,
tőlünk függ, hogyan ér célba, mikor:
nagy túske, vagy virágok koszorúja.

Angyalok lába alatt

Hányan gondolkodnak azon,
hogy az angyal éppen hol repül,
állunk az ablaknál s lessük,
a semmibe nézünk egyedül,

ha látni vélünk egy halvány
villanást ég tetején, látjuk,
égi utakon haladva
hol is maradtak meg a kátyúk.

Vége van februárnak!

Elkésett a reggel. Hosszú
fénynek cinegék füttyülnek.
Minden lépésünkre pára
száll, a fejünk fölött hül meg.

Folyó és kirakat csillog,
szemek s járdán egy jégdarab.
Egy játékos kutyakölyök
a reggel csendjébe harap.

A fahíd aprókat koppan
lábam alatt, mint xilofon.
Ma reggel a tél elkocog
a városból fakó lovon.

Albert-Lőrincz Márton

Rovarinvázió (IV.)

(Az arc)

Nyugodj meg, Ember!
Ne edd le arcodról a bőrt,
mint egy idétlen kukac,
mert ha egykor elpirulna kedved,
nem lenne már helye az ősz
ember-múltnak.

2019. nov. 22.

(Lopakodó álmok a Temze partján)

Én a Niagaráról nem fogok mesélni,
nem lesz fotóm, szelfim, sem belső fényképem róla,
pénztárcámat nem feszíti a Niagara-képek vatinja,
de mivel is tölthetném ki kedvemre reteszeit?
A fények kévébe fonva nem fognak alázuhanni
vizek tömlőjében csépelődve,
a pára ebihalrajként elárad, laza tejszínhab,
hanyag hályog,
szétfeslett medúza égre ráterítve.

Szemérmes kíváncsisággal bizony
megtapogatnám a távoli fátylat,
de bebugyolál, hogy álmaim védje
szegénységtől és bőségtől, és ott hagy
a sem itt, sem ott illúziójában...
álmaim ne legyenek.
Valamikor, mégiscsak, egyszer...
tépelődöm most itt a Temze partján,
Wilson és Napóleon előtt meghatódva szaporán.
Majd később, ha mégis álmodni mernék, kipróbálom
a bronz trónt,

üres és nagy, nagy és üres,
illendően törpébb leszek, mint ahogy
az angolok ábrázolják a hódítót,
alázatosan fölhangok a térbe vezető lépcsőn,
alattomosan megfogom Wilson kardját és
alattomosan Napóleon fejére ráteszem kezem,
alázatmentesen,

---

hogy érezzem, érzékszerveimmel is érezzem,
milyen a lopakodó álmok fényszerű zuhanása.

2019. október 15.

(Részt veszek)

„A sorsszerű feladat arra kényszeríti az embert,
hogy pillanatonként kiszaladjon a napra,
hogy lerázza önmagáról a súlyos,
túlzottan is súlyossá vált komolyságot.”

Nietzsche: A bálványok alkonya

Részt veszek a magam fonta kötél
szálainak számolgatásában, mintha
valami biztosí beosztásban lennék valamelyik
párt színeiben, egy felelős hivatalnok a nemzetiben
vagy a nemzetek felettiben, egy választókörizetben,
bevallom, nem kerestem trillázó színeket,
mióta retinámba égett a kopottas veres,
most meg a trikolór minden lehetetlen patkánylyukon,
minden lehetetlen földtúrán,
nem rágja földi kutya, hód, hörcsög, természetangya,
vakond,

holnap is kopnak a színek a napon,
minden nap valamennyit,
már fehérnek kellene lenniük, mint a megadásnak,
a békés szándék zászlajának,
a tudatom is tiltakozik, nem csak a szemem,
persze, a tudatnak nincs szemhéja, nem csukható le,
nem olyan, mint a szemfedél, amit lecsuknak
minden színek mély magányába, a feketébe,
a fehér ellentétébe, miért legyen béke,
miért ne legyen mindig mindennek az ellentéte,
amiben komolysággal részt veszek,
a látszat ellenére, egyszer majd velem is
megesik, hogy valami olyanon is részt veszek,
amelyben már csak a testem számít,
ami már nem gondolkodik nélkülem.

2019. november 1.

Balajthy Ferenc

A parnasszus kapuja

(Karant/ének/ XXXIII.)

Alomtalan álmom telefont görget —
Hogy távolba fussanak a jószörnyek!
A létben mindig van pár szép pillanat,
Lemegy a Nap vagy feljön a pirkadat.
S vannak percek, miket újraolvasol,
Gyöngyös rózsafüzérre lelsz valahol.
Hím(ló)helyes Föld épp sebét takarja,
Gyógyítja az Úr — fogja Isten karja.
Gondolat teste a szó, mégis elszáll,
Mint, ki egy életet csak úgy elherdál.
S igekövető okos szerkentyűnk van —
Nap majd felcsipeget, ha elfáradtam!
Parnasszus kapunál tessék vigyázni,
Ajtók záródnak, jó lesz arrébb állni!

Ripityára törhet bósz, harcos pálya —
Még ha égen-földön alig volt párja.
Keresztapa nélkül csúcsra szomjazott,
Míg olajra lépett, könnyen elcsúszott.
Ma kezdődik az, minek ma lesz vége,
S pont kerül majd a mondat elejére!
Fehér lávafolyás és holt Holdrengés,
Mentés másként íratva úgyse mentés!
De, ment, teregetett, s ködbe kiáltott,
Ilyet még Isten s emberfi sem látott!
Megszülethetett bár sok ezer passzus,
Nem jó babér, oly távol a Parnasszus.
Görgetve s csörgetve mind okos teló,
Akad a talonban még egy-két meló.
Igét köss, kutyát karóhoz, és ragozz,
Szívjad magadba a lét, ne hervadozz!
Szóvirág virít, mint mezón a pipacs,
Parnasszus előtt te se lehetsz pimasz!
Mindenre orvosság az okos tablet —
Mit láttat, az mindennél fontosabb lett.
Kopogtass, vagy verd véresre a kaput,
Néhány kiválasztott mind oda bejut!
Nem görget, nem zörög, rőfög is talán,
S fene fenét esz, mégis csak rá talál!
Burokból burokba, megbecsült költő —
Bár gyémántja nyavalyának se tetsző.

Szorong a sokaság: — belül még üres —
Kérem beljebb fáradni, legyen szíves!
Parnasszus kapunál tessék vigyázni,
Ajtók záródnak, így nem jó bemászni!

Mentés másként a papíron egy pecsét,
Napkitörés, lávafolyás, s Holdrengés.
Ha nincsen más, mint eldalolni magad,
Rajtad a „senki” — örökre ott marad! —
Csúcson, tán mindétig a pocsolyában,
Minek anyád szült, az vagy valójában!
Tudni kell, előtted mindent megírtak,
S értük se örülnek, értük sem sírnak! —
Ha — maradna valaha rólunk pár sor,
Csak a Nap örül, s a teliHold gyászol.
S ezért, kik verset (s)írnak az utóknak,
Jól vigyázzanak, az ajtók csukódnak!
Parnasszus kapuját marja rőt rozsda,
Akkor is én vagyok a legjobb bodza!
Fehér fürtöm fürdetem napsugárban,
Csipkebokor, s akácos, mind utánam!
Okos Úrkütyük g(z)örgetik a Földet —
Rám kattintanak ismeretlen szörnyek.
Világ záródik, hogy ha én elmegyek, —
Tessék vigyázni, nyitom fenn az Eget!

Királytükör

(SPECULUM REGIUM)

Sokat éltem itt — s vittem a keresztet,
Ne más cipelje, mit a sors úgy adott!
Sokasodtam! Egyedül semmi vagyok,
Versemben rám találtok, ha kerestek!

Királyi intelem most minket ment meg,
S (h)ős Árpád unokái mind szabadok! —
Él az Isten, él a Nemzet — s nem halott,
Adtunk érte vért, amennyi csak kellett!

Ne fájjon már a Magyar Föld alattunk,
S királyi úton majd együtt haladjunk,
Süssön a Nap fel, a meggyötört népre!

Ki minden veszedelmet, s kínzást kiállt,
Részed, és egészed maradt Nagyvilág —
Mert kikelt a Szent Istváni-mag végre!

(An)dante isteni (szín)játék

(Karant/ének/ XXVI.)

Ha hegyre mész, a völgybe is tekintsél!
Gyönyörködj, miként kel fölénk a Nap!
Tudd, nem lehet nálunk más boldogabb,
Ha völgyre vágysz, figyelj az égre ismét!

Lenn, (szín)játék, ott fenn a nyútt hadak,
Gyilkos csatájuk volt mindig épp elég!
Megmenekült, agyonhajszolt nemzedék,
S győzhetetlen csillag csendben vannak!

Ha, sirámmá satnyul Földön minden dal,
Hegyen-völgyön a csend hangja is elhal,
Se Szín, se játék, mi táplálna még szívet!

Mert ez itt nem Játék, hegyen és völgyön,
Mi lesz, s jönnie kell, hát az csak jöjjön,
S jár majd közöttünk a keresztre feszített!

Parázssal megtömött

(Karant/ének/ IX.)

Távol egy vonat suhan,
kivilágítva át a tájon,
mint halott anyám
parázssal megtömött vasalója.
*(Csoóri Sándor:
Hangok az éjszaka mögül)*

Fut-e még kék Földvonat át a tájon,
S mint a parázs, izzik-e majd a Nap?
Anyám lelkének suttogását várom —
Lesz-e még a ma — lesz-e a holnap?

Simára vasalt, nagy hómezőkön még
Fátylas alkonyat tán nem haragszik!
Erdőn, mezőn és dombokon át a fény
Nem pusztul el, bár csendesen alszik.

Át meg át, vészterhes, vad Úrvilágon,
Fut-e még velünk az árva Földvonat,
Vagy kövekbe kényszerített lenyomat

Marad utánunk, szétszórt állomáson,
Ha a parázssal megtömött szív piheg,
S a Lét, Nagy Napvasalója jéghideg!

Legyél addig!

Óh, mennyi, mennyi létezés,
Mennyi halál, mennyi halál,
Mi éltet sok, vagy oly kevés,
Ha, ránk talál, ha, ránk talál!

Mennyi halál az mennyi, óh,
De, élni kell, de, élni kell! —
Nem halhat az ember addig,
Míg énekel — míg énekel! —

Vesztes lennék is, ne sirass —
Veled vagyok, veled vagyok.
Míg leszel, én leszek neked,
Ki elhagyott — ki elhagyott?

A Mindenség szeret — s dalol,
Hallom hallik, hallom hallik,
Egy pillanat csak, még veled,
Legyél addig — legyél addig!

Kupa

(Urna cum laude)

egy ónkupa
a jó borral
tele töltve
győzelem
szőlő harcban
hordóknak tüzeiben
életre edzett, hú dalia
mély öble elnyel, mint
a tenger, de megvédene
mindentől, ha a borral
telik, s gégédre forr
győzelmi mámor
küzdelem ez
a javából
a javából
mert mind issza
az, aki bormegissza!

P. Buzogány Árpád

Kőlépcső, néhány vonallal megrajzolva

A válltáska szíját fönnébb húzta, vállán a lecsúszó kabátot is megigazítva. Azt sorolta magában, mit is vásárolt: narancsot, cigarettát, olajbogyót, aludttejjet, hagymát, fogkrémet, olajat... Kopottas, sáros oldalú terepjáró húzott fel a járdára előtte, ő félrehúzódott a kerítés mellé. A lehúzott ablakon át fiatal férfi mosolygott rá. Összetéveszti valamelyik ismerősével? Mert számára nem ismerős. Vagy mégis ismernie kellene? De honnan? Köszönt a férfi és leállította a motrot.

— Idevaló-e? — kérdezte.

Ő is mosolyogva válaszolt:

— Valamennyire.

A férfi tekercselő műhelyről érdeklődött. Persze, jutott eszébe, itt van a közelben — és magyarázni kezdte, az utcasaroknál merre térjen, és a másik sarkon innen, tán a harmadik házhoz kopogjon be. A férfi elköszönt és továbbment autójával.

Miért is magyarázta olyan körülményesen, vagy inkább aprólékosan? A ház homlokzatáról egy ideje eltűnt a cégtábla, az is lehet, bezárt a műhely. De mégis, akkor honnan tudna róla ez az ismeretlen? A kőlépcső jutott eszébe, a kerítés deszkáin át lehetett látni. Egy hasonló kőlépcső jutott eszébe, a közeli városban továbbképzőn volt, jó sok éve, akkor, egy éjfél körül, nyáron, új ismerősével sétálgattak a városban, azon a kőlépcsőn üldögéltek, jó sokáig. Akkor mondta az a hosszú hajú nő, de kár, hogy nem tíz évvel azelőtt ismerkedtek meg... Ebből azt számította ki, hogy éppen tíz évvel korábban ment férjhez, azóta a gyermekei is felnőttek, akkor a fényképen még apróságok voltak. Életében első alkalom volt, hogy egy másik ember, éppen egy nő két nap után annyira közeleink tűnjön, mintha mindig ismerték volna egymást. Az előadásokról a déli melegben jó messzire kellett menni ebédelni, ők első naptól egy társaságba verődtek több új, messzi lakó társukkal. Második nap egymás mellé ültek a nagy teremben, és a hosszú séta közben is, a járdán ketten mentek, a többiek nyomában. Este pedig egy teraszon gyűltek össze, szúnyogok lepték el a helyet, a nő lábán már jól látszottak a kis bogok a csípések nyomán, akaratlanul is meg-megvakarta. Szólt neki, tegye a kezét az asztalra, mert hanem elvakarja a csípéseket. Kacagott, és engedelmesen az asztalra tette két kezét, egészen maga elé, jó darabig még a borospohárért se nyúlt. Aztán, egy újabb cigaretta meggyújtása után bal keze önkéntelenül is a lába felé irányult, ő akkor, szó nélkül, odanyúlt az asztal alatt, hogy lefogja a nő kezét, vagy legalábbis hozzáérve így figyelmeztesse. A nő, rá se nézve, megfogta kezét, talán, hogy a jól megvilágított teraszon ne érjen a lábához, ám ahogy megfogta a kezét, puha ujjaival, és azok a puha ujjak lennebb csúsztak, az ő ujjait keresve, nem engedte el a kezét, így ültek, egymásra nem nézve nagyon hosszúnak tűnő pillanatokig. Másik kezét a nő, szófogadó kisgyermekként, maga előtt tartotta az asztal szélén.

Miért is jutott ez eszébe most, a kőlépcsőkről, a tekercselő kőlépcsőjéről? Talán az idegen férfi mosolygós arcáról?

Egészen felhúzta a cipzárt kabátján, mert a kora délelőtt hideg szele megborongatta. Mindkét kezét zsebébe dugta, és serényebben lépegetett. Az utcasaroknál egy kutya a fal tövében, a napfényben elnyúlva hevert. Most magát is

úgy érezte, mintha ingyen melegben lenne, amiről tudta, nem tart sokáig. A saroknál, egészen a szegélykőre állva, kényelmesen szétnézett. Senki nem járt a hosszú utcán, két közelgő autót megvárt, hogy elhaladjanak, akkor hosszú léptekkel nekilendült. A táská meghúzta a vállát, átvette másik kezébe. Még egy utcasarok, és mindjárt hazaér.

A vörösre festett deszkakapura önkéntelenül nézett, mint sok más alkalommal, amikor az utcának erről a végéről közeledett. Bundasapkás, fiatal férfi sétáltatott egy apró kutyát, feléje közeledve, aztán, amikor talán éppen a kapujuk mellett egymás közelébe értek volna, visszafordult. A kutya pórázát megakasztotta a szemétkosár tartóvasában, zsebre dugta a kezét és a nyíló kapu felé nézett, színlelt közömbösséggel.

Az udvar közepén egy idegen macska sütkérezett a napon, a zajra felugrott és indulásra készen tartotta mellső lábait. Oldalán a táskát megigazítva megállt a kapu mellett és hívó hangon odapisszegett a macskának. Az erre sem engedett feszült tartásából.

Nagy ívben kikerülve, lassú léptekkel indult az ajtó felé. A macska elszaladt, aztán, mintha meggondolná magát, hirtelen irányt változtatott és felült a kerítés tetejére.

Az ajtó elé letette a táskát, a nadrágzsebéből kulcsosomót vett elő. Aztán visszament a kapuhoz, a kilincsre tett kézzel állt egy keveset. Csak annyira nyitotta meg a kaput, hogy kinézzen. A kutya ugyanott volt, pórázával a személtárához kötve, a férfi sehol. Eltűnt!

Óvatosan, halkán csukta be a kaput. A konyhában kipakolt a táskából, egyelőre csak a kis asztalra mindent. Kiment az udvarra. A macska még a kerítés tetején várt. Rágyújtott, és mire elfogyott volna a cigaretta, ismét kilesett a kapun. A kutya ugyanott volt, csak már nem próbálkozott szabadulni, tán kifáradt, a földön feküdt. A gazda sehol.

Még kétszer nézett ki az utcára, hogy lám, mi lett a kutyával. Még ugyanott volt.

Egy újságot lapozott, a konyhaasztal mellett állva, aztán, kabátot se véve, újból kiment. A fiatalember ott guggolt a kutya mellett, a kapunak háttal.

Visszahúzta a fejét, de ott maradt a kapuban. Amikor újból kikukkantott, a fiatalember zsebre dugott kézzel állt, a kutya bele-belenyalt az előtte levő konzervdobozba.

— Á, vizet hozott... — húzódott vissza megkönnyebbülten. Úgy képzelte, egyedül őrá maradt az otthagyt kutyá. Mert más ki is vette észre? Talán senki, ezen a valóságosan csöndes délelőttön.

Az udvarról eltűnt a macska. A szomszéd udvaron se látja. És senkit se lát, mintha elköltöztek volna. Csend van, semmi mozgás. Ha most meg akarná tudni, mi lett azzal a macskával, hová tűnt, nincs is, akit kérdezni.

Az jutott eszébe, akár egy embernek is nyoma veszhet, így, hogy senki nem figyel oda rá, senki nem tud róla.

Bent a konyhában tett-vett egy darabig, elrakosgatott ezt-azt a fiókokba, fel a polcokra. Egyik fiókban borítékokat látott. Mellettük papírlapok és pár bélyeg. Milyen rég nem írt és nem is kapott levelet! Ez a telefonos világ mássá tett mindent. Levelet is számítógépen írnak...

Kivette a papírlapokat. Ügyesen voltak betéve a fiókba, nem gyűrődtek össze, sarkuk se számárfüles. Ceruzát keresett, kihuzigálta sorra a fiókokat, de csu-

pán golyóstoll került a kezébe. Bement a nagyszobába, ott keresgélt tovább. Régebb nem kellett ennyit keresni egy ceruzát, volt kéznél, főleg, amíg a golyóstollak nem jöttek divatba.

A műanyag tasakba tett fényképek alatt egy régi tolltartót látott. Úgy nyúlt utána, mintha valaki elvehetné előle. Mikori is lehet ez... Tele volt ceruzafestékekkel, két ócska töltőtoll mellett éppen három ceruzát talált. Egy tiszta új, azt visszatette, a másik kettőt az ágyra dobta, amíg mindent visszapakolt a szekrénybe.

A konyhában, az evőeszközök közül elővette a csontnyelű zsebkését. Az jól vág! Újságpapírt terített az asztalra, nyugodt, erőteljes mozdulatokkal hegyezte a ceruzákat. Meghegyezte mindkettőt, mert egyiknek igen tompa, vásott volt már a hegye, a kisebbiknek pedig ki volt törve. Aztán a zsebkés éléről lemosta a grafitport, szárazra törülte és visszatette a fiókba.

Leült az asztal mellé, maga elé tett egy ívlapot, és az újságpapíron kipróbálta a ceruzák hegyét.

Csóváltgatta a fejét: igen hegyesek. Az újságon koptatta egy darabig, amíg már nem karcoltak. Akkor, kezében a ceruzával, azt a rég látott kőlépcsőt próbálta látványként maga elé idézni. Másfél-két méter széles lehetett, egy kis üzlet bejárata előtt. Az ajtó szokványos volt, nem túl széles, felső felén üveggel. A lépcső az épület síkjából kiugrott a járdára, erre határozottan emlékszik.

Megrajzolta pár vonallal az ajtót, balról és jobbról is egy-egy ablakot. Most csak a lépcsőt, azt a kőlépcsőt kellene eléje tenni. Így a legegyszerűbb, szemből nézve rajzolni meg.

Letette a ceruzát, ekkor vette észre, hogy bal kezében ott szorongatta a másikat is. Kiment az udvarra, tétován nézett szét. Mintha a macskát keresné, pedig csak a kőlépcső látványa a fontos. Néhány határozott vonallal meg lehetne rajzolni.

Keze önkéntelenül mozdult, párhuzamos vonalakat húzott a semmibe.

Kiadványaink

2019-ben megjelent

Beke Sándor

Rend

A Hold elé benyúló faágak
autósztrádákat jeleznek
a holdfelszínen —
Egy idő óta
ezeken közlekednek éjszaka
a sziporkázó csillagok,
az álmok,
s a gyermekkori emlékek —

A Holdon fekete zongora

Fekete zongorán
Hold-szonátát játszik
a fekete művész.

A fehér billentyűkön
fekete zene szól.

Úrhajósok táncolnak
a fehér dombon,
szökdécselve jönnek lefelé
a fehér homokon.

A fekete művész asztronauta.

A villám

Földet ért.

Táplálkozik.

Mintha
ásványi anyagokat
szívna magába —

Egy pillanatig
összeköti
a két világot —

Az ég
gyönyörű
lila gyökere —

Csontos Márta

Az alagút túloldalán

Nem tudod, mi van a behajló folyondárok mögött, a mélyülő zöldben árnyékok várnak ugrásra készen, s ha a fény is beleájul az anyagtalanság ördögi keverékébe, te ott állsz a kétségbeesés ötödik dimenziójába ácsolt magaslesen.

Mindenhol oroszlánszagot érzel, láthatatlan orrlyukakból bűzös párafelhő kíséri lépteidet, s ahogy párolog a félelem pórusaidból a sötétben, úgy érzed, bármi megeshet veled.

Próbálsz meggyőzni magad, hogy nincs mitől tartanod, nem élnek itt oroszlánok, Afrika messze van, s az állatkertek rácsai mögött veszélytelenek a szafarit uraló sörényesek.

Csak frontátvonulás van ma nálad megint, a nyirkos levegőben zavaróbbá válnak a romlott hús szagát megidézõ erdei illatok.

Ujjaid remegve keresnek egy biztonságos kapaszkodót az érzékelhetőben, mikor a túloldalon hirtelen megtalálsz az elvesztett világosságot, s a szétnyíló felhők felvillantják előtted a Napot.

Az alagút végén ott áll mosolyogva védőangyalod, s ahogy mélyet lélegzel a záporral átszűrt tiszta levegőből, egy pillanatra te is érzed, hogy itt tényleg nincsenek oroszlánok, s a félelem láncát remegő testedről lassan letekered.

Félig fölemelt arccal indulsz a jószagú levegőben, s már nem kapod fel fejed a távoli ordításra, hiszen eredendően saját életteredben oroszlánok nincsenek, csak a jelek és a hangok a bolondját járatják veled.

Árnyékok lázadása

A titokzatos út befelé vezet.
Novalis

A hangulat csak egy játéklabda,
végül is nincs kinek dobni, nem
tudok választani, túl sok a jelölt,

---

s az álarc mögött az elapadt
fényben nem látszik a valóság.

Nehéz a Mester ellen tenni, nincs
iránytű, és egyik út sem egyenes.
A papírt is hiába kérdezem, nem
tudja, mit jelent a rajz, mit mondanak
a betűk, nincs korrektúrafesték,
a dolgoknak nincs eredeti helyük,
odafent az ágakhoz nőttek a fák.

Talán egy szigeten Kirké csókja vár,
de a szerelemből neked csak a hazugság
marad; oly védtelen vagy a képzeletben,
nem tudod, olajat önts a tűzre vagy vizet.
Árnyékod szunnyad a kövek között a
sárban, elveszítetted kijelölt helyed.
A forrás sem ugyanaz, mint régen,
átmerték, átszűrték a vizet az égiek.
Csodaországból kiűzettek az angyalok.

A láthatatlan kapuján Schelling vezet be,
s a küszöbön ott vár Hegel is. Most már a
Ding für mich az egyetlen reményem,
mert én vagyok a dolgokba rejtett természet.

Ráduly János

Haikuk

KINCS

Legféltettebb kincs:
A fölemelő álmok
Célszerűsége.

KITARTÁS

Konok kitartás:
Lehetőség-növesztő
Szép jellemvonás.

ÍVE

Röppenő madár,
Íve a szívemig ér:
Verssé lényegül.

REMÉNY

Magasztosítlak,
Remény: veled építem
A szellem várát.

MEGVÉGTELENÍT

Köszönöm, édes,
Az örömet, mit adtál:
Mégvégtelenít.

BIZARR

Méregetem a
Hűséged szélét, hosszát:
Bizarr teendő.

Bognár Stefánia
„Mennyből az angyal”

Karácsonykor eljön
a költők angyala,
túrázik a Földön,
lényén fehér ruha.

Kis hópelyhek szövök
lenge hab-uszályát,
alatta éteri
testetlen valóság.

Szeretet-melegtől
olvad a fehérség:
nem látta a költő
az angyalt sehol még.

De hangja sejtelem,
lelkeket lobogtat,
öröm és kegyelem
késő pásztoroknak.

Létigék

Vagyunk:
gondolkodunk.
Gondolkodunk?

Vagyunk,
fogyunk!
Ez nem kérdés.

Vagyunk még
egymásnak,
sőt egyre inkább,
azok helyett is,
akik már csak

bennünk vannak
vagy valahol máshol...

Voltunk
valamikor
valamiért.
Leszünk
valahol,
valakikben,

de addig,
minél kevesebben,
annál erősebben
itt vagyunk...

Köd

A történések nyirkos ködét
felborzolja, kavargatja
konok, metsző szélsodort miatt.
Elveszett az értés kulcsa,
járókelő tapod rajta,
ezért inognak meg a léptek,
az okot nem sejtve-tudva
földön fetreng kínban a lényeg.

Nagy elmék kötelme: tépni szét
a köd-falat. Kilyuggatva
sorra felnyitni megannyi rést,
fény derüljön mély titkokra,
az egyensúlyt visszaadja.
Ne imbolygó kételyek, vétkek
talpa alatt megroppanva
halódjon a tört csontú lényeg.

Használjuk hát az ész erejét.
Tapasztalás, tudás magva
mindenkiben csírázásra kész,
szükség van éltető Napra,
kitartásra, akaratra.
A ködök, tabuk elenyésznek,
a tettes cserbé' ne hagyja,
s felemeli fejét a lényeg.

Ajánlás

Kedves Herceg! Létünk Napja!
Zúdítsad reánk drága fényed!
Ne vesszünk a ködgomolyba,
szövetkezzen velünk a lényeg!

Baricz Lajos

Ameddig azt hisszük

A gólyák s fecskék itt hagyták a tájat,
fontosabbá váltak így a verebek,
jó pár nap után ismerek is párat —
olyan szürkék ők is, mint mi, emberek.

A küszöbömre s ablakomra szállnak,
hallom, azt csipogják: „Íme, itt vagyunk!”,
majd készenlétben, türelmesen várnak —
az Úr előtt mi is, nemde, így vagyunk?

Ameddig azt hisszük, bármit tehetünk,
szállunk a világgal és az száll velünk,
éljük életünk, nem gondolunk másra,

a hideg télre, csendes elmúlásra,
ám hogyha az ősz hirtelen betoppan,
Isten ablakán kérő imánk koppan.

Mikulás táján

Gyermekkoromban cipőm tisztítottam,
és késő este az ajtóba tettem
— ha jön a Mikulás, találja csak ottan —,
mindaddig, míg egyszer észre nem vettem,

amint jó apám „segít Mikulásnak”,
majd dolga végeztével a házba siet.
Az ajándékot megtaláltam másnap;
hogy észrevettem, nem mondtam senkinek.

Mikulás táján eszembe jut gyakran,
kis csomagot, nagy szeretetet kaptam —
a szívem tiszta volt, a cipőm csillogott.

Az idő elröpült, most már nagy vagyok,
nem a cipőmre, a szívemre figyelek,
hogy legyen oly tiszta, mint egy kis gyerek.

Várjuk a csodát

Várjuk a gyermeket, várjuk a csodát,
az Atyaistennek édes mosolyát,
amellyel azt jelzi, oly nagyon szeret,
mint a jó szülő egyetlen gyermeket.

Elküldte már egyszer áldott szent Fiát,
elutasította akkor a világ;
övéi közé jött, de mily döbbenet —
keresztre feszítve csúfos vége lett.

Elküldi most újra, fogadjuk be őt,
drága szeretetét, a kis csecsemőt,
legyen ezért szívünk tiszta és meleg,

aki hittel várja, csak az érti meg:
a hatalmas Isten emberré lesz ma,
általa szól hozzánk jóságos szava.

Nem az én világom

Alig értem meg e furcsa világot
(s lehet fordítva, az nem ért meg engem),
mely elindított olyan szabadságot,
amelyet látva, végnapjait zengem.

Ideális világ sosem létezett,
az erkölcsök terén mindig volt hiány;
alapjában véve jó volt az irány —
aki szembement, az biztos vétkezett.

Most az a vétkes, aki irányt mutat,
ki-ki magányak szabja meg az utat,
s eldönti magáról, fiú-e vagy lány;

nincsen most mérték a világ asztalán.
Van úgy, hogy néha végemet kívánom,
nyakig vagyok már — nem az én világom.

Márton Tímea

Koncertélmény I.

Schubert: A pizstráng

A zene pizstrángjai
A húrok és billentyűk börtönéből
A zendülő levegőbe csobbannak,
Hogy az ember vénáján keresztül
A szívéig hatoljanak
És ott,
A vízesés peremén
Mégfürdőzzenek az éterben.

Koncertélmény II.

Ahogy a zene felcsendül,
Édesen, cirógatóan átmos,
Úgy érzem,
A szívünk kicsit összefonódik általa,

Még akkor is,
Ha te nem érzed ugyanazt
A vágyat a kapcsolódás iránt,
Mint én.

Legalább egy kicsit elhiszem,
Hogy néhány perc erejéig lehetünk
Egyetlen entitás
Egymásba kapaszkodó érzelemszálakkal.

A gondolatom megszűnik a fejedben

Még sosem tűnt ilyen zajosnak a város.
Síró gyerekek,
Üvöltöző öregek,
Dudáló autók,
Nyikorgó villamos,
Motrok morgása...
Egy jelzőlámpa kacsintása.

Hirtelen mindenki egy picit megfagy az időben
A film egyetlen kimerevített képében.
Csend,
Ami engedi betörni a fejembe a gondolatot:
Eszedbe sem jutott a születnapom
Vagy csak úgy én,
Vagy bármi, ami hozzám köt.
Keserédes mosoly.
A film lejátszó gombját újra megnyomják,
És minden halad tovább,
Tovább,
Tovább.

Csatáné Bartha Irénke

Most jöttem meg

Most jöttem meg,
de új utakon indulnék újra,
szavaim széthinteni dalnak, fénynek,
mert a madarak még nem jöttek meg,
s olyan üres az ég, olyan daltalanul árva.

Most jöttem meg újra,
lépteim köré gyűlnek
az illatos varázsfüvek,
a dombra kaptat a szél,
meg-megáll, míg letörli
kopjafák arcáról a könnyeket.

Az ismerős házak megsüvegelnek,
virágillat kísér alkonyattól hajnalig,
minden vigasztaló szó lelkemben kicsírázik,
úgy viszem felétek mindenért a köszönetet,
mint csőrében a madár fiainak az életet.

Egyre gyorsabban ver a szívem,
olyan könnyűnek, szépnek érzem magam,
mintha vándormadár hazatért vágya lennék.

Brauch Magda

Változatok egy hangra

A legutóbbi népszámlálásnak már csak passzív résztvevője lehettem.

Aktív pedagógus koromban többször is voltam számlálóbiztos.

Annak idején a népszámlálások időpontját a diákok téli vagy tavaszi vakációjának idejével egyeztették össze, hogy a pedagógusokat vehessék igénybe a népszámláláskor — természetesen bármilyen ellenszolgáltatás nélkül. Ez is természetes volt, valamint az is, hogy ezt mindenki természetesnek találta. Azt is, hogy előtte még intenzív — azaz reggeltől estig tartó — gyorstalpaló tanfolyamon is kioktatták őket, bár a számlálólap rubrikáinak kitöltése korántsem volt boszorkányság a garantáltan írástudó emberek számára. Emlékszem, a helyszínen, azaz a terepmunka során ceruzával felvett adatokat otthon, nyugodt körülmények között lehetett „tisztába tenni”. Ez ugyan egész napos elfoglaltságot jelentett, de aki jól beosztotta az idejét, az nyert magának 2-3 szabadnapot is (mivel volt annyi sütnivalója, hogy ne adja le azonnal a kész munkát). Számomra többet ért ez a néhány szabadnap, mintha a többiért fizettek volna.

Arra is jól emlékszem, hogy annak idején csak egyetlen adatot nem volt szabad tintával vagy golyóstollal beírni: az illető nemzetiségét, jóllehet akkor is minden megkérdezettnek jogában állt saját belátása szerint eldönteni a hovatartozását. Mivel jómagam egyszer „kisebbségi” (értsd: roma) környezetben teljesítettem ezt a feladatot, a szóban forgó kérdésre általában sértetten válaszoltak: „Mi nem vagyunk románok?” — Dehogynem — siettem a válasszal. Csak azért kérdeztem, mert esetleg magyarok is lehetnek, vagy más nemzetiségűek. Nekem sincs magyar nevem — mutatkoztam be másodszor is —, mégis az vagyok.

Erre megnyugodtak, és általában romának, jóval ritkábban magyarnak vallották magukat, és valószínűleg a „felsőbb fórumok” véglegesítése után is azok maradtak, mármint a nevek hangzása alapján. (Vajon én mivé változtam, miután a ceruzával megejtett bejegyzést kitörölték?)

Régen volt, több mint 20 éve. Ezúttal csak vártam a számlálóbiztos hölgyet, aki előre jelezte érkezésének időpontját. Kávével, süteménnyel vártam — mint engem is sokan annak idején —, hiszen a közelben lakott, köszönőviszonyban voltunk. Kedvesen, szívélyesen elbeszélgettünk. Ám hamarosan rátért a feladátára. Előjáróban közölte velem, hogy — ne haragudjam —, de lesz egy-két kellemetlen kérdése.

— Nem hinném — mosolyogtam —, magam is végeztem már népszámlálást, ismerem is a kérdéseket.

— Be kell írnom a nemzetiséget, a vallást és az iskolai végzettséget is. Persze, semmiről sem kell iratokat felmutatni.

— Az jó lesz, mert nem készítettem elő sem az iskolai bizonyítványaimat, sem a keresztleveletem — nevettem el magam, majd megnyugtattam a nálam mintegy húsz évvel fiatalabb hölgyet: számomra egyik kérdés sem kellemetlen.

— A nemzetiségét ki-ki maga dönti el, mármint azt, hogy minek érzi magát — világosított fel. — Hiszen sok a vegyes család.

De még mennyi! Főleg a mi tájainkon. Magam is ilyenből származom, de írja be nyugodtan, hogy magyar vagyok. Ez egyébként a személyi igazolványomból is kitűnik — mutattam rá a személyi számra.

Miután a vallás kérdésén is túl voltunk, megelőztem a következő „kellemetlen” kérdést.

— Nyugdíjas tanárnő vagyok, magyar nyelv- és irodalom szakos — hangsúlyoztam, ezzel is bizonyítandó, miért vallottam magamat magyarnak.

— Eszerint felsőbb tanulmányokat is végzett?

— Egyetemet. Ötévest. Kolozsváron.

Ekkor jött igazán zavarba. Kárvallott arccal, már-már ijedten mentegetőzött:

— Ne tessék haragudni, de akkor fel kell tennem egy másik kérdést is. Én nem tehetek róla, itt van a nyomtatványban...

(Úristen, csak nem azt akarja kérdezni, hogy büntetlen előéletű vagyok-e? De mi köze ennek az egyetemhez? Illetve... voltak évfolyamtársaim, akiket onnan vittek el annak idején... villant át egy pillanat alatt a fejemem.)

— Azt kell megkérdezniem, nem szerzett-e véletlenül az egyetem elvégzése után is valamilyen címet, tudományos fokozatot.

— Nyugodtan megkérdezheti, nem olyan nagy szégyen az — ezt nem tudtam kihagyni, majd elővettem a fiók aljából, és kiterítettem az ebédlőasztalon a lepedőnyi bizonyítékot (nehogy már hülyének nézzen) — majd megjegyeztem, hogy ezt a „lepedőt” mintegy 35 éve szereztem, de most veszem elő másodszer. Először néhány éve történt, amikor az egyetemen alkalmaztak előadótanárnak, bár nem kérték.

— De hát én se kértem — mentegetőzött kissé megzavarodva.

— Tudom, de nem akartam, hogy szenilisnek nézzen, aki már összetéveszti a tényeket a meg nem valósult álmaival. Én még nem tartok ott, egyelőre mással vagyok elfoglalva — vettem elő a megjelent köteteimet (ha lúd, legyen kövér).

— De hát ez mind magyarul van — jegyezte meg egyre jobban csodálkozva.

— Újabb bizonyíték, hogy magyar vagyok.

*

Persze, ez nem ilyen egyértelmű. Hiszen az egyik híres anyaországi tudós — a neve szerint is magyar — olaszul írta alapvető stilisztikai tanulmányait.

De ezt már nem magyaráztam el ennek az igazán rokonszenves, udvarias, tapintatos számlálóbiztos hölgynek, aki — nyilván a közfelfogástól befolyásolva — nemigen nézett ki egy nyugdíjas *néniből* többet egy érettségi bizonyítványnál (vagy azt se?).

„Megöregedtem.

Mindenki észreveszi.

Úgy is kezelnek.”

Márton Károly

Kérdések a karanténban

I.

Hány decibel
Patakcsobogást
Veszítettem?

II.

Ha valakik összeadják
Gulágok áldozatait,
Koronavírus veszít-e?

III.

Az esőcseppek
A sziklák könnyei, a
Repedésekben?

IV.

Szenvedélybeteg
Lett, ha levegőt szívja
Születésétől?

V.

Meggyónni lesz-e
Idóm, bűneim fel-
Oldozására?

VI.

Letaposott fű
Visszahajlítható-e
Vad csapásokon?

VII.

Memóriazavar,
Szébbé válik a múlt
Emléktelenül?

VIII.

Visszhangja van a kiáltásnak,
Vajon ez elég neki társnak?

IX.

Hej, Petőfi Sándor,
Átérezed-e sorsunk,
Mert a kard helyett mi
„Szájbilincset” hordunk?

Megkésett kérdés

F. A.-hoz

Mérgezett lett a dézsakút,
Milliók csókja ott maradt,
Ha kételyek között élek,
Ne oltsam ott a szomjamat?

Felfedezés

Igazgyöngyben
Egy porszem lapul,
Értéke nőtt
Akaratlanul.

Varga Csenge

Félidegen

Az égvilágon semmi nem árulja el,
hogyan hol vagy és miért vagy.
Pályaudvarok és üres tekintetek
között kóborolok arra várva, hogy
feltűnj a bodzavirágzásban és
szólj úgy hozzám,
mintha semmi sem történt volna.
Ami volt, az egy félbeszakadt mondat.
Körülvesznek a sirályok.
Érzem a csőrüket a szemeödrömben és
még jobban rám ül a gondolatod.
Annyit ismétlem a neved, hogy
már értelmét veszítette minden betűje —
beteljesül a szerelem
vége.
Nem te voltál az igazi,
magamat sem látom már jónak.
Legalább te nézz a sirályokra
és meséld el, milyen látni azt,
ahogy megszokom a nemléted.

Én, azaz mi

technikolor ősz ez
rongyba tekert halott madár
üres szatyorba tett rothadó avar
elvesztettem az éjszakáim
keretbe foglaltam az ágyam
a lábaim jegesek
leszedáltan ringok
gyere és érints meg mert
megannyi fölösleges orgazmus
és még több fölösleges szédülés
van nélküled
mert utálok amikor elmész
és várok (a semmire)
a bódulatra ami nem jön
nyelvemen fél szedatívval
hazudok magamnak
és neked szerelmem

és neked Uram
nem is tudom mikor litted
utoljára örömöd bennem
azt akarom hogy senki
ne értsen meg
csak te
aki azonosulsz
és segítesz abban hogy
kimondjam szeretetül
azt hogy bocsánat

Nem eltévedni

Mekkora fájdalom lehet az, amikor férfiak sírnak a Blahán?
Az irgalmasságon kívül semmi más nincs bennem-
téged kíméllek, mert addig jár a korszó a kútra,
míg borjú az új kapura, és hazugnak ásnak árkot, hogy
beleessen, mint a sánta kutya.
Dohány-nom kell. Nem ez a cél, de útba esik.
Csak a testhez, a burkolt illatérhez ne nyúljatok,
bomló húsú városok!
Nem beszélni, hanem megérteni.
Pár betű csak az élet, én ültetem a nyelvbe mindazt,
mit most íznek hiszek.
Megmarad a késő esti troli,
ami csak visszapattintja az éjszakát,
és azt, hogy nem vagy velem hajnaltól hajnalig.
Agyban kikötni oda, hogy van végállomása a szerelemnek.
Vagy hajszálerekben miért nem folyik
Duna, Tisza, Maros, Száva, törjön el a lábad szára.
És én mégis megyek haza.
Nincs alattam talaj — kihívás nem eltévedni a pulzáló tenger alatt.
Vágány mellett kérjük, ne vigyázzanak, Black friday van.
A teraszról ledobott csikktól is összerezzensz,
mert a zuhanás ismeretlensége rémiszt,
de én szédülni akarok attól, hogy mennyire szeretnék
magam mellett tudni a nihilben.

Kacsó András

Küküllő-sors (IV.)

Beköszönt...

Rabolt az ősztől pár napot,
kabátja sáros — latyakos,
de távolabb igen fehér:
elhozta friss havát a tél.

Háztetők, parkok, kerti fák
kaptak ma éjjel új ruhát,
subáját rongyolná a Nap,
ki-kipillant, beleharap.

De új telünk pajkos legény,
szökell, mint ágakon a fény,
pilinkéz, hull, pottyán a hó,
s szelek sípján ő így dalol:

„Engem nézzetek, emberek,
ti riadt, álmos verebek,
enyémek tornyok és terek,
egyhamar itt nem lesz meleg.

De hozok jeget, hideget,
fázósnak gyomorideget,
kavarhatok néktek fagyot,
dobhatok házra jégcsapot,
fejekre kucsmát, hárászkendőt,
és elhozom... az Újesztendőt.”

Téli dal

Havas hegyek, havas dombok,
körülfogják sűrű gondok,
felhők hátán majd elúsznak:
homlokodra ráncot húznak.

Hét határnak nincs virága,
erdőnek sincs koronája,

csak a fáknak zúzmarája
lett a télnek bús arája.

Reményeink mind kihűlnek.
Óév tornácára gyűlnek,
lóca végén csöndesülnek,
porhavakban elvegyülnek.

Lesz még hajnal, lesz még fény is
— fölébred a denevér is —,
új esztendő új havába’
bízz a lelked tavaszában.

Ünnepre, télre várva

Kölyök-telek kergetőznek
az utcákon,
ténykedésük alig látszik
a világon.

Lábujjhegyen merészkednek
udvarodba,
kevés hóban megpihennek,
olvadoznak.

Csupán néhány csillagmintás
kézimunka
emlékeztet jégvirágos
hajnalukra,

s idéz téli hangulatot
néhány jégcsap,
mint tegnapi fáradt havak
tartozéka.

Decembernek nagykönyvébe
meg van írva:
meleg lesz, s a télfióka
elmegy sírva,

emlékét a bokrok alá
szelek söprik,
fellegek majd friss vizükkel
nyakon öntik.

Nem rónánk fel túl nagy bajnak,
túl nagy bűnnek,
csak ajtónkban toporog már,
itt az ünnep.

Csillagszóró, szaloncukor
kell az ágra,
s legalább egy araszos hó,
a határra.

Reméljük, hogy szent Karácsony
éjszakára
lesz telünknek hóbajusza
s jégszakálla,

piros csizmás lábak alatt
az ropoghat,
ha az angyal a jó hírrel
bekopogtat.

Rózsa a télben

A rózsa is meghal majd egyszer,
ha jön a fagy, ha jön a tél:
halandó ő, akár az ember,
törékeny ő, akár a szép.

Ma mégis él s tán holnap is,
bár itt a dér, bár itt a hó:
hideg a lelke, nem hamis
és kedve is kissé fakó.

Reménye-zöldje lelkesít,
még hív az ébredő virág,
még élezi töviseit
s vérpiros szirmával kiált.

Lehet, egy nap már csak a léte,
kín-havából bátran kinéz,
jól tudja ő, nem nyúl ma érte
a didergő emberi kéz.

Elmélkedés viola-télben

Palánkok oltalmában ők,
a violák még mindig élnek,
maguk mögött hagyták az őszt,
bimbózva ünnepet remélnek.

Gondviselőtől elfeledve
sóvárogják tekinteted,
eső s havak közt a keresztet
tartják a holt világ felett.

Próbálkozott többször a fagy,
hogy létüket kerékbe törje,
szándékában alulmaradt:
szirmukat nincs, mi meggyötörje.

Zöld, lila, kék s talán ezüst
színükkel tél jöttét zavarják,
s ha tiszta égre száll a füst,
bájukat néked kitakarják.

Akár egykori „Violák”,
kik valaha melléd szegődtek,
s szóttétek édes dallamát
tavasznak, lomha nyárnak, ősznek...

Szétszórta illatuk a szél,
csók alkonyán emlékbe hültek,
bolyongó vágy, violatél
enyésző lombján szenderültek.

Egy villanás, egy gondolat,
s elméd szikrái messze szállnak,
de lelkedben a hódolat
bús kedvese e szép virágnak.

Boldog új évet

Kicsi hó, kicsi jég,
megy az év, jön az év,
mi múlt el, mi lesz még,
hoztál-e szerencsét,
kétezer tizenhét?

Kicsi jég, kicsi hó,
erszényünk apadó,
reményünk fakadó,
kedvünkben mulató
kétezer tizenyolc.

Hidegben

Kéklett az ég, elnyúlt a láthatáron,
nézett a nap, s ujjadba mart a fagy,
huszonhárom veréb egy meggyfaágon
fázva vigyázta, vajon merre vagy.

Míg összecsókolt kulccsal a lakat,
reggeli gondok jégkristályba hültek,
a fém a bőrre mágnesként tapadt:
ábrándok, célok mind megözvegyültek.

Ily zimankóban didereg az éned,
mert arcodba csíp, véredig harap,
mert szemed könnyes, zúzmarába réved,
s elfelejted, hogy volt már szép nyarad.

Hideg tőrésben most madár a példa:
ez a szürke, huszonhárom veréb,
kik megvetéssel fullasztják a télbe
a celsiusok mínusz szellemét.

Udvarba léptél s ők kertedre szállnak,
csendesen nézik, miként érkezel,
gondolják rólad, jó volnál halálnak,
s ugrálva bújnak lelkedhez közel.

Aligha tél

Újév első hava,
vékonyka hó.
Igencsak tétova,
nem biztató.

Látványnak egyszerű,
aprócska folt,
szivarpapírszerű
rongytakaró.

Gyöngécske országban
soványka tél,
kedélyünk borzolja
nyugatot s a szél.

Lapíthat örömünk:
telünk se lesz,
ősz megunt sarából
jut egy szelet.

Esik, hull, csepereg,
olykor zuhog,
majd ismét elered,
szürcsöl, szuszog,

Tócsák közt sündörög,
csúszkál az út,
kövér, kóbor ködök
gyapjába bújt.

Így múlik napra nap,
és hétre hét,
sok szürke pillanat:
aligha tél.

Ördögszekér

Lefuttak nyári vadvizek,
ősz-esők s múltó tél hava,
vívódásaim, tetteim
mint harmat illannak tova.

Álom s valóság lombzata
immár békésen összefér,
rideg lett — fénybe zárt csoda —
ördögszekér.

Madár útjából elröpül,
eb ha meglátja, elszalad,
míg barázdákban meglapul
s beléd akad a gondolat.

Pislogva tétováz a vágy,
elsomfordál, majd visszatér,

fésüli holt fák hullt haját
ördögszekér.

Kinek töviset szánt a nyár,
vagy koronát a szende ősz,
most ím, e langy tél délután
árkok sarával ismerős.

Akadva fordul s üdvözül,
mint lélek, mikor földet ér,
szelek sodrába szenderül:
ördögszekér.

Hangulat

Adakozóvá vált a tél:
szelet hozott és friss fagyot,
felhógaluskát, napsütést,
majd bizakodva havazott...

Mint az egykori Déva vár
— felépül és megsemmisül —,
éjjeli hava arra vár,
hogy sárpatakká szelídül.

Akár álmom, szép volt s hideg,
amíg tartott az éjszaka,
s bár nem bántotta senki sem,
kedvetlen folydogál tova.

Emlékek, vágyak, érzetek,
jobban szenvednek, mint a tél,
fényes, tündöklő küllemük
kanálisokban elvetél.

M'ért nem maradhat, ami szép,
érintetlen, bár egy napot,
havad, szándékokod mit sem ér,
ha nem lát egy vasárnapot.

Idő árkában elmerül,
akár az átkos ballada,
elszáll, mint kéményen a füst,
ki tudja, merre és hova...

Adakozóvá vált a tél,
most bő esőjét szórja rád,
vízbe cuppansz, plazmába lépsz:
reád ruházza bánatát.

Szerény szépségeink

Hallgatók a külvárosi járdák,
rajtuk ha ember jár is néha-néha,
lépéseinek neszét mintha várnák,
halk csillogás e terek ajándéka.

Nézd, kristálysövény nőtt az éjszaka,
s jégcsapkunyhód is derűsen köszön,
barátként int kapuja, udvara,
bár sose léptél át a küszöbön.

Tovább haladsz, s lám, a hóban nyomok,
igyekező ember, elnyúlt hátú macska,
fürkészkutya rágódik csontokon,
visszafordul és megvár az ebadta.

Mint ősi totemoszlop díszleg
székely kapuláb lengve hópalástartal,
fölötte kék ég, felhő lengedez,
el nem cserélnéd magad senki mással...

Hallottuk, látjuk: foghíjas a tél,
báli ruháját fellegekbe zárták,
nem segít rajta sem vihar, se szél,
de utcánk őrzi hőszegegy varázsát.

Eszi, eszi, de ki teszi?

Valami történik a téllal,
valaki eszi a havat,
tudom, megint fogyott az éjjel:
hiányzik vagy három falat.

Kutya, vagy farkas nem tehetne,
mert azt mondják az öregek
— most hallottam a tegnapi este —,
hogy azok nem esznek telet.

Jobb, ha meglessük, ki a vétkes,
s aztán utána szaladunk,
mert az a fickó nagyon étkes,
s ismét hó nélkül maradunk...

Valami történik a hóval,
valaki eszi a telet,
hajítsuk meg egy hógolyóval,
fogjunk már össze, emberek!

Udvarhely, tél-idill

Mikor magasból látod a várost,
reád köszönnek házak, terek,
parkokban szobrok, emlékre várók,
múlt jelenése: történelem.

Tél puha pelyhe lassan aláhull,
feléd fehérlik tetők hava,
hites hegyéről, világba látón
lépted vigyázza egy iskola.

Templomok útján, iskolák mellett
kocsikeréken fut az idő,
aki ma gyermek, kit óvni kellett,
holnapra felnőtt, öregedő.

Idő múlását szidják a téglák
— a Botos utca, ma már Kossuth —,
Városház falán okít az évszám,
ezredév múlttal azonosul.

Reményünk fészkel zöld fenyőágon,
kék óralapot ró az idő,
homlokzatunkon még leng a zászlónk
és álmodja a közös jövőt.

Küküllő-parton talál az alkony,
vár a Kultúrház s a Sétatér,
a nagyvilágban járhatsz te bárhol,
emlék-varázsuk nyomodba ér.

Ballagva, mélán folytatod sétád,
míg halkán rád hull az éj hava,

körforgalmakban, autó-stafétán
lelked ösvénye visz majd haza.

Krisztusi áldást szór rád a Patkó
— száz éves elmúlt a Kőkereszt —
Vasszéky szobra — terén magasló —
háborús érdem, tiszteld, szeresd.

Most, hogy egy lettél te és a város,
s harangok hívnak imára el,
lényed ha múlttal, hittel határos,
Udvarhelyt láttad, hát ünnepelej!

A csíkbánkfalvi rekord

Van egy falu Csíkországban,
a havasok árnyékában,
nevezik azt Bánkfalvának,
híre járja jó havának.

Gondolt egyet ez a falu
— összefogott néhány fiú —,
hogyan készít egy hóóriást,
amit megcsodál a világ.

Januárra havuk is lett,
már csak építeni kellett,
hozzálattak a melónak,
kődös útnak, jégnek, hónak.

Hordták, rakták, tapogatták,
szekérháton szállígtatták:
befogtak vagy kilenc lovat,
s úgy szedték össze a havat.

És amit nem bírtak lóval,
talicskával meg szánkóval
fuvaroztak a főtérre,
munkálatuk színhelyére.

Minden jó bánkfalvi gazda
fölös havát nekik adta,
háztetőről, pitvarából
(és a tyúkok udvarából).

Összegyűlt hát a nagy rakás,
„kezdődhet a zabaratás”,
jók a tervek s az arányok,
épp csak győzzék a hóhányók.

Mínusz tíz fok nem nagy csoda
— Csíkországban kánikula —,
hóemberhez épp jó idő,
csak bírja a kéz s a tüdő.

Sebaj, ha a hó nem tapad,
segíthet a tapasztalat:
por havuk vízzel locsolták,
jégpáncélba csomagolták.

Mert vegyítve a hó s a víz,
bár nem beton, nem is csiriz,
megköt, megfagy, odaragad
s összejön a kívánt alak.

Tíz napig nyomták a munkát,
fagyban, szélben meg nem unták:
kicsi és nagy fiú és lány
segített: ott volt a létrán.

Háromszáz szekérnyi hóból,
jókedvből, baráti szóból
növekedett, hizott, szépült,
hóemberük így elkészült.

Fenyőfa-gomb, hordó-sapka,
seprűjét egy árus adta,
no, nem ingyen, de jó pénzért:
köszönjük a segítségét.

Orrát fából kifaragták,
szemét, száját hozzáadták,
tettek reá piros sálat,
hogy kerülje az utálat.

Jó emberünk így nőtt nagyra:
tíz méterre s két araszra,
magasabb lett, mint a „turul”,
szilárdan áll, fel nem borul.

Falu havát egybehordták,
kitartásuk rápakolták,
összekötték hittel, szállal,
jó szándékkal, barátsággal.

Vasárnap volt az ünnepség,
messzi földről felkeresték,
falus társak mind kigyűltek,
Hókirálynak így örültek.

Éldegélhet itt sokáig,
egész pünkösöd szombatjáig,
megláthatja őt a gólya,
(nehogy fészket rápakolja).

Eddig tartott ez a móka,
bedöngölve télbe, hóba,
ötven tonna havát nézem
s ötven tonna emberséget.

Tél bánata

Elalélt, éledt, megfagyott,
odázott gyűlő bánatot,
fogyott, sírt, körmözött, rúgott:
egy hétig búcsúzott.

Bús leve, mint a vére folyt,
vergődött, kérlelt, udvarolt,
hol ellenállt, hol megfutott:
árkokig eljutott.

Országából lett udvarát,
elázott hordalék-sarát
vitte derét, havát, vizét:
holt-báját, tél-ízét.

Idő bilincse kit leránt,
sírhat csermelyt, vagy óceánt,
izzadhat tócsát vagy tavat:
emléke fény-tavas.

Baricz Lajos

Hányszor elaludt

Hányszor elaludt Jézus életemben...
jó volt mindig tudni, hogy velem van ő,
lehettem közben bármily félelemben,
vagy körülvehetett engem a malőr.

Én minden helyzetben számítottam rá,
habár nagy erővel tépett a vihar,
mert tudtam, ha csak egy szóval mondaná,
úgy megszűnne rögtön a nagy zivatar.

Tudom, életemben velem van az Úr,
és a kapcsolatom véle nem lazul,
míg a túlsó partra én át nem jutok,

ahová elérni csak vele tudok,
hisz ő indított és ő is vár oda —
ő kezdet és vég, az alfa s omega.

Tiszta szeretet

— *Az V. Szent Lukács-festőtábor*
(*Szeretet*) zárására —

Legnagyobb törvény — a tiszta szeretet,
mert aki szeret, az mindent megtehet,
hisz sose tesz olyat, ami másnak fáj,
de megadja szívből, ami neki jár.

Ez a nagy tövény szívünkbe van írva,
és egyetemes: minden ember bírja;
vágynak arra mindig, hogy szeressenek,
amint vágyik rá a kócos kisgyerek.

A mi Istenünk a tiszta szeretet,
bár gyengék vagyunk mi, ő nagyon szeret,
és azt akarja, hogy mi benne éljünk,

---

hogy előbb-utóbb hozzá vissztérjünk,
legyen az életünk mestermű, remek —
békében éljenek mind az emberek.

Isten szava

— *A szentírás-olvasási (fél)maratonra* —

Isten szava szól a szentírás által,
bárhol is olvassák a szent Bibliát,
emberként szólni az Isten nem áttal,
habár nem hallgatják sokan most szavát.

Isten az ő titkát tárja fel nekünk,
hogy megismerjük és útjain járjunk,
miközben az úton együtt jár velünk
és hozzásegít, hogy szentebbé váljunk.

Az isteni szó az életre vezet,
mert az Élet Ura oly nagyon szeret,
drágább vagyunk neki, mint a nagy világ,

ezért küldte hozzánk az ő szent Fiát,
aki az Atyának testté lett szava,
a testté lett Ige Istenünk maga.

Istenre irányul

Mivel hogy Isten mindannyiunk Atyja,
ezért szent Lelkét mindenkinek adja,
nincs nála érdem, vagy egyéni norma,
csakis tőle függ, ki mikor jön sorra.

Aki megkapja, jó, ha él véle,
s nem várja tétlen, jöjjön csak a vége,
hisz minden perchez bő kegyelmét adja,
s hogyha él vele, áldottá lesz napja.

Nem azért küldi Isten az ő Lelkét,
hogy vele a gőgös degeszre teljék,
hanem — maga módján — szolgáljon vele,

és az erénybe ne fáradjon bele,
hisz minden tette Istenre irányul,
a felelősség csakis reá hárul.

Akit megérintett

— *Tamás József püspök úr aranymiséjére
a karmelita kolostorban, 2018. okt. 1. —*

Akit megérintett Isten kegyelme,
benső életéből kinek részt adott
(bár nem éri meg ezt a hűvös elme),
az az Úr szívéből szent tüzet kapott,

annak szíve ég, miként Mózes bokra,
s nem kell attól félni, hogy gyorsan elég,
és attól sem, hogy valaki ellopja,
mert ezt a szent tüzet táplálja az Ég.

Az évek mint telnek, tisztább ez a fény,
bóven kap belőle minden földi lény,
hisz benne s általa Istenünk szeret,

szeretete átjár időt és teret...
Mint egy angyalé, ragyog annak arca
és sikeres lesz minden lelki harca.

Elédbe jövök

Égi Anyám, elédbbe jövök,
minden bóvilit darabra török;
hozzád szól ma énekem,
csakis veled élhetem
életem, mely általad örök.

Isten levele

— *Szentírás-vasárnapra —*

A szentírás Isten levele,
megszólít ő mindenkit vele,
aki hittel olvassa,
hogy majd bátran mondhassa:
„Általa lett életem tele!”

Balajthy Ferenc

Igaz rokonok

(Karant/ének/ XXIX.)

„Az ember gonosz, benne nem bízom,
De tűz, víz, ég, s föld igaz rokonom.”
(Szabó Lőrinc)

Az ember gonosz, de bízom benne,
Isten nem gonosznak teremtette!

Szép hangú, széphívó, szép világú,
Nem csak úgy legyártott tömegáru.

Meghámozott mindennapi kenyér,
A Jóság minden szívbe belefér!

Eredendő a bűn — s a Jóság is —
Bölcsőtől mennyei, Szent Oltárig.

Pogánybor, betyárvilág, igaz könny,
Lét mérges kígyója mind a közöny.

Lehet, hogy bizalom, földindulás —
Bűn-bűnhődés, de végső tisztulás!

Hiszek a teremtett emberekben,
Mert hiszek az örök szeretetben!

Jóság csírája — születő gyermek —
Tűz, víz, ég, föld benne testesül meg!

Mi él, s mi élettelen, holt anyag,
Ember nélkül mind magára marad.

Igaz rokon Nagy Űrben is lehet,
Lélek rejti, mi hozzájuk vezet. —

Szeretetben, hitben a Lélek van,
S ez a legmaradandóbb élettan!

Ezért bízom én az emberekben —
Mert mélyen hiszek a szeretetben!

Beke Sándor

Egyszerű

Csak a lélekben rendeznek
igazi ünnepet —

A többi rendezvény képmutatás
a legfelsőbb fokon.

Vagy ti másképp tudjátok,
felnőtt gyerekek?

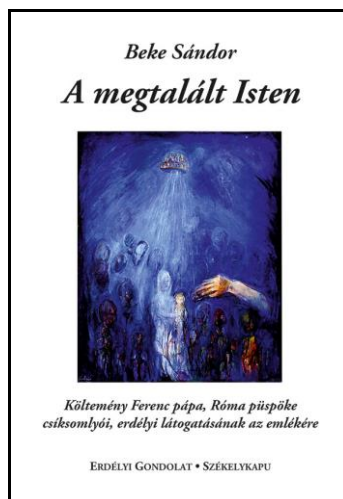
Séta

Remegő szirmaival a virág
útnak eredt az utcán.
A korzón, a színes tumultus láttán
megbotlott az emberekben:
elesett, de felállt —

Sebes térdel haladt tovább
töretlenül, önfeláldozón
a szeretet —

Kiadványaink

2019-ben megjelent

Balázs Sándor

Köznapi filozófia Gondolatok példázatokkal
XIII.*Változatok egy-egy témára***ÖNKÉP ÉS MÁSOK KÉPE****1. Vajon az egoista valóban nem közösségi lény?**

Ketten mondtak vélemény a felvetett kérdésről. Egyikük így vélekedett:

— Az egoista elszakad a közösségtől, magába zárkózik, saját érdekeinek zárkájából tekint ki a társadalomra. Számára a másik ember nem létezik. Szakadatlanul önmagát szemléli a zsebtükrében. Mintha éjjel-nappal a pörsenéseket szeretné eltüntetni az arcáról. Folytonos gondja, hogy megszabaduljon az önképét csúfító pattanásoktól. De nem azért, hogy mások szebbnek-jobbnek lássák őt. Mit törődik ő a másik fél véleményével? Saját magának akar tetszeni.

— Nem egészen ez az ábra — ellenkezett a cimborája, a pszichológus, aki *A jellem jellemzői* alliterációs címmel írt disszertációjával érdemelte ki a lélektan tudományának doktora címet. — Ugyanis a magának való igenis szociális lény! A legkevésbé sem szakad el a környezetétől, hanem éppen ennek a központjába kíván kerülni. Igyekszik úgy alakítani az őt körülvevő világot, hogy az minél jobban megfeleljen az önnön érdekeinek. Tekintete nem a zsebtükrére mered, amelyben unos-untalan önmagát szemléli. Szeme sarkából inkább az embertársait vizslatja: vajon kit tudna minél hatékonyabban felhasználni saját céljaira.

— Rendben van, félig-meddig igazat adok neked — dobta be a vitatársa a törülközőt a ring sarkába, de úgy, hogy azt csak kevesen lássák. — Lehet, hogy akad ilyen egoista is, de ez nem tipikus. Továbbra is fenntartom, hogy a törőlmetszett egocentrikus fütyül a világra, számára csak önmaga létezik. Ám fogadjuk el kivételes esetként a te változatodat is. Lehet, hogy akad olyan haszonleső, aki látszatra csak kifele fordulóan önző. Ilyen vagy te, akit köztudottan egoistának tartanak. Aki most és szakmunkáidban arról győzködsz mindenkit, hogy te mások megítélésében narcizmusban szenvedő lényként is szociális lehetsz. Nem kívánsz elszakadni, ellenkezőleg: hatni akarsz a környezetedre. Jelen esetben rám. Azzal kívánod önös céljaidat elérni, hogy elhiteted velem: te és a veled egyívású énközpontúak voltaképpen a társadalom közösségi alanyai. Hadd terjesszem ezt rólad, hiszen a csak magaddal törődő érdeked az, hogy senki ne lásson téged a közösségnek hátat fordító alaknak.

A pszichológia doktora — akit a véleményalkotó ezek után már aligha nevezhetett cimborájának — szabadkozva elővette zsebtükrét.

— Valami belement a szemembe.

Pedig nem a látószervébe jutott porszemet igyekezett eltávolítani. Inkább ez forgott fejében: na, ha a lélektan művelőjeként és a szaktanulmányommal, megtevesztő teóriámmal nem tudtam behálózni ezt a vesémbé látó, éles elméjű alakot, hátha meglátok ebben a tükörben valaki mást, aki bedől nekem.

De a fémmel bevont üveglapon saját magát kívül senki mást nem látott.

2. Kevés becsületesnek érezni magunkat, ha mások ezt nem erősítik meg.

Különös mestersége volt, imagológiával foglalkozott. Kevesen tudták, mi is ez a furfangos megnevezés. Amikor a szakmájáról faggatták, mindig magyarázkodnia kellett: én azt vizsgálom, hogy az embereknek milyen képük alakul ki egymásról. S amikor ezek után megkérdezték tőle: szóval ön fényképész? — akkor felháborodva tiltakozott.

Egyszer összefutott régi barátjával. Szó szót követett. A haver a saját foglalatosságáról szövegelt. Ecsetelte, milyen magas beosztása van, felelősségteljes munkakört tölt be, mennyi ember sorsa függ tőle.

— Ennek a kusza feladatkörnek csak a legtisztább lelkiismerettel vagyok képes eleget tenni. S hála az égnek, önmagam előtt patyolat tiszta vagyok — ez volt a végszava.

Az imagológus, szakmai deformáltságából, tovább érdeklődött.

— S úgy véled, elég, ha te önmagadról kimódoltad ezt az önképet? Arra nem gondolsz, vajon beosztottjaid meg feljebbvalóid ugyanígy vélekednek rólad?

A megkérdezett tolmácsolta cimborájának az életelvét.

— A becsületesség — vélekedett — nem attól függ, ki ismeri el e nemes emberi tulajdonságot. Nem a vélemények teszik tisztességessé az embert. Hanem maguk a tettei.

A replika nem maradt el.

— Igen ám, de ha ezekről a cselekedetekről a környezetekben nem tudnak? Ilyenkor te csupán akkor maradsz korrekt, amikor a fürdőszobádban, borotválkozás közben a tükörben meglátod saját arcképedet. Egyébként kétséges.

Telt-múlt az idő, néhány hónap múlva megint találkoztak. A barát panaszzkodott.

— Képzeld, felmondtak nekem. A főnököm szememre vetette: munkatársaim között elterjedt rólam, hogy nem végzem gondosan a munkámat. Azt mondta, nem az a döntő, hogy mi hasznosat teszek, hanem, hogy mások tudomást szereztek-e erről. Hiába szabadkoztam, felsorakoztattam erényeimet. A válasz ez volt: minderről csak te tudsz.

Majd érdeklődően hozzátette:

— Mondd csak, hol lehet alaposabban tanulmányozni az imagológiát?

A TÖBB JOBB?

1. A több nem feltétlenül jobb; az erőgyarapodás nem okvetlenül teljesítménygyarapodás.

Ketten ültek a kocsikulcsban, a gazdatiszt és a kocsis. Előttük igencsak tüzesen szedte a lábát a két pej ló. Az agronómust ezen a vidéken filozófus alkatú úrnak ismerték. Hajtogatta is magáról: bölcselőnek születni kell, nem pedig diplomát szerezni hozzá. El szokott diskurálni János bá'-val, a lovak tudorával, akivel most a bakon nemcsak a helyét, hanem a véleményét is szeretne volna megosztani. Felfedezte benne a neki való partnert a közemberi filozofálásban — így nevezte a meditációnak azt a formáját, amelyet nem a bölcsellettudomány kandidátusai művelnek.

— Olvastam egy eminensnek tartott teoretikus elme tézisének — kezdte magasra téve a léceket a filozófia rejtelmébe be nem avatott, inkább az ostorforgatásban járatos útitársának —, mely szerint a több nem feltétlenül jobb; az erőgyarapodás nem szükségképpen teljesítménygyarapodás. Micsoda baromság! Hol van az a magára valamit is adó gondolkodó lény, aki ne fogadná el, hogy ha a zöld Trabant helyett egy sötétkék Mercedesbe ülök, a több lóerő — az erőgyarapodás — ne volna ugyanakkor teljesítménynövekedés is. Magyarán: ne száguldhatnék gyorsabban a műúton.

János bácsi a lovak közé csapott az ostorával, s megszólalt belőle a paraszti „böcsködő”, amit a nadrágos agrármérnök oly nagyra értékelt benne.

— Agrimónus úr! Ha én a Pejkom és Pajtikám elé befognék még két lovat, növegetne a lovak ereje? Vagy ahogyan az úr mondaná, a lóerő. Vajon kétszer olyan gyorsan tudnák szedegetni a lábukat? Csak úgy, irniksz-dirniksz növegetne az a tej-... micsoda?

— Teljesítmény! — segítette ki alkalmi dialógus-partnerét a hétköznapi szókratész. — Rendben van. Enyhítek a tézisen: négy ló azért mégiscsak valamivel gyorsabban húzhatná a fogatunkat, mint kettő, ám az erőgyarapodással nem arányosan — hadd használjam én is ugyanazt a kategóriát, mint János bá' — növeget. De mindenképpen nő.

Elhallgattak. Mindketten érezték, hogy párbeszédük döntetlennel végződött. A tétel és a vele szembeni kételkedés közül egyiknek sem járt ki a győzelem babérkoszorúja. Egy idő után a bölcsellettudományból még mezeiző diplomával sem rendelkező mezőgazdász mégis csak visszatért olvasmányélményéhez.

— De azt már János bá' sem vonhatja kétségbe, hogy ami több, az egyben jobb is. Ha a bankszámlámon növekszik az euróim száma, az mindenképpen jó.

— Magának igen, ha több az a fránya micsoda, euró, vagy mi a frász. De ha több a háj, az jó?

A mérnök úr végigpásztázta szemével kocsisának hektoliteres hordóhasát, s megértette a célzást. Eszébe ötlött, hogy Mária néni, János bácsi felesége mennyit ette férjeura egészségét: „Jó az neked, ha így gyarapodsz disznósírban?” A kocsist nem a zsírgyarapodás, hanem a disznó hozta ki a sodrából. Egyszer emiatt a sodrófával megegyengette a szoknyát viselő oldalbordája bordáit. Az csak úgy szaladt a tyúktól felé menedéket keresni. Közben kiabált. „Jól van, nem disznósír.” Az egész falu ezen nevetett.

— Bezony — mondta ki a végítéletet a lóhajtásra szakosodott ostorcsattogtató. — Néha a kevesebb a jobb. Az én Márím a minap felállt a hokedlire, hogy levegye a sufni tetejéről a befőttesüveget. A széke felborult, s akkorát esett, amekkora ő maga. Az meg nem kicsi. Akkor én megmagyaráztam neki: „Látod, ennek a széknak négy lába van, s így könnyen felborul. Bezzeg ha három lába volna, nem dőlne fel. A három jobb, mint a négy.”

Az agrármérnök mentette a menthetőt.

— De nincs mindig ez így. Ha János bá' PejkJóának négy lába helyett csak három lába volna, ez jobb volna magának?

Abban egyeztek meg, hogy a több egyszer jobb, máskor rosszabb. Azt viszont nem tudták eldönteni: mikor?

2. Ami megítélésünk szerint jó, nem biztos, hogy összeillik a szerintünk csak önmagában jóval.

A szakácsok szakmai értekezletet tartottak. A főszakács az előadásában ki mondta a maga vezérelvét: a főzés tudományának van egy „ars coquino”-ja.

A hallgatóságot mellbe verte ez a különös kifejezés. Hallottak ők — mármint a műveltebbek — „ars poetica”-ról. De „coguino”-ról eddig soha. Végül a most hivatásosan szakácskodó egykori latintanár megnyugtatta a főzőcskézést szakmaszerűen vagy hobbiból űzőket: „coguino” annyi jelent, mint *főz, szakácskodik*. Ezek után mindenki várta azt a bizonyos „ars”-t. S az nem is késlekedett.

Az én szakácsi credóm az — adott tartalmat az „ars”-nak a holt nyelvek és ételkészítés nagymestere —, hogy ami ízletes, az még inkább jóízű lesz, ha hozzáadunk valamilyen zamatosat.

Konyhaművészeti állítását az ókori bölcsek egyik mondásával támasztotta alá. Persze a gyengébbek kedvéért lefordította a latin szólásmondást: *Similis simili gaudet* (hasonló a hasonlónak örül.) A példák garmadáját sorakoztatta fel e tézisének alátámasztására. A fűszerek sokaságát említette. Ha ezeket hozzáadjuk a főztünkhöz, mindenképpen jobban élvezhető eledelt kapunk.

Az egyik szakácstársa tisztázásra váró kérdést tett fel. Neki is volt klasszikus műveltsége. A latin szakról dobták ki az egyetemről, származása miatt. Ezért lett az ételkészítés, nem pedig Cicero meg társai nagyon is megemésztenő gondolatainak a magyarázója, terjesztője. Persze ő is tisztában volt a konyhaművészet mai — nem a klasszikus értelemben — művészeinek az antik világról szerzett tájékozottságáról. Ezért ő is lefordította a maga latin szövegeit.

— *Audiatur et altera pars!* (hallgattassék meg a másik fél is). De *gustibus non est disputandum* (az ízlésekről nem lehet vitázni.) Igaz, hogy *ex nihilo nihil fit* (semmiből semmi se lesz.) Érvényes ez a szakácsművészetnek nevezett, nem a görög-római, esztétikai értelemben vett művészetben is. Ízletes ételt csak valamiből lehet alkotni. Igen ám, de ezt a valamit — a készülő fogást — gyakran kiegészítjük az önmagában nemigen élvezhető adalékkal. A csípős paprika például úgy, ahogy van, bajosan nevezhető élvezeti cikknek. Mégis, ha a rotyogó ételbe tesszük, ezzel feljavítjuk a minőségét. Ekképpen ha az ízlelő szervünk szerint jóhoz az ugyancsak a saját kóstolásunkban, önmagában rossz, élvezhetetlen adalékot teszünk, nem kapunk-e többlet-jót? Egyszerűbben: a jó plusz

rossz nem eredményezheti a jobbat? Végül is már Ovidius megmondta: Exitus acta probat (tettet a vég igazol).

— Ön rátapintott a dolgok velejére, hogy ne mondjam, a velős csont lényegére — dicsérte meg a kérdezőt a szakácsok és a ma már nem beszélt nyelvek okleveles tudora. — Exceptio firmat regulam (a kivétel erősíti a szabályt). Elismerem, miszerint az ízlelő szerveink szerint kellemesnek minősített aroma értéke növekedhet olyan adalékkal, amely a maga elszigeteltségében egyébként nem okoz gasztronómiai öröme-
ket. Csakhogy én az ön érveléséből azt olvasom ki, mintha idegenkedne a többletélvezetet nyújtó plusztól. Mintha egy másik ókori utasítást követne: Non multa, sed multum. (Nem sokfélét, hanem egyvalamiből sokat.) Ön mindennap gulyást, vagy akár finom kolozsvári káposztát szeretne enni? Nagy mennyiségben? Én kitartok a mellett, hogy a jóhoz — akár az öntől talán kikövetkeztethetően feldicsért kolozsvári káposztához is — hozzá lehet tenni valami még jobbat. Növelve ezzel az ízletességét. Egyszóval: az önmagában nem ínycsiklandozó adalékkal mindenképpen jobbá lehet tenni a feltálat ételt. Ám a szakácsművészetben ennek az állításnak az ellentéte már nem érvényes. Ami a maga elkülönültségében is kellemes, az társulva az ugyancsak jó ízűhöz — mindenképpen nagyobb élvezhetőséget eredményez.

Az egyik kukta kétkedve meresztette a szemét, majd félénken megszólalt.

— A majonézt önmagában igen sokan ízletesnek tartják. De ha összekeverjük az igencsak élvezetes eperfagylalttal, aligha kapunk eladható árut.

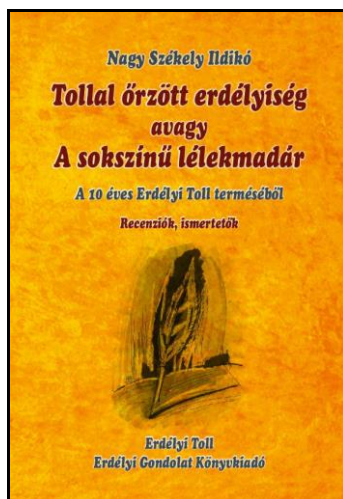
A jó plusz jó egyenlő még jobbal képlet védelmezőjét ez a közbevetés igencsak szorult helyzetbe hozta. Errare humanum est (tévedni emberi dolog) — gondolta. Eltöprengett: vajon mégis nem kellene visszavonnia a verdiktjét, miszerint a jó halmozása mindig többlet jót eredményez? Esetleg csak esetenként?

Nem tudott dönteni. Benne csak egy antik igazság maradt megkérdőjelezhetetlen: Factum fieri infectum non potest (a megtörténtet meg nem törtéنتé tenni nem lehet). Abban nem kételkedett, hogy ha elsózza a levest, azt már nem lehet visszacsinálni.

De a többi gasztronómia-művészeti tézis filozófiai hitelessége felől már kéte-lyei támadtak.

Kiadványaink

2019-ben megjelent

Kozma László

**Az igazi művészet elkötelezett,
kapcsolódik nemzetéhez,
környezetéhez
(V.)**

Hirosima

Japán híd. A szívünk belereszket.
Csak színvarázs? Vagy lelked jövőt sejtett?
A fényszálak, a lilium-körök,
Tűzrobbanás a városok fölött.

Csatahajók bíbor napsugáron —
Ellenáll a vitorla, a vászon?
Hogyha cikáznak az acélfecskék,
S piros vér a lecsorduló festék.

Az árnyalat, a műalkotás titka
Átváltozhat sötét negatívra?
Füst gomolyog a végső tagadáson.

Áradás zúg, a kertet elborítja.
Vad hullámvászon szürke napot ringat,
De festményeden tovább él az álom.

Giverny

Festőecset, mint hajnali szellő
Kifeszít már hófehér vitorlát.
Felszikrázik egy színes napernyő,
És a tavon véreznek a rózsák.

Saját maga teremti a kertjét,
Nem csupán, hogy gáttal elrekeszt.
Az ecsetje záport permetez,
S halvány ködként gomolyog a festék.

Nem köti a könnyű képkeret,
Japán hidat feszít ki a csend,
És alatta hullámzik a vászon.

S a kerti ház szelíden dereng
A lugason át, és a képzelet
Bimbót bont egy meghajló faágon.

Pillanat

A pillanat. Hajnalfénybe mártott
Tavirózsák, parányi világok.
Virágszirom, tovasikló csolnak.
Hűvösséget halk szellők locsolnak.

Szín a delek megremegő hője
S halk havazás fehérlő felhője.
Szín az öröm s arcodon a bánat,
Színes felhők ahogy tovaszállnak.

Te magad is, elsuhanó álom,
Szertefoszlasz ezen a világon.
Pillanatnyi pára ahogy gőzöl

Fénytörés csak, amíg itt időzöl.
Létezésedet magába oldja
A narancssárga egy-dimenziója.

Japán híd

Impresszió? Pillanatnyi látszat?
Vagy éppen ez a teljes magyarázat?
Halk virágpor szitál életünkre.
A kristálytó a teremtésnek tükre,

Mely szüntelenül változik, túlárad.
Mélységbe nyúl gyökere a mának,
Amely lebeg, tovahalad szinte,
A hullámvászonban nincsen lerögzítve.

Rózsaágak egymásra hajolnak,
Japán híd a jelen és a holnap,
És úgy lépsz a könnyű szerkezetre,

A múltból mely jövőbe vezetne.
Csupa sejtés, csupa kapcsolat van
Az egymásba tűnő árnyalatban.

Rododendron

Fényhullámvás, rododendronok,
Meggfested a szikrázó napot.
Orgonát, az égbolt íriszét
Kertet, amely egyedül tiéd.

Virágszirmot, liliom-csodát,
Apró tavon roppant látomást.
Kikötőben fehérülő vitorlát,
Tenger és ég kéklő horizontját.

Hullámvást, a távolokba tartót,
A ködökben elmosódó partot.
A bizonytalan csak a bizonyosság.

Örök perc, kinyíló tavirózsák,
Fehér szirmok, fényes óralap
Hóhullásban zöld bimbó fakad.

Buborék

Liliomok, és az égből néha
Indul fehér zápor buboréka.
Árnyak taván színes fénykörök,
Pergő szírom, egyedül örök.

A fűzfa ága, ahogy lengedezve
A tó tükrét karcsún megsebezte,
Hullámgűrűn szikráznak a fények
A vízben, mely a part felé sekélyebb.

És ahogy a harmatcseppbe fény gyűl,
Ecsét szárán lecsorduljon végül,
Egymásba fut piros, zöld és barna.

A tó tükre tarkálló paletta,
Mint parányi festékkorong, serken
Szűz liliom tisztán, keveretlen.

Kedei Zoltán
(1929–2020)

Szerep

„Behunyom a szemem, mivel látni akarok.”
(Paul Gaugen)

Tanulom szerepem. Variálom gondolataimat, amennyiben a helyzet úgy kívánja, vászonra fröccsentem akár az abszurdokat is. Kidobom a hazugságokat, engedek a csapongó képzeletnek. Lezártnak tekintem a természet színpadját. A tartóoszlop összedőlt, mibe kapaszkodjam? Szikrát csiholjak vagy áztassam magam felleg alatt? A tájból csak az élmény érdekel: a csapongó élet élő szerelme. Felém tart. Megfestem.

Kövesdombtól Vársétányig bejárom a várost, figyelem a függőleges vonalakat a házak tetején, a kék foltokat az ablakok üvegén. Kincsé válhat a menetelés. Ha démon is száll a földre, rajta maradok, hogy megtalálhassam az elvesztett kacajt.

Lépegetek. Jöhet a nyerőszám. Ha leáll a nyerési láz, marad a kitartás. Megnyugvást hoz lelkemben az égi lakoma.

Plagizátor nem leszek, széttárom a lepke színekben tobzódó szárnyait, felém özönlenek a szépségek, s ha elszáll a lepke, maradnak az ablakok és a szerelmek, mik összeérnek.

A nap véget ér, összerakom dolgaim, leteszem a sétatobot. Pihenőt tartok. Nyugszik a testem, vergődnek a lelki képeim.

A végtelenség felé haladok, a meredek szintre emelt ismeretlen dimenzió transzcendentális világába.

Kiterítem poggyászsomat, kidobok belőle mindent, ami nem az enyém. Mások tollával nem ékeskedem. Talpam alatt köves az út, Istenem, talán hazaérek. Újra festem a valóságot, a látomások hatására új szint kapnak. Ezeket a látomásokat az igazságtudat alakítja, és emeli a fény felé. A valóságot átformálom ékkel tűzdelt női fejjel. Nyitva hagyom az éjszaka ablakát, hogy biztosított legyen a leszállás.

A lélekrög elindul. Hanyatt fekszem, téged látlak, néma csendben ide várlak, sikerre, fényre együtt figyelünk.

Darabokra szabdalom az üres keretbe pottyantott jelent.

Fotelemen ülök, szemben a megmérettetés képével, függőlegesebből ereszkedik alá cérnaszálon. Rám tapad a néma csend.

Novemberben születtem, hátrányba kerültem, öncsalás nélkül hódolok egyes szenvedélynek.

Faltól falig szárnyalnak a képek, s mint sorsvédők állnak őrségben.

Szereptanulásom véget ért.

Asztalos Enikő

Erdélyi néprajz marosszéki gyűjtésekben
XI.

Magyar népi kézimunkák
Maros megyében
(IV.)

A kézimunka tanításáról

A kézimunkázás, s a mi témakörünkben a hímzés mindig női munkának számított. Az udvarhölgyek és a görög vagy német apácák kezdték el a magyar hímzés terjesztését. Munkáikat miseruhákra, templomok díszítésére, királyi főúri, nemesi otthonok előkelőbbé tételére használták. Az ízléses, szép, magyaros hímzés a lakberendezéshez tartozott, kiegészítette és gazdagította azt. A kézimunka oktatása a leánynevelés része volt. Magyarországon elsőként Mária Terézia császárnő rendelte el a kézimunka iskolai oktatását 1762-ben, árvaházakban. Iskolai tantárgyként polgári iskolákban 1868-tól, a népiskolákban 1905-től tették kötelező tantárggyá. A felekezeti iskolákban az államosításig, 1948-ig minden városi és falusi iskolában hímezni, kötni, horgolni tanították a kislányokat, s rajzórakon megismertették velük a népi motívumokat, sőt a tervezés alapelemeit is. A nagyon elfoglalt szülő is biztos lehetett abban, hogy leánya az iskolában megtanulja a varrótű használatát, az öltéstechnikákat. 1948 előtt a kislányok egy éven át kötöttek meg egy sálat II. osztályban, körbehorgoltak egy zsebkendő, s mintakendőt hímeztek különböző hímzés módokkal (száröltéssel, töltéssel, láncöltéssel,

kereszt szemmel, végül írásossal), s a IV. osztályban a „kisabszolválón” be kellett mutatniuk a szülők előtt az iskolai kiállításon egy saját maguk által hímezett kötényt vagy blúzt. A felekezeti iskolai

tanítónők a magyaros motívumok terjesztői lettek, így indították el őket a székeludvarhelyi, nagyenyedi és más városokban működő tanítóképzők. Az iskolák államosítása után a kézimunka- és ebből is a hímzésoktatás tovább folytatódott. Ezt egészítette ki az anyák, nagynanyák családi nevelése, hiszen a leánynak születésétől kezdve gyűjteni kezdték a kelengyébe tartozó szőtteseit és varrottasait. A 60-as évektől a helyzet az iskolákban megváltozott. Műhelyórákon vasmegmunkálásra, szerszámkészítésre oktatták a fiúkat és leányokat egyaránt. Az I-IV. osztályban még tanulhattak hímezni, sőt a varródobozt és szövődobozt is meg kellett vásárolniuk a szülőknek a tanfelszereléssel együtt, de ez is elmaradt 1990-től. V. osztálytól már, a 70-es évek elejétől, a kislányok nem is hímeztek, nem kötögettek, csak ha a mesterük, kézimunkatanárunk külön nem szentelt erre időt, vagy kézimunkakört nem alakított. Szerencsénkre, sok ilyen ügyes tanító és tanár működött megyénkben, aztán uralkodóvá lett falun a mezei munka (kapálás), városban meg a lányok is esztergáltak műhelyórákon. Így a kézimunkázás lassan kiment a divatból a családban és az iskolában is. Csak ott él ma már, ahol népi iparművészetből, azaz hímezett munkák árusításából élnek meg, szereznek pénzt vásárokon az asszonyok, máshol rendre kivesztek a szép kézimunkák, hiszen a kelengye jellege is megváltozott. A kendertermesztés abba maradtával az 1960-as évektől nemcsak a szövés, a fonóházi élet, ismerkedés, párvalasztási lehetőség maradt abba, hanem a hímzés is. Ezzel mindinkább csökkent a városi és falusi lakások egyéni, nemzeti-nemzetiségi jellege. (63., 64. kép)

Kézimunkák a mai lakásokban

65

A lakásdíszítő textíliákról eddig úgy beszéltünk, ahogyan a XX. század közepén még a tisztaszobát díszítették. A bútorokat takaró, díszítő szőttesek és hímzések évszázadokon át a leány kelengyéjének legfontosabb részéhez tartoztak. Ha csak a ládáját vitte is a leány a házasságba, annak tele kellett lennie takarókkal, terítőekkel, kendőkkel, valamint ruhaneművel. A XIX. század közepétől a XX. század közepéig a Mezőség, a Küküllőmente és a Nyárádmente egyformán barna fenyőfa bútort készítettek, de legtöbbjük piacról vette a teljes garnitúrát, a két ágyat, sifont, almáriumot vagy üvegest, komódot, asztalt négy székkal és mögéje a kanapét. Ezekre mind kézimunkák kerültek. A vetett ágyról volt már szó, ez volt a lakás díszje, a legtöbb értékes kézimunkával. Az asztalt, a kanapét, almáriumot, komódot letakarták szőttes és hímzett munkákkal, a használati ágyon gyapjútakaró és kevésbé díszes huzatú párna, a falon a már említett feliratos falvédők, kanál-, laskanyújtó- és kefetartók voltak. Ezt a bútort még a 70-es, sőt a 80-as években is sok helyen megőrizték. A fiatalok viszont már „népbútort” vásároltak az üzletből: rekamiert, kerek, alacsony asztalkát két fottel, s egy háromajtós szekrényt, a középső ajtó felett kicsi vitrines résszel. A 80-as évek végén újabb bútorok kerültek a lakásokba: a kisebb helyet foglaló kárpitozott, kinyitható kanapé, nagyobb, vitrines, furnírozott kombinált szekrény, a ház közepén kihúzható asztallal, székekkel vendégfogadásra. Ez a bútor elég drága volt, kevesen vették meg, de ezt is felváltotta a XXI. század elején a magas faliszekrény, visszatért a kisasztal, de üveglappal a tetején, fotelek, kárpitozott ágybetétek, tévéasztal. Jelenleg a bútorzat falun is, városban is elég vegyes,

66

minden korszakból megmaradt egy-egy használható darab. De a legfontosabb változás az, hogy a XX. században még mindent kézimunkák borítottak, a rekamién, kanapén varrottas díszpárnák voltak (esetleg a kispolgári, rég divatjammúlt, giccses ízlés maradványaiként gobelinöltéssel hímzett macskák, hattyúk, ráncolt, montírozott kerettel, ovális párnákon). Az úgynevezett „modern” bútorokon már nincs semmiféle kézimunka, mert az amerikai és a nyugati filmekben sincs a tévében, s így kopár a lakás. Holott lehetne még segíteni a helyzeten, sok helyen már be is indultak az egyházi és más szervezetekhez, intézményekhez tartozó kézimunka körök. Elsőként a templomok kézimunkáit cserélik át székel, keresztzemes darabokra, hiszen az írásos teljesen kiszorította a székel hímzést. Sáromberkén szarvasos mintájú templomi együttest varrtak keresztzessel ki az asszonyok, Székelybőn pávás, madaras, csillagos keresztzemes hímzéssel dolgoztak a nők mindkét felekezetű templom számára. A lakásokat is újítsuk fel ismét magyaros kézimunkákkal! Keressük a régi, eredeti mintákat, azokat hímezzük újra. Főleg, ha turistákat várunk, vagy társtelepülésről vendégeket, legyen meg a lakásunk székel vagy mezőségi magyaros jellege, melyet a típusbútorokon csak a kézimunka biztosíthat. Legyen élmény ismét a nappali, a hajdani tisztaszoba használata ünnepi, vendégvárási alkalmakon, de saját örömeinkre, otthoniasságunk biztosítására is. Ne feledjük, nem csak nyelvében él a

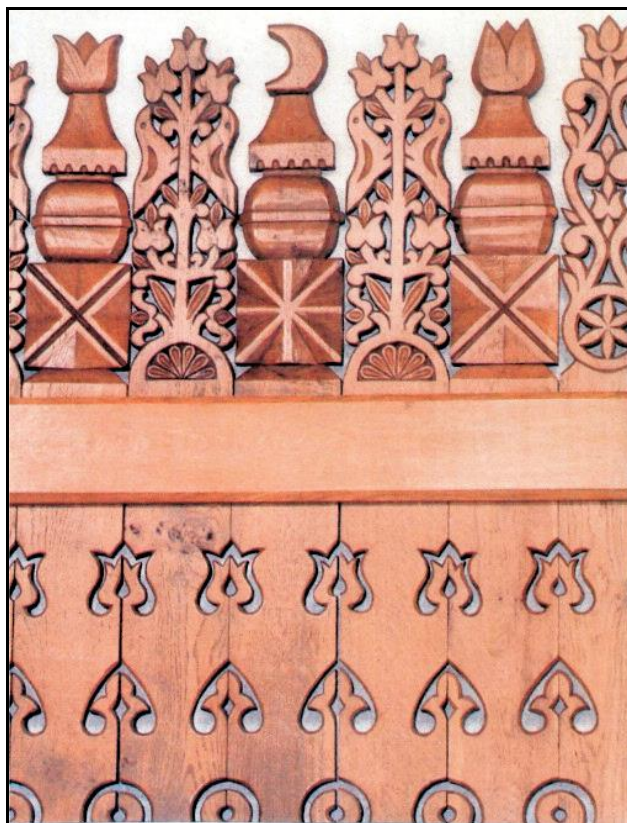
nemzet, de folklórában, népművészetében is, s a miénk igazán gyönyörű, dicséretre méltó. (65., 66., 67. kép)

67

Hagyományőrző kézimunkák a mai lakásokban

A népi kultúra legfontosabb tulajdonsága a közösségi szellem volt. A faluközösség, a tájegység élte, fejlesztette s ellenőrizte a kézimunkákban jelen levő hagyományokat is. A mai magyar falu azonban már szinte teljesen levetkőzte a régi hagyományokat. A népművészet kihalásáról azonban szó sincs. Falusi és városi értelmiségiek igyekeznek tovább éltetni, sőt felkelteni az érdeklődést a magyar folklór, a szokások és művészet iránt, de már nem a régi falu hiedelemvilágára, jelképeire építve, hanem tudatos alkotók irányításával, a jelképek továbbfejlesztésével. Ma már a dísz kerül előtérbe, a jelképek szerepe elhomályosult. A kézimunkázás hagyományait ma a naiv művészet és a népi iparművészet folytatja, s a készített tárgyak éppúgy használhatók a modern lakások díszítésére, mint az idősektől megőrzött régi, eredeti termékek. Ahogyan Haáz Rezső (1883–1958) Székelyudvarhelyen, a csíkszeredai Vámszer Géza (1896–1976), a moldvai csángóknál Domokos Pál Péter (1901–1993), úgy Maros megyében Bandi Dezső iparművész-néprajzkutató érdeme a népi kultúra cselekvő megőrzése és továbbvitele. 1919-ben született a Kis-Küküllő mentén fekvő Magyarsáron, gimnáziumi és főiskolai évei után 1945-től rajz- és kézimunkatanár lett a Református Kollégiumban (a mai marosvásárhelyi Bolyai Líceumban), ahol később évekig faragókört vezetett. A Népi Alkotások Háza népművészeti szakirányítójaként 1957-től komolyan nekifog a Maros megye néprajzi kincsei

68

összegyűjtésének leányaival, Katalinnal és Máriával. Gyűjtéseit rendszeresen közli a *Vörös Zászló* (1990-től *Népújság*) napilap hasábjain, a sorozat 1983-as leltárjáig. Tanfolyamokat szervezett naiv festők és szobrászok számára. Szövőhímző köröket alakít, maga is beül a szövőszékbe, s támogatja a naiv művészek munkáit. Székelyszentkirályon csipkeverő tanfolyamon magyar motívumok használatát kezdeményezi, de a mezőfelei gyékényszövésbe és fonásba is beavatkozik, megtanítja a figurális ábrázolást. Irányítja a szalmafonást, a faliszőnyegek falusi életjeleneteinek kézi kivarrását, a kukoricahántásból készíthető díszítő- és használati eszközök létrehozását. A népi iparművészet irányítója is volt, az árcsói fazekasvásáron zsűrielnökként a régi minták felújítását, a giccsek elleni harcot vállalta fel. Ő maga 1979-ben faragászati kört szervezett a Marosvásárhelyi 1-es Számú Általános Iskolában, s a halála előtti években a csittszentiváni faragókört vezette. 2005-ben hunyt el. Az általa készített, az irányítása nyomán létrehozott művészi alkotások templomokat díszítenek, de a nagyobb országos s a külföldi kiállításokon ma is dicsőséget szereznek tanítványai munkái az erdélyi magyar népművészetnek. Bátran díszítsük hát lakásainkat a szőtt falvédőkkel, varrottas életjelenetekkel, szalmacsipketerítőkkel, falvédőkkel, karácsonyfadíszekkel, mezőfelei szép gyékénytárgyakkal, kendi kukoricahántásból font készletekkel, vagy kék-fehér, esetleg barna-zöld-drapp mintájú, vagy fekete agyagkorsókkal, bokályokkal, szép faragványokkal, üveg- és porce-

lánfestéssel készült tárgyakkal, népi kézimunkákkal, melyeket népi hímzőnők varrnak ma is eladásra, s beszerezhetők a népművészeti boltokban, néhol falun, az utca két oldalán a házak elé kirakva, és az időszakos kiállításokon. Vigyázzunk, kerüljük a művészetünket elsilányító giccseket! Pártoljuk azt, ami eredeti, s igazán a miénk! (68., 69. kép)

69

A népi kézimunkaminták felhasználása mai öltözködésünkben

A magyaros motívumokat felhasználhatjuk öltözködésünkben, főleg ünnepi alkalmakon viselt ruhadarabjaink díszítésére. Ez nem helyettesíti a népviseletet. Itt olyan alkalmi ruhákra gondolok, amelyeket családi ünnepekre, előadásokon való részvételre készítettünk, s magyaros díszítéssel szeretnénk egyénivé, eredetivé tenni. A népművészet inspirációt jelent napjainkban is új divatvonalak, új díszítések megtervezésénél. Divattervezők, iparművészek munkái ezek, de magunk is kihímezhetünk egy-egy gallért, blúzt, kézelőt, ingujjat, mellényt. Az iparművészek munkáiban háromféle tervezési koncepció van:

1. Amikor a tervező az öltözék egészét gazdagítja, teszi modernné saját fantáziájával. (Pl. estélyi ruhák tervezésénél.)

70

71

72

2. Az egyes ruhadarabok szerkezete, szabása is lehet kiindulása a tervezésnek (pl. ingből ingruhát lehet tervezni eredeti hímzésű gallérral, kézelővel, a bevarrott ujjú ing szabását követve.)

3. Előfordul, hogy egy-egy motívumot vagy mintacsíkot alkalmaznak mai ruhán. Ilyenek a kétrészes vászon vagy gyolcs hímzett női ruhák, kereszt szemmel díszített lenvászon vagy puplin, panama anyagból varrt öltözetek.

Már a gyerekruhákat is díszíthetjük népi hímzéssel: a ruhácska zsebét, a köténytét, az ingecske gallérját. A női viseletben most éppen divatos a középkori fűzős ruhák utánzása, főleg fehér vagy krémszínű lenvászonból, gyapotszőttből, amelyre szintén kerülhet kézimunka az övre, a kötényre (vagy kötény szerű betétre), a szoknya aljára, mellénykére, sálra, ujjakra. Vigyázzunk, hogy az anyag és a díszítés összhangban legyen. A különböző öltéstéchnikájú kézimunkák egy adott alapanyagot kívánnak meg, s erre külön figyelni kell. Pl. nem alkalmas a kendervászonra illő hímzésmód selyemanyagra, mert idegenszerű lesz a hímzés. A kereszt szemes jól számolható vászonra kerülhet, esetleg csak pántokat hímezzünk ilyen anyagra, s díszítsük vele a ruhát. A laposöltés, száröltés, lyukhímzés jól érvényesül a vékony vásznakon, puplinon, batiszton. Jól mutat a gyöngyözés és hímzés, rojtozás a bársony estélyi ruhákon. Csak ott díszítsünk, ahol érvényesül, vagyis ahol jól látható, s csak az úgynevezett elegáns ruhákat,

menyasszonyi ruhát, estélyi ruhát, alkalmi öltözetet érdemes hímzéssel gazdagítani. (70., 71., 72. kép)

Megbízható iparművészek dolgoznak ma Erdély területén, akik ügyesen, hozzáértéssel használják fel a helyi népi motívumokat, pl. Marosvásárhelyen Bandi Katalin, Ilyefalván a Rustica-Ház varróműhelyében, de Székelyudvarhelyen, Korondon s a többi székely városban is talál magának vagy rendelhet népies iparművészeti ruhadarabokat az érdeklődő, esetleg segítséget a kézimunkakörökben arra, hogy maga is elkészíthesse. Haáz Rezső volt székelyudvarhelyi tanítványai a magyarosan díszített ruhák használói és terjesztői voltak, a mai népi iparművészet ezt folytatja, a „tisztá népi forrásból” táplálkozva.

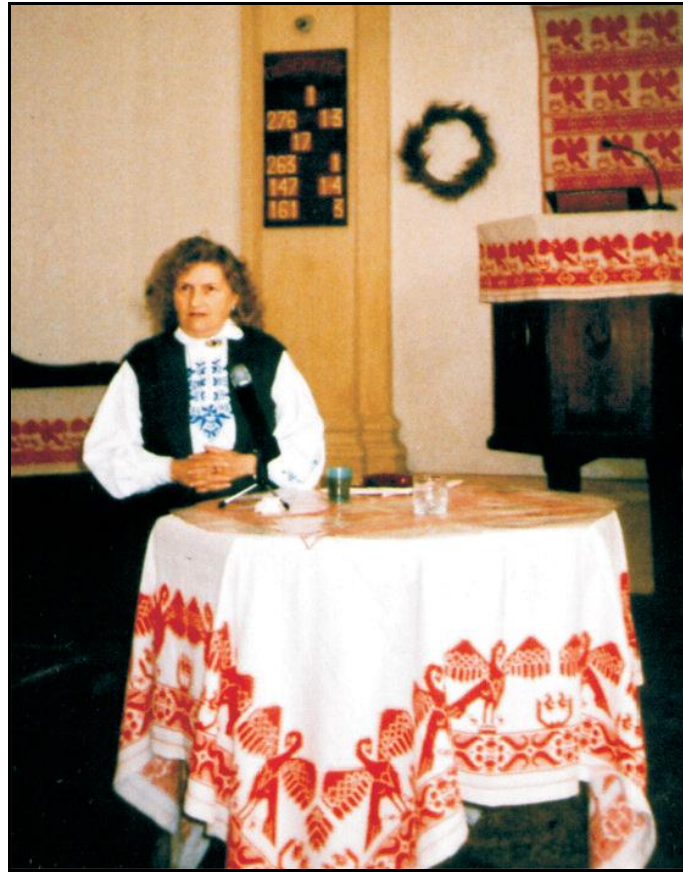

73

Hímzéssel díszíthetjük a kórus női tagjainak ruháját vagy blúzát, az anyagnak megfelelő technikával, és a helyi népi motívumok felhasználásával. Különösen ott ajánlott ez az öltözet, ahol nem népviseletben szerepelnek az énekkarok, vagy szervezet, társaság tagjai (főleg városokra gondolva). 1979-ben a Marosvásárhelyi 1-es Számú Általános iskola néprajzi körének leánytanulói számára Bandi Dezső és leánya, Bandi Katalin népies hímzésű blúzokat (ingvállat) tervezett, a kör tagjai — folytonosan cserélődő gyermekekkel — 1990-ig ezekkel a blúzokkal jártak közösen színházi előadásokra, szereplésekre. A blúzok maros-

74

75

széki szabásúak, rájuk Bandi Dezső tervezett négy tulipános, egy madaras és egy pávás mintát, melyekből a neki tetszőt kiválasztotta az V. osztályos kislány, s kihímezte az ajánlott láncöltéssel piros, kék, vagy piros-kék gyöngypamuttal. A tervezők ellenőrizték is a blúzok szabályos kivitelezését. Hideg időre ködmönöket is terveztek számukra. A fiúk egyszínű fehér gyolcsinget varrattak maroszéki szabásminta alapján.

Kiegészítőket is készíthetünk a hímzéssel díszített ruhákhoz: farmerhez a fiatalok örök divatja a szőttes gyapjútarisznya, a rojtbojtozásos táska, de a hímzett válltáska, kistáska is szépen kiegészíti a női viseletet. Aki maga készíti el kézimunkáit, jobban megbecsüli, nem adja oda, vagy nem dobja el könnyedén, ha megunta, vagy már nem talál az alakjára. A kézimunka érték, az eredeti népi mintájú pedig nagy érték. (73., 74., 75., 76b kép)

76b

Utóirat a népi kézimunkákhoz

Miután 2010. augusztus 5-én a 39. részlettel befejeződött a Maros megyei kézimunkákról szóló cikksorozat, amelynek megírásával a *Népújság* bízott meg, alkalmam nyílt arra, hogy az erdélyi kézimunkákról, azok vásári jelenlétéről meggyőződhessenem. Egyik külföldi ismerősöm kért meg arra, hogy Erdély né-

---

---

hány turisztikai látványosságát bemutassam neki. Első utunk Csíksomlyóra vezetett. Parajdon, Szovátán, Farkaslakán áthaladva szemügyre vehettem a népi kézimunkák sorsát. Szótttest láttam, szőnyegek, takarók is vásárolhatók, de a népi kézimunka szinte egyáltalán nem létezik. A hímzés, kézi hímzés teljesen hiányzik, s mindössze egyetlen kirakóhelyen láttunk gépi hímzésű, valószínűleg német mintát utánzó asztalterítőket piros pipaccsal, zöld levelekkel, kékfelejccsel a levelek között, esetleg asztalkendőket, sarkaikon az említett mintákkal.

Ez a jelenség további utunkon is elkísért. Népi hímzésnek, kézimunkának nyomát sem láttuk a Gyilkos-tónál és a Békási-szorosban működtetett elárusítóhelyeken, de Szeben főterén sem, ahol minden van, ami az előbb említett kirakóhelyeken látható (hűtőmágnes, kerámia, gyékénymunkák, vesszőmunkák, gyermekjátékok, és polgári ruhaneműk stb.).

Középkori mintára készült női ruhákat árulnak néhol csinos kivitelezésben, de ezeken sincs kézimunka. Van viszont a férfi vászoningeken, s kapható a férfiak számára vitézkötéssel készített ruhadarab is.

Mire a látottak alapján elkiseredtünk volna, visszatérve Marosvásárhelyre, eljutottunk Nagy Erzsébet üzletébe, amely a marosvásárhelyi nagypostával szemben, a Forradalom utca elején működik. A Domartban szép, eredeti, régi hímzett párnák s hímzett blúzok is vásárolhatók. A tulajdonos, aki a Népi Egyetem hallgatója volt, jó ízléssel válogat a népi és népies darabok beszerzésekor.

Kíváncsi voltam, mit kínálnak a bor- és kézművesvásáron, amelynek helyszíne október 8, 9, 10-én a marosvásárhelyi vár volt. Itt sem csalódtam. Az Antal Ildikó (az Unitarcoop Alapítvány vezetője) által irányított kézimunkakör most is csodaszép, eredeti mintájú, új hímzéseket hozott eladásra. Volt ott kék és piros életfás, tulipános, keresztszemes, ún. udvarhelyi piros töltéses, feketével körülhímzett terítő, sűrűn hímzett, eredeti mintájú írásos terítő, abrosz. A hímzőasszonyok, lányok, akik vezetőjükkel együtt valamennyien néprajzos hallgatók voltak, tudatosan kerülnek a giccset, eredeti mintákat gyűjtenek, s hetente varrogatnak közösen, külön az idősebbek és külön a fiatalok. Minden évben értékes portékával jelennek meg a vásárban. Aki tőlük vásárol, nem bánja meg. Mellettük egy széki menyecske árulta rámán varrott, száröltéssel tömötten hímzett falvédőit, lepedőszéleit. A marosvásárhelyi vásár valóságos felüdülés volt ahhoz képest, amit erdélyi körutunkon tapasztaltunk a népi kézimunkák árusítása terén.

Végül ismét hangsúlyozni szeretném, hogy meg kell őriznünk népművészeti hagyományainkat. A dédmamák, nagymamák szóttesei, varrottasai ne a szekrényekben, ládáknak pihenjenek! Legyenek mindennapi életünk szerves részei, szépítsék meg lakásunkat, ruhatárunkat, tegyék hangulatossá környezetünket, s hirdessék nemzeti hovatartozásunkat.

A fényképek jegyzéke

1. A Bonyhai Református Egyházközség által őrzött aranyhímzéses terítő
2. Fehérhímzéses úrasztali terítő a Marosvásárhelyi Unitárius Esperesi Hivatal gyűjteményéből (Kabos Judith adománya 1700-ból)

3. Báró Wesselényi Kata asztalterítője 1776-ból a Sáromberki Református Egyházközség tulajdonában
  - 4-5. Kalotaszegi női bőrlájbí (mejjrevaló) eleje, háta
  6. Rátéttel díszített és hímzett férfibunda
  7. Kalotaszegi fekete rátétmintás cifraszűr eleje
  8. Vagdalásos mintájú kisterítő
  9. Szegfűs, gránátalmás keresztaszemes párna (Gyulay Margit munkája 1936-ból)
  10. Írásos, életfás párnahuzat (A szerző gyűjtése)
  11. Madaras kendőszél mesterkével (szótttes)
  12. Fodorvaszonra hímzett nagyírásos abrosz sarka Körösfőről (a szerző gyűjtése)
  13. Írásos párnahuzatok
  14. Nagyírásos kisterítők (a szerző munkái)
  15. Nádasmenti kalotaszegi ruhás baba (a szerző munkája)
  16. Bagazia (muszuj) a Nádas mentén fekvő Mákófalváról
  17. Bánffyhungyadi csipkés kötény darázsolással
  18. Női „bujka” háta Mákófalváról
  19. Írásos falvédő (a szerző tulajdona)
  20. A kalotaszegi nagyírásos hímzés alapelemei
  21. Szíves minta a nagyírásos párnán
  22. Magyar Veronika keresztaszemes-vagdalásos párnája
  23. Duplakígyós, láncöltéses párna, Nemes Katalin munkája
  24. Szegfűs-kisrózsás széki párnacsúp 1936-ból (Gyulay Margit munkája)
  25. Keresztaszemes kendővégek (Magyar Veronika munkái)
  26. Bonyhai cserelapis párnacsúp, Szántóné Nagy Ilona tulajdona (Fehérvár Erzsébet gyűjtése)
  27. Bedei rózsás keresztaszemes párna 1940-ből (László Piroska gyűjtése)
  28. a. b. Székelykakasdi rojtozás és Nagyné Gál Ráchel harasztkeréki munkái (1916–1919)
  29. Keresztaszemes terítő tulipános-makkos mintával (a szerző gyűjtése)
  30. a. b. Keresztaszemes terítő és párna (Nemes Katalin gyűjtése, Nagyvernye)
  31. Szálánvarrott párna (Nemes Katalin gyűjtése)
  32. a. Szálánvarrott párna (Nemes Katalin gyűjtése)
  32. b. Molnár Pólika székelybői szálánvarrott párnája
  33. Mikházi zsinóros női lájbí a XX. század elejéről (Szilveszter Ibolya tulajdona)
  34. Mikházi rojtos díszkendők (Balló Gergelyné munkái)
  35. Piros férfilájbí Mikházáról (Szilveszter Ibolya gyűjtése)
  36. Fehér harisnya zsinórozása (Szilveszter Ibolya gyűjtése)
  37. Bekecsalji lájbik, ujjasok, harisnyák mintái
  38. Péter Rozália szálszámolásos-vagdalásos párnája Körtvélyfájáról
  39. a. Szíves párna a Felső-Maros vidékéről
  39. b. Búzás minta a Felső-Maros vidékéről
  40. Kakastaréjos minta (Nemes Katalin gyűjtése)
  41. Templomos-csillagos párna (Nemes Katalin gyűjtése)
  42. Ördögbordás kispárna (Sütő Melinda gyűjtése Abafájáról)
-

43. Kispárna (Nemes Katalin gyűjtése), Nagyernye
  44. Kisterítő (Nemes Katalin gyűjtése)
  45. Gyulay Margit hímzett ágyterítője 1933-ból
  46. Torockói garnitúra (Marossy Ildikó gyűjtése)
  47. A nagy kígyós minta a garnitúrából
  48. Gránátalmás szegfűs kereszt szemes terítő (a szerző gyűjtése)
  49. Gyulay Margit kereszt szemes monogramos dísz törülközője
  50. Horgolt csipke-kendő vég Bonyháról (Fehérváry Erzsébet gyűjtése)
  51. Vetett ágy a magyarsárosi Unitárius Falumúzeumban (Tóth Katalin fotója)
  52. Havadi derékaljfűtő a XIX. század közepéről (László János gyűjtése)
  53. Horgolt mintájú bonyhai párnacsúpok (Bordi Juliska tulajdona)
  54. Fodros párnavég horgolt csúppal Bonyháról (Szakács Ilona tulajdona)
  55. Régi ágyra vetett modernizált vetett ágy Jobbágytelkén a múzeumban (Balla Attila fényképe)
  56. Bartháné Bíró Jolán kelengyébe kapott máig felvetett ágya Mezőpaniton (Bartha Izabella fényképe)
  57. Hazafias témájú, feliratos falvédő 1915-ből (Fehérváry Erzsébet gyűjtése)
  58. Bonyhai asztalterítő (Fehérváry Erzsébet gyűjtése)
  59. Bonyhai asztali futók (Fehérváry Erzsébet gyűjtése)
  60. Napkerék és rózsa a bécsirózsás párnán (a szerző munkája)
  61. Nagy kígyós torockói mintás falvédő (a szerző munkája)
  62. Életfa életkúttal nyárádminti falidísz (Bíró Beáta gyűjtése)
  63. Iskolás mintakendő Bonyháról (Fehérváry Erzsébet gyűjtése)
  64. „Beírási osztálynapló” 1962-ből (a Marosvásárhelyi 1-es Számú Általános Iskola tanulóinak munkája)
  65. Szobasarak a nappali szobában Asztalos Enikőnél
  66. Maroszéki mintákkal hímezett fényképalbumok (a szerző gyűjtése)
  67. A Marosvásárhelyi Népi Egyetem néprajz szakos hallgatói által gyűjtött szobadíszítő kézimunkák 2009-ben
  68. Papiszék háta a Marosvásárhelyi Szabadság úti Református Egyházközség templomában (tervezte Bandi Dezső, kifaragta Miholcsa Józseffel)
  69. Kudor Mária bánffy hunyadi hímzőnő bemutatta kézimunkáit a Népi Egyetemen
  70. Nyári ünnepi öltözet udvarhelyszéki mintával (a szerző munkája)
  71. Tarisnyás Erzsébet leányának varrt blúza Sepsiszentgyörgyön
  72. Posztó kiskabát és hímezett blúz Bandi Dezső tervezésével (a szerző munkái)
  73. Hímzett ünnepi lájbi (a szerző munkája)
  74. Hímzett blúz gallérja (a szerző munkája)
  75. Néprajzi előadáson a sáromberki református templomban
  76. a. Vállfűs ing a Nádasmentéről
  76. b. Kereszt szemmel hímezett női tásk (Gyulay Margit munkája)
-
-

Helynévmutató

Abafája: Apalina, Maros megye
Backamadaras: Păsăreni, Maros megye
Balavásár: Bălăușeri, Maros megye
Bánnfyhunyad: Huedin, Kolozs megye
Bede: Bedeni, Maros megye
Beresztelke: Breaza, Maros megye
Bonyha: Bahnea, Maros megye
Buza: Buza, Kolozs megye
Demeterfalva: Dumitrești, Maros megye
Dicsőszentmárton: Târnăveni, Maros megye
Disznajó: Vălenii de Mureș, Maros megye
Dombó: Dâmbău, Maros megye
Feketelak: Lacu, Kolozs megye
Györgyfalva: Gheorgheni, Kolozs megye
Harasztkerék: Roteni, Maros megye
Havad: Neaua, Maros megye
Holtmaros: Lunca Mureșului, Maros megye
Jobbágytelke: Sâmbriaș, Maros megye
Kelementelke: Călimănești, Maros megye
Kis és Nagyfülpös: Filpișu Mic/Mare, Maros megye
Kis és Nagykend: Chendu, Maros megye
Korond: Corund, Hargita megye
Körösőfő: Izvoru Crișului, Kolozs megye
Lozsád: Jeledinți, Hunyad megye
Magyaró: Aluniș, Maros megye
Magyarózd: Ozd, Maros megye
Magyarpalatka: Pălatca, Kolozs megye
Magyarsáros: Delenii, Maros megye
Makfalva: Ghindari, Maros megye
Marosvásárhely: Târgu-Mureș, Maros megye
Marosvécs: Brâncovenești, Maros megye
Mákófalva: Macău, Kolozs megye
Mezőkeszű: Chesău, Kolozs megye
Mezőpanit: Pănet, Maros megye
Mikháza: Călugăreni, Maros megye
Nagyernye: Ernei, Maros megye
Nagykapus: Copșa Mare, Kolozs megye
Nyárádköszvényes: Mătrici, Maros megye
Nyárádszereda: Miercurea Nirajului, Maros megye
Póka: Păingenii, Maros megye
Ratosnya: Răstolița, Maros megye
Sáromberke: Dumbrăvioara, Maros megye
Szamosujvár: Gherla, Kolozs megye
Szászrégen: Reghin, Maros megye
Szentgerice: Gălățeni, Maros megye

Szék: Sic, Kolozs megye
 Székelybó: Beu, Maros megye
 Székelykakasd: Vălureni, Maros megye.
 Székelyudvarhely: Odorheiu Secuiesc, Hargita megye
 Tancs: Tonciu, Maros megye
 Toldalag: Toldal, Maros megye
 Torboszló: Torba, Maros megye
 Torockó: Rimetea, Fehér megye
 Torockószentgyörgy: Colțești, Fehér megye
 Unoka: Onuca, Maros megye
 Vajdaszentivány: Voivodeni, Maros megye
 Válaszút: Răscruci, Kolozs megye

Szómagyarázat

palmettás: pálmalevél-díszes
 vállfűs ing: vállán dúsan hímzett ing
 sinyór: zsinór
 párnacsúp: párnabütű
 bőgatya: ünnepi, apróra lerakott, bő, házigyapot párnavég anyagú alsónadrág
 pendely: alsószoknya
 szórszalag: gyapjúszalag
 mellrevaló: hímzett női bőrlájbí
 urak, uraköltés: hurok, huroköltés
 derekaljfértő: a derekalj (dunyhaszerű ágynemű) díszített vége, mely látható a díszágyon
 tárcás minta: hosszúkás, tálcás minta
 vetöllős minta: szövőszék vetelőjéhez hasonló minta

Szakirodalom

- A magyarság néprajzi térképe.* Magyar História Térkép Faragó Bt.
A székelykaputól a törülközőig. Szinte Gábor gyűjtése. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2015
 Balassa — Ortutay: *Magyar néprajz.* Corvina Kiadó, 1979
 Ágh Zsófia: *Paraszti és polgári hagyományok a Kárpát-medencében.* Mozaik Kiadó, Szeged, 1999
 Banner Zoltán: *Teremtő önvédelem.* Az erdélyi magyar naívak művészete. Hét Torony Kiadó, 1995
 Cs. Gergely Gizella — Haáz Sándor: *Udvarhelyi varrottasok.* Kriterion, Bukarest, 1976
 Csulak Magda: *Szálánvarrott magyar hímzés minta.* Gazdáné Olosz Ella szerk., Népi Alkotások, Sepsiszentgyörgy, 1972
 Dr. Kós Károly: *A Mezőség néprajza.* I-II. kötet. Mentor Kiadó, 2000
-

- Dr. Kós Károly — Szentimrei Judit — Dr. Nagy Jenő: *Kis-Küküllő vidéki magyar népművészet*. Kriterion, Bukarest, 1978
- Erdély népművészeti emlékeinek kiállítása az Iparművészeti Múzeumban. Budapest, 1931
- Élő népművészet. XI. Országos Népművészeti Kiállítás 1994–1995. Budapest, Néprajzi Múzeum
- Faragó József — Nagy Jenő — Vámszer Géza: *Kalotaszegi magyar népviselet (1949–1950)*. Kriterion, Bukarest, 1977
- Gazda Klára: *Közösségi tárgykultúra — művészeti hagyomány*. KJTE—BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék, Kolozsvár, 2008
- Gazda Klára — Haáz Sándor: *Székelyek ünneplőben*. Planétás Kiadó, 1998
- Gazdáné Olosz Ella: *Kézimunkázók könyve*. Kriterion, Bukarest, 1986
- Gunda Béla szerk.: *Műveltség és hagyomány*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1964
- Honfoglalás kori jelképek*. Madách—Posonium Kiadó, 1995
- Lengyel Györgyi: *Nagyanyáink öröksége*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1986
- Magyar hímzések kiállításának lajstroma*. Budapest, 1918
- Magyar Néprajzi Lexikon* 3., 4., 5. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987
- Múlt—Jelen—Jövő. I. Művészet és világkép*. Debrecen, 1977
- Múlt—Jelen—Jövő. I. Művészet és hagyomány*. Debrecen, 1977, november-december
- Nagy Jenő: *A kalotaszegi magyar népi öltözet*. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, 1957
- Népművészet, háziipar*. XIX. évf. 3. szám, Budapest, 1978
- Palkó Attila — Portik Irén — Zsigmond József: *Felső-Maros vidéki varrottások*. Kriterion, Bukarest, 1985
- Palotay Gertrúd — Szabó T. Attila: *Mezőségi magyar hímzések*. Kolozsvár, 1943
- Pap Gábor: *Jó pásztorok hagyatéka*. Magyar népművészet. Magányos Kiadó, Debrecen, 1993
- Péntek János: *A kalotaszegi népi hímzés szókincse*. Bukarest, 1979
- Sinkó Kalló Katalin: *Kalotaszegi nagyírásos*. Kriterion, Bukarest, 1980
- Szentimrei Judit: *A hímzés művészete*. Igaz Szó Évkönyve, 1984, 118-126.
- Szentimrei Judit: *Széki iratosok*. Kriterion, 1982
- Szigetiné Laczkó Edit: *Kézimunka*. Táncsics Kiadó, Budapest, 1969
- Tarján Gábor: *Folklór — Népművészet — Népies Művészet*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991
- Tarján Gábor: *Mindennapi hagyomány*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1984
-
-